Dokumenti obrane u sudskom procesu protiv nadbiskupa Alojzija Stepinca
(M. Štambuk-Škalić), Fontes (Zagreb) 2, str. 45-312

DOKUMENTI OBRANE U SUDSKOM PROCESU PROTIV NADBISKUPA ALOJZIJA STEPINCA

Sudski proces

Dio podataka o sudskom procesu protiv zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca poznat je javnosti. Javno tužilaštvo Narodne Republike Hrvatske 23. rujna 1946. podnijelo je Vrhovnom sudu Narodne Republike Hrvatske optužnicu protiv nadbiskupa Stepinca.
Optužnica temeljena na Zakonu o krivičnim djelima protiv naroda i države,[1] teretila je zagrebačkog nadbiskupa za sljedeća krivična djela:

1. za suradnju s talijanskim i njemačkim okupatorom tijekom rata i za suradnju s ustaškim režimom NDH,
2. za nasilno katoličenje pravoslavaca,
3. za vojni vikarijat,
4. za pomaganje ustaškog režima do sloma u svibnju 1945,
5. za neprijateljsku propagandu (nakon 8. svibnja 1945.) kvalificiranu kao kleveta narodne vlasti.

Podizanju te optužnice prethodilo je suđenje pred Vrhovnim sudom Erihu Lisaku, Ivanu Šaliću i još 16-orici optuženih[2] za krivična djela iz Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, na temelju optužnice podignute 26. kolovoza 1946.[3] Glavna rasprava u tom sudskom procesu započela je 9. rujna 1946. Tijekom sudske rasprave pitanja optuženima usmjeravana su i sustavno navođena na nadbiskupa Stepinca, njegov rad tijekom rata i povezanost s optuženima. Na temelju tako usmjerene rasprave mogao je devetog dana suđenja, 17. rujna, javni tužilac Jakov Blažević zaključiti: "Da je neposredni učesnik, podstrekač i pomagač u radu te

---

[1] Službeni list DFJ broj 66/1945.

[2] Josip Šimečki, Đuro Marić, Pavao Gulin, Josip Crnković, Modesto Martinčić, Krešo Klemen, Mamerto Margetić, Franjo Pavlek, Mirko Kolednjak, Josip Vidović, Stjepan Švasta, Ivan Ivanković, Josip Majnarić, Blaž Lorković, Ivan Kirin, Božidar Cerovski, usp. *Suđenje Lisaku, Stepincu, Šaliću i družini, ustaško-križarskim zločincima i njihovim pomagačima*, Zagreb 1946, str. 1-32.

[3] Isto

organizacije bio dr. Alojzije Stepinac." te je predložio Vijeću[4] Vrhovnog suda: "... Pošto je krivična djelatnost optuženih Lisaka, Šalića i družine s krivičnom djelatnošću dr. Alojzija Stepinca najuže povezana i čini jedinstveno krivično djelo, kao i zbog pravilnog ustanovljenja i stepena krivične odgovornosti svakoga od optuženih, smatram nužnim da se postupak u oba krivična predmeta spoji i provede zajednička rasprava."[5] Usvojivši prijedlog javnog tužioca Vijeće Vrhovnog suda prekinulo je raspravu.

Već 18. rujna nadbiskup je pritvoren, saslušavan je 18, 19, 20. i 23. rujna[6] i točno nakon sedam dana, predviđenih da "se protiv njega provede krivična istraga",[7] podnijeta je Vrhovnom sudu optužnica.[8] Na prijedlog javnog tužioca Jakova Blaževića Vrhovni sud NRH donio je 24. rujna 1946. rješenje br. K I 2389/45-5 prema kojem "Spaja se kazneni postupak u krivičnom predmetu protiv Lisak Erihu, Šalić Ivanu i družini sa kaznenim postupkom u krivičnom predmetu protiv Stepinac dr. Alojziju,"[9] a krivični predmet "protiv optuženih Lorković Blaža, Kirin Ivana i Cerovski Božidara izdvoji iz krivičnog predmeta protiv I. opt. Lisak Eriha, II. opt. Šalić Ivana i ostalih III. do XV. optuženih."[10]

Tako pripremljen sudski proces protiv nadbiskupa Alojzija Stepinca[11] započeo je već 30. rujna 1946. odnosno nastavljen je kao deseti dan glavne rasprave i to odmah ispitivanjem nadbiskupa Stepinca, koje je potrajalo do 3. listopada. Rasprava je završena osmog dana (8. listopada) a presuda je objavljena već 11. listopada 1946.

Svih je osam dana proteklo u predočavanju dokaza optužbe, tek je poslijepodne sedmog dana, pročitan dio dokumenata koji je predložila obrana i saslušano sedam svjedoka obrane, nakon čega su branitelji održali obrambene govore.

---

4 Vijeće su sačinjavali predsjednik dr. Žarko Vimpulšek i članovi dr. Antun Cerineo i Ivan Poldrugač, te dopunski sudac Ivan Pirker.

5 *Suđenje* str. 188-189.

6 Zapisnik sastavljen kod Javnog tužioštva NRH o preslušanju osumnjičenog Stepinac dr. Alojzija, istražitelji Nedo Milunović, Dragutin Desput i dr. Božidar Kraus; Sudski spis Vrhovnog suda NRH stup 6/1946, str. 468-507

7 *Suđenje* str. 188.

8 Isprava br. 1.

9 Vrhovni sud NRH stup 6/1946, str. 48, usp. *Suđenje*, str. 190.

10 Vrhovni sud NRH stup 6/1946, str. 553.

11 Prema Jakovu Blaževiću, proces Lisaku, Stepincu, Šaliću. imao je za cilj "... raskrinkati ulogu različitih faktora buržoazije te dijelova visokog klera i vrhova HSS u raznim fazama kontrarevolucije i njihova nastojanja da se u službi stranih sila opiru ostvarivanju nacionalne slobode hrvatskog naroda", J. Blažević, *Tražio sam crvenu nit*, Zagreb 1976, str. 120.

Već 18. rujna, prilikom preslušanja u istražnom postupku, na pitanje istražitelja: "Da li to znači da vi smatrate da kao građanin ove zemlje niste dužni davati odgovore istražnim vlastima? Da li to znači da ne priznajete današnju vlast, Ustav i ostale zakone?" nadbiskup je naznačio osnovna načela svojeg stava i obrane: "Kao katolički biskup po kanonskom pravu spadam pod sud Svete Stolice, a ne pod građanski sud. To ne znači da ne priznajem današnju vlast. Ustav ne priznajem ukoliko se kosi sa moralnim principima katoličke crkve, to znači da ne mogu npr. reći da je civilni brak tj. obligatorni crkveni brak u skladu sa naukom katoličke crkve. Ja ne poričem pravo današnjim narodnim sudovima da sude u krivičnim predmetima, ali ja imam svojih razloga zbog kojih neću da na konkretna pitanja konkretno odgovaram. Isto tako neću se braniti ni na sudu."[12] a također i riječima "Odlučio sam to s razloga: prvo što smatram da bi sva moja obrana bila beskorisna i bespredmetna, i drugo, da štedim svoje zdravlje."[13]

Kad mu je prilikom saslušanja 20. rujna dopušteno dati izjavu ponovo je naglasio da se neće nijednom riječju braniti, da odbija branitelja na sudu i da neće apelirati protiv osude.[14]

Sud je 25. rujna imenovao dva službena branitelja, obavijestivši ih o započinjanju sudske rasprave već 30. rujna,[15] uz dozvolu za jedan posjet i razgovor sa nadbiskupom.[16] U tim uvjetima teško da je bilo moguće pripremiti pravno utemeljenu obranu.

Istovremeno je u okviru Nadbiskupskog duhovnog stola organizirana grupa koja je prema svojim mogućnostima pripremila prijepise dokumenata iz arhive Nadbiskupskog duhovnog stola i Biskupskih konferencija za koje su smatrali da predstavljaju dokaz u obrani nadbiskupa. Te su prijepise uputili braniteljima (4. listopada)[17] koji su iskoristili veliki dio tog dokumentarnog materijala pobijajući njime sve točke optužnice.[18]

Branitelji su svoju obranu temeljili na stanovištu da je razdoblje Nezavisne Države Hrvatske zapravo razdoblje okupacije, negirajući joj time status i značaj države, i na tom načelu su obrazlagali nadbiskupovu suradnju s hrvatskim državnim vlastima kao neizbježnu i opravdanu u ratnim okolnostima.

Međutim sam je nadbiskup u svom govoru pred sudom 3. listopada odredio odnos prema NDH daleko kompleksnije: "Optužujete me kao neprijatelja države

12 Vrhovni sud NRH stup 6/1946, str. 471-472.
13 Isto, str. 474.
14 Isto, str. 500, takoder usp. bilješku uz ispravu 1.2.
15 Isprava br. 1.2.
16 Isprava br. 1.3.
17 Isprava br. 12.1.
18 Isprave pod br. 6.

i narodnih vlasti. Molim vas, kažite mi, koja je za mene bila vlast 1941. godine? Da li Simović u Beogradu ili izdajnička, kako ju zovete, u Londonu, ili ona u Palestini ili vi u šumi? Dapače i godine 1943. i 1944., da li vlada u Londonu ili vi u šumi? Vi ste za mene vlast od 8. svibnja 1945. Zar sam mogao slušati vas u šumi i ovdje njih u Zagrebu. Je li se može dva gospodara služiti? To nije ni po moralu ni po međunarodnom ni po opće ljudskom pravu. Nismo mogli vlast ovdje ignorirati, makar bila ustaška, ona je bila ovdje. Vi mene imate pravo pitati i zvati na odgovornost od 8. svibnja 1945."[19]

Neposredno nakon završetka suđenja objavljena je knjiga *Suđenje Lisaku, Stepincu, Šaliću i družini, ustaško-križarskim zločincima i njihovim pomagačima* (Zagreb 1946) u redakciji Milana Stanića. Knjiga predstavlja izbor iz originalnog sudskog spisa Vrhovnog suda Narodne Republike Hrvatske stup 6/1946, koji u cijelosti sadrži 3229 stranica. Odnos priređivača prema tom obimnom sudskom spisu naznačen je već u predgovoru: "Materijal iznesen u toku sudske rasprave i izjave optuženih potvrda su o njihovim zločinima pet godina vršenim nad našim narodima i njihova zločinačkog pokušaja da sada, u doba likvidacije fašizma i liječenja rana nanesenih od okupatora, ponovno nađu novog gospodara, služeći tako međunarodnoj reakciji, organizirajući intervenciju, nadajući se tako pomoću nje uspostaviti bilo kakovo protunarodno nasilje koje bi im osiguravalo onakav život kakav su ga imali za vrijeme okupacije."

Potpuno u skladu s tako obrazloženim kriterijem u knjizi su objavljeni isključivo dokumenti optužbe, dok je potpuno ispušten sav dokazni materijal koji je sudu podnijela obrana.

Obrana

Branitelji su podijelili posao na obrani tako da je dr. Katičić preuzeo obranu prema navodima 2. i 3. točke optužnice koje su nadbiskupa teretile za zločin vjerskih prijelaza i vršenje službe vojnog vikara.[20]

Dr. Ivo Politeo pripremio je obranu prema optužbama iz 1, 4. i 5. točke optužnice.

U točki 1. optužuje se nadbiskup za političku suradnju sa talijanskim i njemačkim okupatorom, kao i za političku suradnju s ustaškim režimom NDH. Ta se suradnja očitovala u službenim posjetima poglavniku Anti Paveliću, vojskovođi Slavku Kvaterniku, te drugim visokim ustaškim dužno-

[19] Isprava br. 2.

[20] Usp. bilješku uz ispravu br. 4, također i ispravu br. 9.

snicima, i sudjelovanju u manifestacijama državne vlasti. Također se to odnosi na promociju poglavnika Pavelića i ustaškog režima putem vjerskih manifestacija kao što su bile svečane mise na godišnjicu osnutka Nezavisne Države Hrvatske 10. travnja ili na dan sv. Ante 13. lipnja. Uz to se optužuje da je kao predsjednik Biskupskih konferencija imao nadzor nad katoličkim tiskom, a kao predsjednik "Katoličke akcije" nad radom katoličkih društava, te ih poticao na pisanje i rad u ustaškom duhu i suradnju s ustašama.

Točka 4. optužnice teretila je nadbiskupa za podrivanje političke osnove zemlje pred sam slom režima (u razdoblju do 8. svibnje 1945.) kada se navodno povezuje s Pavelićem, Mačekom, Mihailovićem, Rupnikom i Rožmanom u cilju oružane intervencije izvana da se spasi NDH i spriječi "pobjeda naših naroda". To se obrazlaže navodima iz nadbiskupovih govora, održavanjem Biskupske konferencije u ožujku 1945. uz pomoć i organizaciju ustaške vlade, i činjenicom sakrivanja arhive Ministarstva vanjskih poslova NDH u Nadbiskupskom dvoru.

Točka 5. se odnosila na neprijateljsku propagandu u razdoblju nakon 8. svibnja 1945. koja se očitovala kroz podržavanje nada da će se uspostavljeni državni režim Demokratske Federativne Jugoslavije ubrzo promijeniti. Ta se optužba obrazlaže činjenicom da se u Nadbiskupskom dvoru primaju ustaški zločinci poput Eriha Lisaka, emigranti i njihovi suradnici, i posebno činjenicom da je neposredno pred izbore za Ustavotvornu skupštinu održana Biskupsku konferenciju koja 20. rujna 1945. izdaje pastirsko pismo upereno protiv nove vlasti.

Očito je bilo da su branitelji trebali samo formalno predstavljati obranu, posebice imajući u vidu izrazito nepovoljne uvjete za pripremu obrane te kratkoću rokova. Samo nekoliko dana koje su imali na raspolaganju trebalo je spriječiti prikupljanje dokaznog materijala, za razliku od javnog tužilaštva[21] koje je na raspolaganju imalo uvid u kompletne arhivske fondove institucija bivše države, odakle su izabrali spise kojima će obrazložiti optužnicu, a odstranili one koji su proturiječili konstrukciji optužnice. Uprkos tim uvjetima dokazni materijali koje su branitelji predali sudu 5. listopada; popis svjedoka obrane[22] i kopije dokumenata[23] koji su pobijali sve navode optužnice, svjedoče o velikom poslu i hrabrosti s kojom su se posvetili obrani.[24]

---

21 Kako navodi Jakov Blažević "Rad na istrazi i optužnici bio je kolektivno djelo niza ljudi koji su zajedno sa mnom radili u to vrijeme. ... U koncipiranju optužnice, u preciziranju formulacija itd. kao i u izboru dokaznog naročito istražnog materijala, dali su značajan doprinos tadašnji javni tužilac Josip dr. Hrnčević, njegov pomoćnik Josip Malović, te tadašnji funkcionar OZNE drug Nedo Milunović." J. Blažević, nav. dj., str. 125-126.

22 Isprava br. 3.

23 Isprave 5. i 6.

24 Tadašnji predsjednik Vijeća Vrhovnog suda Žarko Vimpulšek opisuje "Kasnije je dr. Politeo držao

Okosnicu čine spisi nastali u razdoblju 1941-1945 godine koji već sami po sebi svjedoče o širini i značenju djelatnosti nadbiskupa Stepinca u tom ratnom vremenu. Prateći tekst isprava a također i tekst obrambenog govora dr. Politea ocrtava se nadbiskupov rad i zalaganje za progonjene, zlostavljane i mučene bez obzira na režim koji ga provodi.

Dokumenti koje objavljujemo

Kako u Jugoslaviji nije bilo moguće pisati o nadbiskupu Stepincu sa pozicija obrane, jedan je dio ovih tekstova objavljivan u inozemnim publikacijama.[25] Vinko Nikolić navodi u predgovoru zbirke Stepinac mu je ime da su se tekstovi govora oba branitelja, a također i nadbiskupovi govori u sudnici i neki dokumenti, prenosili potajice u inozemstvo gdje su prevođeni i objavljivani. Zbog toga su prisutne razlike u tekstovima u različitim publikacijama. Jedan je dio spisa objavljen u knjigama BENIGAR Aleksa, *Alojzije Stepinac, hrvatski kardinal* (Rim: ZIRAL, 1974), CAVALLI Fiorello, *Il processo dell'arcivescovo di Zagabria* (Rim 1947), PATTEE Richard, *The case of Cardinal Aloisius Stepinac* (Milwaukee 1953).

HDA je od 1961. godine u posjedu arhivskog fonda Odvjetnička pisarnica Ive Politea, istaknutog predstavnika advokature i branitelja u kaznenim procesima posebice između dva rata. Najveći dio fonda odnosi se na njegova zastupanja u sudskim procesima.

Odlučili smo se za odabir spisa iz tog fonda jer su u njemu sačuvani gotovo svi materijali koje je Politeo kao branitelj nadbiskupa Stepinca prikupio, obradio i smisleno grupirao za obranu. Oni se sastoje od izvornih isprava, ovjerenih kopija, prijepisa ili izvoda iz spisa.

Ti spisi pružaju uvid u cjeloviti tijek sudskog procesa i, dok javnosti ne bude dostupan originalni sudski spis Vrhovnog suda stup 6/1946, predstavljaju jedini izvor za proučavanje sudskog procesa. Za sustavno znanstveno utemeljeno istraživanje i analizu cjelokupnog povijesnog konteksta tog razdoblja potrebno je dakako istraživanje u svim ostalim arhivskim fondovima iz razdoblja Nezavisne Države Hrvatske,[26] a za pozadinu sudskog procesa,

---

obrambeni govor za Stepinca, u kojem je malo pretjerao. Postavio se potpuno u poziciju Stepinca. Kao da nije onaj isti, uživio se u ulogu svog branjenika, pa sam mu je, kasnije, u razgovoru to spočitnuo." Ž. Vimpulšek, Predgovor u knjizi J. Blaževića *Mač a ne mir. Za pravnu sigurnost građana*, Zagreb, Beograd, Sarajevo 1980, str. 11-12.

[25] Vidi o tome: Bibliografski pogled u knjige o kardinalu Alojziju Stepincu (objavljene u Jugoslaviji, hrvatskoj emigraciji i samostalnoj Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1946-1993), u knjizi Ivan Damiš, *Ulomci za povijest Katoličke crkve u Hrvata*, HKD sv. Jeronima, Zagreb 1995.

[26] Taj je rad otežan činjenicom da je određeni broj arhivskih fondova NDH prenesen u savezne arhive u

sukob komunističke jugoslavenske države i Katoličke crkve u Hrvatskoj, istraživanje u arhivskim fondovima državnih i partijskih organa nakon 1945. godine.

Prilikom odabira za objavljivanje gradivo smo tematski i kronološki podijelili u nekoliko cjelina. U jednoj cjelini su materijali javnog tužilaštva; optužnica i popis dokaza uz nju (isprave 1. i 1.1), te presuda (br. 11). U samom sudskom spisu upravo najveći dio čine materijali optužbe odnosno javnog tužilaštva (str. 1-956), te stenografske bilješke svih 17 dana rasprave (str. 1217-3229).

Drugu grupu čine popis svjedoka obrane (br. 3), stenografske bilješke sa glavne rasprave (br. 4), popis isprava obrane prema navodima iz 1, 4. i 5. točke optužnice (br. 5), kopije isprava po redosljedu iz popisa (br. 6), i završna riječ dr. Politea (br. 8). Posebnu cjelinu[27] čine dopis Zagrebačke nadbiskupije, Poslanica Hrvatskog katoličkog episkopata od 24. ožujka 1945, Pastirsko pismo katoličkih biskupa Jugoslavije od 20. rujna 1945, te elaborati "Zagrebački nadbiskup i njegov kler u vrijeme ustaškog režima" i "Jedan pokušaj pobijanja optužnice podignute proti nadbiskupu Alojziju Stepincu". Svi su ovi materijali preuzeti iz fonda Politeo.

Neke dijelove koji su nedostajali a nužni su za rekonstrukciju obrane preuzeli smo iz sudskog spisa (koji Hrvatski državni arhiv još nije preuzeo) i to govor nadbiskupa Stepinca na sudu 3. listopada (br. 2), dio sudske rasprave na kojoj je sudsko vijeće odlučivalo o dokazima obrane (br. 7), te neki dokumenti koji se nisu zatekli u fondu Politeo a on ih navodi u svom popisu dokaza kao npr. bilješke o zauzimanju za ing. Košutića i profesora Podhorskog (br. 6.21.8), zajednička izjava svećenika (br. 6.36), izjava župnika Kokota (6.38), izjava Modesta Martinčića (br. 6.30).

Također smo u bilješkama citirali izvorne isprave iz arhivskih fondova Hrvatskog državnog arhiva, koje nadopunjuju postojeće dokumente.

Napomene uz objavljivanje

Prilikom pripreme za objavljivanje određen problem je činila neujednačenost tekstova dokumenata. U mnogima su pomiješani ijekavština i ekavština, mnogo je pogrešno napisanih prezimena i očitih daktilografskih pogrešaka. Držali smo se osnovnog načela da se original teksta poštuje s izuzetkom

---

Beogradu; kao npr. arhiv Ministarstva vanjskih poslova, poslanstava i konzulata NDH, koji se nalaze u Arhivu Saveznog sekretarijata za inostrane poslove, dok se fondovi Predsjedništvo vlade NDH, Glavni stan Poglavnika, Poglavnikov ured te svi vojni fondovi nalaze u Arhivu Vojnoistorijskog instituta u Beogradu.

[27] Isprave pod br. 12.

pravopisnih pogrešaka koje su ispravljene. U onim tekstovima u kojima je upotrebljavano mnogo kratica (nadb., Nadb. St., opt., kriv., repb., JT), radi jasnoće pisali smo punu riječ.

Riječi koje su na razne načine isticane u tekstu, velikim tiskanim slovima, razmaknutim slovima, podcrtane, zaokružene i sl., istaknuli smo kurzivom.

Marina Štambuk-Škalić

1.

23. rujna 1946.
Optužnica broj I 232/1946 podignuta protiv dr. Alojzija Stepinca koja ga tereti za krivična djela političke suradnje s okupatorom i ratni zločin, vršenje nasilnih vjerskih prijelaza, vojni vikarijat, podrivanje političke osnove zemlje i neprijateljsku propagandu.[28]
Već šest dana nakon optužnice, 30. rujna, započeo je sudski proces.

JAVNO TUŽIOŠTVO
NARODNE REPUBLIKE HRVATSKE
Broj I 232/1946
U Zagrebu, 23. rujna 1946.
Stup 8/46

VRHOVNOM SUDU NARODNE REPUBLIKE HRVATSKE

Na osnovu člana 13. stava 2. Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, podnosim

OPTUŽNICU

protiv

Stepinac dr. Alojzija, rođenog 8. svibnja 1898. u Krašiću, od oca pok. Josipa i majke Barbare rođ. Penić, Hrvat, državljanin FNRJ, nadbiskup zagrebački i predsjednik biskupskih konferencija, sada u zatvoru.

Njemački i talijanski imperijalisti u svom planu osvajanja gospodstva u svijetu i porobljavanja drugih naroda, počeli su još davno prije 1941. godine pripremati pored okupacije drugih zemalja Evrope i okupaciju Jugoslavije, vješto iskorištavajući nacionalne i vjerske suprotnosti koje su među narodima Jugoslavije svojom politikom nacionalnog ugnjetavanja raspirivale vladajuće klike i režimi stare Jugoslavije. Fašističko iskorištavanje nacionalnih i drugih suprotnosti u raznim zemljama Evrope sastojalo se je u tome, da u svakoj zemlji nađu po jednog ili

[28] Nakon glavne rasprave u procesu protiv Eriha Lisaka i četrnaest optuženika na temelju optužnice br. I 169/1946 od 26. kolovoza 1946. koja je deveti dan (18. rujna 1946.) prekinuta na prijedlog javnog tužioca Jakova Blaževića, Vrhovni sud NRH donio je 24. rujna 1946. rješenje br. K I 2389/45-5 prema kojem "Spaja se kazneni postupak u krivičnom predmetu protiv Lisak Erihu, Šalić Ivanu i družini sa kaznenim postupkom u krivičnom predmetu protiv Stepinac dr. Alojziju." Objavljeno u *Suđenje Lisaku, Stepincu, Šaliću i družini, ustaško-križarskim zločincima i njihovim pomagačima*, Zagreb 1946, str. 3-218. Istovremeno, 27. rujna javni tužilac je predložio da se krivični predmet "protiv opt. Lorković Blaža, Kirin Ivana i Cerovski Božidara izdvoji iz krivičnog predmeta protiv I. opt. Lisak Eriha, II. opt. Šalić Ivana i ostalih III. do XV. opt...", Vrhovni sud NRH stup 6/1946, str. 553.

nekoliko kvislinga, uspostave marionetske vlade, ekonomski i politički podjarme zemlju i onda je proglase "slobodnom", "nezavisnom" i "saveznicom" u tzv. novom evropskom poretku. Tako su njemački i talijanski osvajači još davno prije okupacije, podjarujući Hrvate protiv Srba i obratno, organizirali s jedne strane u zemlji petu kolonu, koja je svojom razornom djelatnošću iznutra slabila otpornu moć zemlje, a s druge strane prihvatili svog agenta Pavelića i malobrojne ustaške bande, koje su emigrirale u inostranstvo, godinama ih hranili i omogućavali im da vrše atentate u vozovima, te ih u času napada na Jugoslaviju doveli u zemlju, gdje su poslužili kao jezgro za formiranje okupacionog, ustaško - terorističkog aparata. Raskomadavši Jugoslaviju, a pod krinkom ostvarenja vjekovnih težnji hrvatskog naroda za slobodom i nezavisnošću, okupator je stvorio tzv. nezavisnu državu Hrvatsku, koja niti je bila nezavisna niti slobodna, a najmanje država hrvatskog naroda, već najsramnija kvislinška tvorevina, a njen upravni aparat na čelu sa fašističkim agentom i krvolokom Pavelićem najodvratnija teroristička agentura i produžena ruka Gestapoa.

Okupator nije mogao sa šačicom iz inostranstva dovedenih ustaških agenata i malim brojem njihovih pristaša u Hrvatskoj ostvariti svoj plan - organizirati okupacioni, administrativni i vojni aparat, porobiti i održavati u ropstvu hrvatski narod i Srbe u Hrvatskoj, uključiti ih u svoju ratnu mašinu i onemogućiti svaki otpor. Brineći samo o sebi, o svojim uskim klikaškim interesima, stajući na stranu svakog protunarodnog režima, daleko i neprijateljski prema interesima i sudbini cjelokupnog naroda, okupatora u tom pomažu izvjesni protivnarodni elementi iz vrhova HSS na čelu sa Mačekom i Stepinac sa proustaškim dijelom katoličkog klera. Tako je Maček u sporazumu sa agentom Gestapoa Wesemayerom i "vojskovođom" Slavkom Kvaternikom već 10. travnja 1941. g, pozivajući hrvatski narod na pokornost i iskrenu suradnju s okupatorom, izdao slijedeći proglas:

"Hrvatski narode! Pukovnik Slavko Kvaternik, vođa nacionalističkog pokreta u zemlji, proglasio je danas slobodnu i nezavisnu hrvatsku državu na cjelokupnom historijskom i etnografskom području Hrvatske, te je preuzeo vlast. Pozivam sav hrvatski narod da se novoj vlasti pokorava, pozivam sve pristaše HSS-a, koji su na upravnim položajima, sve kotarske odbornike, općinske načelnike i odbornike itd. da iskreno surađuju s novom vladom."

U isto vrijeme stavio je Maček okupatoru i Paveliću na raspoloženje upravni aparat banovine Hrvatske i svoje poluvojne formacije, Građansku i Seljačku Zaštitu. Optuženi pak Stepinac već 12. travnja 1941. posjećuje "vojskovođu" Slavka Kvaternika, 16. travnja 1941. posjećuje Pavelića, 18. travnja 1941. izdaje kleru zagrebačke nadbiskupije službenu okružnicu u kojoj između ostaloga kaže:

"Časna braćo! Nema nikoga među vama, koji u ovo posljednje vrijeme nije bio svjedokom najzamašnijeg događaja u životu hrvatskog naroda, među kojim djelujemo kao glasnici Kristovog evanđelja. Događaji su ovo, koji su naš narod donijeli u susret davno sanjanom i željkovanom idealu." Dalje: "Odazovite se stoga spremno ovom mom pozivu na uzvišeni rad oko čuvanja i unapređenja Nezavisne države Hrvatske." I dalje: "Pokažite to, časna braćo, i sada ispunite dužnost prema mladoj NDH".

Dne 26. lipnja 1941. optuženi Stepinac predvodi katolički episkopat u audijenciju Paveliću i u pozdravnom mu govoru nudi u ime svoje i u ime klera "iskrenu i lojalnu suradnju." Ta se pomoć i suradnja tokom rata i oslobodilačke borbe naših naroda razvija i dobiva razne oblike prema događajima u svijetu i u zemlji, prema uputama iz Vatikana itd., ali uporno i stalno na liniji protiv oslobodilačke borbe naših naroda, dok u vrijeme oslobođenja naše zemlje ne završava u učestvovanju u centru organizacije, koja pomaže i potstrekava niz križarskih terorističkih grupica, u zemlji na mnogobrojne zločine protiv životne sigurnosti, imovine i slobode naših građana.

Nakon što su njemački i talijanski okupatori porobili i raskomadali Jugoslaviju, a u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini ustaše otpočeli masovnim pokoljima, narodi Jugoslavije, a među njima i hrvatski narod, dižu se na oružani ustanak za svoju slobodu, nezavisnost i opstanak. Nasuprot raspirivanja nacionalne i vjerske mržnje te međusobnog istrebljivanja u bratoubilačkoj borbi, rukovodstvo narodnog ustanka - dosljedno svojoj oslobodilačkoj politici i politici nacionalne ravnopravnosti svih naroda Jugoslavije - postavilo je pred narode Jugoslavije kao jedini i glavni zadatak borbu protiv okupatora pod zastavom bratstva i jedinstva, okupilo sve narode Jugoslavije i vodilo ih u četirigodišnjoj nadčovječanskoj borbi protiv okupatora i domaćih izdajica. Međutim, kako god se razbuktavao narodni ustanak i pobjeda naroda Jugoslavije postajala očiglednija, tako su se sve tjesnije u svojoj protunarodnoj i zločinačkoj djelatnosti, pod skutom okupatora, povezivali svi kvislinški i ostali izdajnički elementi u okviru čitave Jugoslavije, pa i u okviru tzv. nezavisne države Hrvatske, a sve to u cilju gušenja općenarodnog ustanka i podržavanja okupacije. Optuženi Stepinac sa znatnim dijelom katoličkog klera pomaže okupaciju prihvaćajući je kao povoljnu okolnost za bogaćenje crkve i višeg klera, za proširenje crkvenog uticaja uopće, te za učvršćenje i jačanje pozicija visokog klera i njegovog uticaja u NDH, tj. na kvislinšku vlast. Opt. Stepinac radi uporno protiv interesa i borbe naroda, koji je ustao da protjera iz domovine okupatora i domaće izdajnike i oslobođenjem domovine stvori temelj za bolju i sretniju budućnost. Kada papa prima u audijenciju Pavelića, kada mu šalje svoje posebne blagoslove i kada vatikanski državni tajnik

Maglione izjavljuje, da ustaški "uspjesi" (pokolji, primjedba tužitelja) u Bosni vanredno dobro odjekuju u rimskim krugovima, upućujući opt. Stepinca da uspostavi "spretnije i iskrenije srdačno držanje prema ustaškim vlastima" tada opt. Stepinac još jače zalaže autoritet zagrebačkog nadbiskupa i predsjednika biskupskih konferencija u suradnji sa okupatorom i njegovom ustaškom agenturom. Nakon što je po ulasku njemačkih trupa u Zagreb predveo katolički episkopat u poklonstvo krvoloku Paveliću i ponudio mu iskrenu i lojalnu suradnju, on lično prima dužnost apostolskog vojnog vikara u Pavelićevoj vojsci, imenuje na toj funkciji za svoje zamjenike poznate ustaše svećenike, koji opet imenuju vojne svećenike. Zbog takovog njegovog stava nije bilo veće i ozbiljnije zapreke, već su naprotiv svećenici dobili pun potstrek, da mnogi prime funkcije u ustaško-terorističkom aparatu gdje su postali organizatori i učesnici u mnogobrojnim ustaškim zločinima nad našim narodom. Pakleno nasilje Pavelića nad srpskim narodom u Hrvatskoj, te Bosni i Hercegovini, da mu ubije dušu, svijest i dostojanstvo čovjeka, da ubije životnu otpornost kako pojedinaca tako i čitavoga naroda, opt. Stepinac je prihvatio kao povoljnu priliku za nasilno prekrštavanje, koje je imalo učvrstiti papinske interese na Balkanu i osigurati prodiranje talijanskog imperijalizma, iako je znao i morao znati, da do masovnog "prekrštavanja" Srba dolazi samo pod najtežom ustaškom prisilom. On u tu svrhu izdaje "rezolucije" i niz okružnica podređenom svećenstvu, usprkos protesta nekih svećenika, da je to nasilje protiv kanonskih, etičkih, moralnih i drugih principa. Nasilno prekrštavanje je moralno odobravanje ustaških nasilja nad Srbima u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, što je potstrekavajući djelovalo na ustaše svećenike i ostale ustaške krvoloke da masovna prekrštavanja pretvore više puta u masovnu klaonicu. Izričito odobravajući i općim svojim stavom rad raznih klerofašističkih organizacija kao što su "Veliko križarsko bratstvo" i "Veliko križarsko sestrinstvo", pomogao je i potstreknuo opt. Stepinac ogroman broj članstva tih organizacija, da uđe i zauzme rukovodeće položaje i funkcije u kvislinškoj tvorevini NDH. Istim načinom je djelovao na opći smjer cjelokupne katoličke štampe, koja je naročito slavila Hitlera i njegove horde, prikrivala okupaciju naše zemlje slaveći krvoloka Pavelića i ustaše kao hrvatske rodoljube i oslobodite1je, prikazivala NDH kao državu hrvatskog naroda, raspirivala nacionalnu, vjersku i rasnu mržnju i blatila junačke žrtve i borbu naroda Jugoslavije za oslobođenje gnjusnim lažima i klevetama.

Opt. Stepinac vrlo dobro shvaća, da se ovo sve može raditi i za taj rad ostati nekažnjen jedino u jednoj nenarodnoj tvorevini kao NDH. Zato on i brani NDH i u momentu očite propasti, njenih tvoraca kao i po porazu njemačkog fašizma. U tom momentu u oslobođenju naše zemlje pod krinkom crkvene i religiozne djelatnosti te hrvatstva prikuplja, sokoli i pomaže

poražene ustaške ostatke i ratne zločince, koji se kriju pred odgovornošću od narodnih vlasti. U tom smislu još prije oslobođenja naše zemlje vode razgovore Pavelić i Maček, Maček i Stepinac, Pavelić i Stepinac, da bi se i po oslobođenju naše zemlje oružanom intervencijom stranih imperijalista uspostavila NDH. Zato im daju nade mračni planovi i obećanje međunarodne reakcije, čiju propagandu Stepinac o "režimu" kratkog vrijeka u FNRJ naročito preko organiziranog rada Šalića i družine širom naše zemlje raznosi. Tako Stepinac direktno učestvuje, pomaže i potstrekava centralnu organizaciju, čiji se članovi nalaze danas pred Narodnim sudom, koja je organizacija ovim ili onim načinom i sredstvima pomagala i inspirirala rad onih križarskih grupica, koje do danas učiniše u našoj zemlji niz zločinstava i nasilja nad našim građanima. Sve je to pokušaj uspostave stare vlasti pomoću novih imperijalističkih gospodara.

Narodi Jugoslavije pobijedili su okupatora, zbrisali su kvislinške tvorevine Nedićevu Srbiju i Pavelićevu NDH, uspostavili istinski demokratsku narodnu vlast i stvorili zajedničku državu ravnopravnih naroda - Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, u kojoj je i hrvatski narod, pored ostalih, ostvario svoju nacionalnu slobodu i ravnopravnost sa ostalim narodima Jugoslavije. Opt. se je Stepinac, ne imajući u vidu opće narodne interese i volju građana naše zemlje, protiv istinske slobode vjere i crkve, zloupotrebljujući svoj položaj najvišeg katoličkog crkvenog funkcionera u Jugoslaviji, aktivno angažirao u ostvarenju mračnih ciljeva međunarodne reakcije protiv naroda, njegove vlasti, demokratskih tvorevina i sloboda. Međutim su se svi ti pokušaji pokazali uzaludni, jer su se razbili o jedinstvenu volju naših naroda, kojom oni izgrađuju svoju narodnu državu i život i brane demokratske tekovine i poredak Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

U vezi s tim optužujem Stepinac dr. Alojzija što je počinio slijedeća krivična djela:

1. U toku rata i neprijateljske okupacije stupio je u političku suradnju s neprijateljem, pružajući kroz cijelo to vrijeme pomoć okupatorima i njihovoj agenturi ustašama, pa je tako:

a) već 12. travnja 1941, dok su se još vodile borbe sa njemačkim i talijanskim okupatorskim trupama, posjetio u svojstvu hrvatskog metropolite "vojskovođu" Slavka Kvaternika i čestitao mu uspostavu NDH; 16. travnja 1941. izvršio je službenu posjetu krvniku Paveliću; prvih dana okupacije bio je u Nadbiskupskom dvoru na večeri sa ustaškim emigrantima i zajedno se s njima slikao; već 28. travnja 1941. izdao je kleru zagrebačke nadbiskupije službenu okružnicu, u kojoj poziva svećenstvo da surađuje i vjernike potstiče na suradnju sa NDH, a 26. lipnja 1941. kao predsjednik biskupskih

konferencija, nakon održane biskupske konferencije, na kojoj je zauzet stav suradnje sa ustaškim vlastima, predvodi katolički episkopat u audijenciju Paveliću i tom prilikom ovog fašističkog agenta pozdravlja kao državnog poglavara NDH i obećaje mu iskrenu i lojalnu suradnju.

Tako je opt. Stepinac već u prvim danima okupacije naše zemlje pomagao okupatora i ustaše, stupio s njima u suradnju i pozvao podređeno svećenstvo, da također s njima surađuje, što su stotine svećenika najaktivnije izvršavali, pa je tako veliki broj svećenika i vjernika gurnuo na put, koji je svršavao izdajom domovine i mnogim ratnim zločinima.

Ovaj kolaboracionistički stav, rad i izjave opt. Stepinca učvrstio je već dotadašnje ustaše - svećenike u njihovoj izdaji, te potstrekavao i mnoge druge prema narodu neprijateljski raspoložene svećenike da predvode u razoružavanju jugoslavenske vojske, preuzimanju i organiziranju ustaške vlasti, organiziranju ustaških povjereništava, tabora, logora, stožera te ustaške milicije itd. U tome se naročito ističu župnik Cecelja Vilim u Vrapču, fra Čorić Didak u Jaski, župnik Nikšić Vilim u Ogulinu, kapelan Marjanović Dragutin u Slav. Brodu, župnik Gecina Martin u Rečici, don Moguš Mate u Udbini, župnik Đurić Antun u Dvoru na Uni, župnik Astaloš Josip u Dalju, fra Berković Petar u Drnišu, fra Hrstić Ivan u Sinju, fra Milanović Stanko u Imotskom, don Tomas Ilija i don Vrdoljak Jure u Čapljini, fra Perić Srećko u Livnu, župnik Brale Božo u Sarajevu, fra Glavaš Radoslav i ostali franjevci na Širokom Brijegu, fra Šimić Velimir, Grbavac Karlo i Čuntić Mijo u kotaru Duvno, pop Klarić Ante u kotaru Bosanski Šamac, fra Rajić Emanuel u kotaru Gornji Vakuf, župnik Miletić Ivan u Višegradu, župnik Kamber Dragutin u kotaru Doboj, župnik Županjčić Branimir u Bosanskoj Gradiški i čitav niz drugih svećenika.

b) Pitanje katoličke štampe za vrijeme okupacije potpuno je u skladu i na liniji rada i izjava opt. Stepinca, koji je kao predsjednik biskupskih konferencija i predsjednik "Katoličke akcije" imao vrhovni nadzor nad pisanjem cjelokupne katoličke štampe u Jugoslaviji. On je u tom svojstvu aktivno uticao na smjer pisanja ove štampe, te njezin protunarodni stav u svemu odobravao i podržavao.

Katolička štampa još i prije rata propagira fašizam i druge protivnarodne programe. Od početka pa sve do kraja okupacije ta je štampa bila sva upravljena u jedinstvenom pravcu propagande fašizma i ustaštva, slavljenjem Hitlera i Pavelića, slavljenja NDH kao hrvatske države, bila je puna kleveta i laži protiv Narodno-oslobodilačkog pokreta i raspirivala je nacionalnu, vjersku i rasnu mržnju. Dokle je ta rabota išla vidi se, kad listovi namijenjeni djeci i omladini kao npr. "Anđeo čuvar", "Glasnik sv. Josipa", "Crnče", "Glasnik sv. Ante", "Vrtić" i sl. u tim danima donose brojne Pavelićeve slike, slave

njega i njegove ustaše i opisuju ih kao božje misionare, izvršitelje božje pravde i providnosti, te pravedne božje kazne, trujući time na gnjusan način mlade dječje duše. Od tih dječjih i omladinskih listića pa do onih namijenjenih odraslima, u novinama, tjednicima, poluslužbenim glasilima, kao "Katoličkom listu", "Katoličkom tjedniku", "Vrhbosni", "Nedjelji" itd. provlači se neprekidno i uporno propagiranje ustaštva i fašizma, te se najenergičnije brani NDH i okupator, a poziva u borbu protiv narodno-oslobodilačkog pokreta i saveznika.

Primjera za to ima gotovo na svakoj stranici ove štampe kroz cijelo vrijeme rata i neprijateljske okupacije. Evo samo nekoliko primjera:

"Anđeo čuvar" u broju od 4. XII. 1943. u pripovijesti "Ivica treće sati" od nadporučnika Martina Fučeka donosi slijedeće:

"Dobro smo večerali, grah s mesom, a meni stric Mile veli, hoću li s njima u bunker. Kako ne bi! Dao mi gospodin poručnik svoj samokres i mi pošli u bunker ... Ja se grijem i slušam, kad na jedanput stražar poviče "Neprijatelj!" Nastala pucnjava a ja u bunkeru, no nisam se ništa bojao. Neprijatelja smo odbili ... Morate znati, gospodine nadporučniče, da ja vašim vojnicima i poslužujem u svakoj zgodi. Eto, donosim im dopisnice, odnosim napisana pisma na poštu, kupujem u dućanu žigice, olovke i sve što im treba. Vi se nećete zato na me ljutiti? Neću, Ivice, neću, samo ti dođi k nama, ti si naš pravi vojnik. Bio si u bunkeru ... Borio si se ... Imaš ti pravo doći ..."

"Glasnik sv. Ante" u br. 5-6 od lipnja 1941. na str. 182 kaže:

"Židova u Hrvatskoj ima preko 30.000. U samom Zagrebu ih ima 12.000... U našim siromašnim krajevima (Lika, Hercegovina, Gorski Kotar, Dalmatinska Zagora, te pojedini dalmatinski otoci) nema uopće Židova, jer nemaju toliko mogućnosti za pljačku. Poglavnik je najavio da će židovsko pitanje biti radikalno riješeno."

"Vjesnik počasne straže srca Isusova" u br. 5-6 iz godine 1941. na str. 98 u članku "Stijeg Hrvata - Srce Krista", tvrdeći da je NDH božja tvorevina, kaže:

"I sinula je ta zlatna sloboda. U rano proljeće, u oči Kristova uzkrsnuća. Doživio je hrvatski narod svoje uzkrsnuće. Došao je njegov veliki sin i vratio mu slobodu i stare pravice. I to je djelo Božje, Gospodin je sve to napravio, zato je i čudno u našim očima."

"Nedjelja" u br. 26 od 6. VII. 1941. str. 2, pišući u članku "Krist i Hrvatska" o Kristu i ustašama, te o Kristu i Hrvatima, koji da u povijesti idu skupa, tvrdi da Krist predvodi ustaše i ustaški pokret, završavajući:

"Ustaška Hrvatska biti će Kristova, naša i ničija više. Cijeli hrvatski narod, od dragog nam Poglavnika do najmanjeg djeteta, osjetio je ovih dana Kristovu ruku..."

Onaj isti dr. Feliks Niedzielski, koga opt. Stepinac hvali odobravajući križarski rad, završava svoj članak pod naslovom "Život i djelo Poglavnika dr. Ante Pavelića", objavljenom u "Nedjelji" br. 15 od 27. IV. 1941. str. 5 riječima: "Neka je slava Bogu, naša zahvalnost Adolfu Hitleru i neograničena ljubav i odanost Poglavniku dr. Anti Paveliću". Cijeli članak pun je laži o nekom socijalnom programu Pavelića i na najoduševljeniji način slavi Hitlera.

"Glasnik srca Isusova" u br. 6 od godine 1941. na str. 154 tvrdi za sebe da je daleko od svake politike, ali da nije zato nenarodan, već hrvatski, a zbog toga što je hrvatski mora pozdraviti NDH i njenog "suverena". Članak završava riječima:

"NDH ima u osobi poglavnika dr. Ante Pavelića opet suverena vladara vlastite krvi. Velike evropske države Njemačka i Italija, a s njima i neke manje države priznale su već njezinu nezavisnost. Oko poglavnika, kojega su patnje i kušnje dugogodišnjeg izagnanstva oplemenile za njegovu veliku zadaću, okupili su se najbolji sinovi naroda, da na starom hrvatskom poštenju i na evanđeoskim zakonima izgrade novu Hrvatsku državu i povedu svoj ljubljeni narod u susret boljoj i slavnijoj budućnosti. "Glasnik srca Isusova" im u tom velikom i teškom podhvatu želi obilje Božjeg blagoslova".

"Nedjelja" u članku objavljenom u br. 3 od 15. VI. 1941. na str. 1 objavljuje članak u kome slavi njemačkog okupatorskog vojnika, koji da je vojnik i gospodin, te da se i obični seoski mladići iz Bavarske ili Tirola ponašaju uvijek gospodski, kao i njihovi poglavari.

U časopisu "Svetište sv. Antuna", koji izdaje samostan o.o. franjevaca konventualaca u Zagrebu, i koji bi imao služiti isključivo štovanju sv. Antuna, nalazimo listajući brojeve izašle za vrijeme okupacije na slijedeće: Godina 1941: u broju 5 objavljena je slika Pavelića i pozdrav NDH, u broju 9 slika Pavelića, u br. 10 slika Pavelića i Budaka, te slika ustaša PTS-a pod naslovom "Tjelesna straža našeg velikog poglavnika - obnovitelja NDH", u broju 11 slika Pavelića s natpisom "Naš veliki poglavnik među svojim narodom". Godina 1942: u broju 1 uvodnik "Prvi Božić u slobodnoj Hrvatskoj" u kojem se veliča NDH sa slikom ustaša i svećenika u bolnici sv. Franje na sv. Duhu u Zagrebu; u broju 2 nalazi se slika Pavelića i njegovih doglavnika s natpisom "Naš veliki poglavnik okružen svojim najvjernijima", u broju 4 donosi se uz sliku Pavelića uvodnik pod naslovom "Od Uzkrsa do Uzkrsa" u kojem se slavi NDH, a isti broj donosi i sliku ustaške kapelice sv. Ante na Liparima uz članak o. Aljinovića o proslavi sv. Ante sa slikama učesnika ustaša kao i sliku Pavelića sa ustašama pod naslovom "Naš veliki Poglavnik obilazi svoj narod". Broj 3-4 iz godine 1943. donosi sliku Pavelićevu i uvodni članak o NDH, a broj 5-6 iz 1944. godine pjesmu "Molitva" sa slikom Pavelića. U broju 3-4 iz

1945. g. objelodanjena je slika Pavelića na pozadini mape NDH sa tekstom "Oživotvorenje naše narodne slobode i državne samostalnosti glas je našeg cijelog naroda i zato je to glas Božji, i to djelo Božje ne može nitko porušiti".

"Katolički list", poluslužbeno glasilo zagrebačke nadbiskupije, kroz čitavo vrijeme okupacije dosljedno pomaže okupatora i ustašku politiku, te donosi svakovrsne vijesti o djelovanju najviših crkvenih funkcionera u proustaškom duhu.

Tako primjerice donosi taj list u br. 16 od 21. IV. 1941. na str. 185 uz vijest o događajima u vezi sa ulaskom njemačkih četa u Zagreb i proglašenjem NDH ovaj komentar:

"Ovi su događaji obilježili osnivanje NDH. Država Hrvatska je dakle činjenica. Nju su, kao ideal stoljećima nosili u svojim dušama naši pređi, dok ju nije Svemoguća Providnost ostvarila u godini velikog narodnog jubileja. Katolička crkva, koja je kroz 1300 godina duhovno vodila hrvatski narod u svim njegovim teškim, bolnim i radosnim danima, prati sa veseljem i radošću hrvatski narod u ovim danima njegova podizanja i obnavljanja državne nezavisnosti".

U slijedećem broju kaže se u uvodnom članku među ostalim:

"S iskrenim veseljem i radošću pozdravili smo osnivanje NDH ... Naša zahvalnost ide napose onim požrtvovnim borcima, koji su pod vodstvom ustaškog Poglavnika dr. A. Pavelića neposredno spremili veliki korak proglašenja NDH. Naše se zahvalne misli zaustavljaju na 12-godišnjem napornom, punom žrtava radu Poglavnika, koji je neslomivom vjerom išao u susret danu, za kojim se čeznulo punih osam stoljeća, i koji je točno shvatio razvoj dinamike novog evropskog poredka, te tako omogućio poviestni Veliki četvrtak 1941. Svijesni smo, da se samostalna država ne stvara bez teških žrtava, koje svaki narod mora znati podnijeti, kako to reče Poglavnik u svojem velikom govoru na Markovu trgu. Zato razumijemo i sa svima dielimo bol nad žrtvama, kojima izkupljujemo postanak i obstanak NDH. Neka bi te žrtve bile zalog trajnosti i čvrstoće naše državne samostalnosti."

U br. 41 od god. 1941. nalazi se uvodnik pod naslovom "Nezavisna Država Hrvatska", koji je napisao urednik lista kanonik dr. Janko Penić. Uz sliku Pavelića kaže se među ostalim "da je sve ono za čim su čitava stoljeća naše hrvatske narodne poviesti težila, Poglavnik kroz pol godine u dijelo proveo". Dalje se kaže:

"Poglavnik je vratio katoličkoj crkvi njezin visoki, tradicionalni božanski autoritet, koji je u bivšoj Jugoslaviji težko stradao. Poglavnik posvećuje puno pažnje vjeri i ćudoređu" ... "Nezavisna Hrvatska Država je mlada država. U razvitku je. U gradnji je. Svaki razvitak traži snage, a svaka gradnja trud i

napor. Na svima je nama da se svim silama trudimo za procvat njezin. Poglavnik je žrtvovao za slobodu domovine sve svoje i samoga sebe. Radi toga ima pravo tražiti i od drugih žrtve za dobro domovine. Samo plemeniti rad naš i svestrane žrtve naše donijet će domovini našoj, Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, trajnu slobodu i svestrani napredak."

U broju 25. od 26. VI. 1941. na str. 296 pozdravlja "Katolički list" oduševljeno napadaj Njemačke na Sovjetski Savez i u uvjerenju u brzu pobjedu agresora kaže:

"Sa cielim kulturnim, osobito sa cielim kršćanskim svijetom mi pozdravljamo ovu potrebnu operaciju na tijelu čovječanstva, uvjereni da će njemačkoj vojsci uspjeti izvaditi otrovni zub, kojim je Kominterna sipala otrov u zdravi organizam ljudskoga društva. I kad se to dogodi onda će svijet zadovoljno odahnuti, što je uklonjena mora, koja ga je dva desetljeća pritiskivala."

U br. 44 od god. 1941. "Katolički list" čistim nacističkim riječnikom huška protiv Židova.

U br. 4 iz godine 1942. na str. 45 čitamo među crkvenim vijestima i vijest "da su na danu zapovijed jedinice ustaške vojnice, Poglavnikove Tjelesne Bojne, domobranstva i oružništva temeljito očistile komunistička gnjezda na području južno od Kupe, napose područje općine Borić, te da je na Staru godinu pošao i sam poglavnik u pratnji Lisaka na područje južno od Kupe, gdje se vide još tragovi nedavnih borba i bio veoma zadivljen duhom i spremnošću na žrtvu koju hrvatski borci pokazuju na svakom koraku."

Sva ova štampa pod vrhovnim rukovodstvom opt. Stepinca marljivo bilježi sve akcije svećenstva i klerofašističkih organizacija u korist okupatora i ustaša, i kleveće Narodno-oslobodilački pokret i istinske borce za slobodu hrvatskog i ostalih naroda Jugoslavije. Pod lažnom parolom "borbe protiv komunizma", poprimljenom iz nacističke propagande i inostrane reakcionarne štampe, opt. Stepinac čini sve, kako bi oštricu oslobodilačke borbe protiv okupatora i domaćih izdajnika skrenuo na put građanskog rata i međusobnog istrebljivanja.

Tako je opt. Stepinac, koji je odgovoran za ovakovo pisanje katoličke štampe, i na ovaj način služio okupatoru i ustašama na pokušaju gušenja narodnog ustanka i podržavanju okupacije.

c) Isto tako i razna katolička društva iz sastava "Katoličke akcije", kojoj je opt. Stepinac bio predsjednikom, a naročito organizacije "Veliko Križarsko bratstvo", "Veliko Križarsko Sestrinstvo" i "Domagoj", slijedeći poziv opt. Stepinca na suradnju sa ustašama, postaju stup i srčika ustaštva. I članovi ovih organizacija učestvuju u razoružavanju jugoslavenske vojske, uspostavljanju ustaške vlasti, mnogi od njih postaju funkcioneri u ustaškim povjereništvima,

taborima, logorima i stožerima, iz njihovih redova regrutira se masa oficira za Pavelićevu vojsku, a najveći dio duhovnika križarskih organizacija odlazi dobrovoljno u ustaške i domobranske vojne jedinice. Sam predsjednik "Velikog križarskog bratstva" dr. Feliks Niedzielski postaje ustaški podžupan i upravni zapovjednik ustaške mladeži. O ustaškom karakteru i djelatnosti križarskih organizacija svjedoče njihova djela i brojni članci u križarskom tjedniku "Nedjelja". Tako je "Nedjelja" u svom broju od 10. VIII. 1941. donijela članak pod naslovom "Križarstvo u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj", u kojem pored ostalog stoji:

"Zar je potrebno da spomenemo ljude koji danas zauzimaju odgovorne položaje, a sve to samo zato jer ih je odgojilo križarstvo". Pa dalje: "A isto kao što čvrsto vjerujemo u Boga, vjerujemo i u našeg Poglavnika" ... "Vrši se pravda, padaju naši neprijatelji ..."

Ovakovo djelovanje križarskih organizacija, opt. Stepinac je podržavao i odobravao. Tako su opt. Stepinac i tajnik papina legata Massuci 7. XII. 1941. primili u audijenciju delegate s križarske konferencije, te odobrili i blagoslovili protunarodni rad i planove križara. Križarske organizacije u provinciji, kao npr. ona u Gospiću, čiji je vođa bio ustaški veliki župan Jurica Frković, daje iz svojih redova brojne organizatore masovnih pokolja Srba i hrvatskog stanovništva.

d) I tradicionalne vjerske svečanosti opt. Stepinac zloupotrebljava i pretvara u političke manifestacije za krvnika Pavelića i njegove ustaške bande. To se vidi kako iz same organizacije, tako i iz njegovih propovijedi, koje je na tim svečanostima održavao. Tako "Hrvatski glas" od 15. VII. 1941, objašnjavajući značenje pet svijeća u prošteničkoj povorci u Mariji Bistrici kaže, da su "dvije u znak zahvalnosti za sretan povratak našega poglavnika, druge dvije za poglavnikove suradnike, a jedna sa poglavnikovom slikom kao zavjet i zahvalnost za sreću i zdravlje poglavnika." Na bistričkom proštenju 1942. opt. Stepinac između ostaloga kaže:

"Molimo se i za one koji su napustili domovinu i sada bi iz tuđine htjeli davati savjete katoličkoj crkvi, za koga smije a za koga ne smije moliti. Mi znademo da je naša apostolska dužnost opominjati vjernike da se mole za sve ljude, posebno za one koji su na vlasti, a napose za državne poglavare".

U svojoj propovijedi u Mariji Bistrici god. 1944, kad je već svakome bilo jasno da su ustaški koljači agentura Gestapoa a kvislinška tvorevina NDH na izdisaju, opt. Stepinac u cilju podržavanja ustaštva poistovjetuje ustaše sa hrvatskim narodom, a službu okupatoru sa odbranom državne samostalnosti i kaže:

"Smatra li možda ratujuća strana, dok ovakovim strahotama pogađa našu zemlju, zločinom što hrvatski narod svom snagom svoga bića stoljećima teži za slobodom i brani danas svoju državnu samostalnost uz nečuvene žrtve."

Pa i danas nakon oslobođenja, bistričko se proštenje iskorištava za podržavanje razbijenog ustaštva i harangu protiv naše republike.

e) Počev od godine 1941. pa sve do oslobođenja opt. Stepinac je svakog 10. travnja služio svečane mise slaveći NDH, a crkvene blagdane sv. Antuna pretvarao u političke manifestacije za zločinca Pavelića. Svojim okružnicama naređivao je i kleru na području svoje nadbiskupije, da tih dana služi svečane mise za Pavelića i NDH. Tako je 11. VI. 1942. g. izdao okružnicu u kojoj između ostaloga naređuje:

"Na dan 13. VI. 1942. slavi Glavar NDH Poglavnik dr. Ante Pavelić svoj imendan. Tim povodom pozivam sav dušobrižni kler, da u nedjelju iza toga tj. dne 14. VI. o. g., kad je narodu najprikladnije, iza svečane sv. mise održi Te Deum sa pripadnim molitvama. Na svečanost treba pozvati sve vlasti i škole. U gradu Zagrebu biti će sv. Misa u 9 sati na sam dan proslave tj. 13. VI. 1942. u prvostolnoj crkvi. Neka se tom zgodom narod opet pozove, da se skrušeno pomoli Bogu za dobrobit Nezavisne Države Hrvatske, za poglavnika i za što skoriji mir u svijetu, kako bi i naša domovina Hrvatska procvala sve više na vremenito i vječno dobro svih svojih sinova."

23. veljače 1942. otvara se ustaški sabor. Opt. Stepinac nije mogao preodoljeti, da i sa ovim pokušajem prevare hrvatskog naroda svečano ne manifestira svoju suglasnost. On tom prilikom sa kanonicima prvostolnog Kaptola zagrebačkog, te svjetovnim i redovničkim klerom na ulazu u crkvu sv. Marka dočekuje Pavelića i članove ustaškog sabora i pozdravlja ih govorom, koji je prenijela sva ustaška i katolička štampa i u kojem je među ostalim rekao:

"Poglavniče! U času kad hrvatski sabor, taj starodrevni simbol hrvatske državnosti, idući svjetlim tragovima prošlosti, želi zajedno sa vama, glavarom Nezavisne Države Hrvatske, na svoj rad sazvati blagoslov Boga Stvoritelja, ne mogu a da ne progovorim i ja kao predstavnik crkve božje."

Opt. Stepinac je u svim mogućim oblicima u toku rata i neprijateljske okupacije izražavao svoju solidarnost sa njemačkim i talijanskim okupatorima, učestvujući na brojnim službenim priredbama, proslavama i čestitanjima, koje su u Zagrebu priređivali predstavnici njemačke i talijanske okupacione vlasti. Tako je npr. prisustvovao otvaranju sveučilišnog tjedna za njemačke i hrvatske vojnike u prisutnosti ustaške vlade i njemačkih generala na čelu sa generalom Gleise von Horstenauom, na otvaranju Zagrebačkog zbora, sa njemačkim, talijanskim i ustaškim funkcionerima, na proslavi dana fašističkog pohoda na Rim itd.

Ovo je samo neznatan dio akata, u kojima opt. Stepinac za vrijeme rata i neprijateljske okupacije javno i službeno, zloupotrebljujući crkvu i svoj

položaj zagrebačkog nadbiskupa i metropolite, dušu daje u suradnji sa okupatorom i pružanju pomoći okupatoru i ustašama.

2. Opt. Stepinac prijetnju ustaša Srbima u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, da će svi biti poklani, ako ne pređu na katoličku vjeru, prihvaća i "prekrštava" desetke hiljada Srba, kojima je stavljen nož pod grlo, te time odobrava i potstrekava ustaše na daljnje vršenje tih zločina.

Poznato je da su u bezbrojnim slučajevima "prekršteni" usprkos toga što su prešli na katolicizam, kasnije pobijeni, a ima mnogo primjera da su masovno ubijani i kad su se skupili da se "prekrštavanje" obavi.

Ovo je "prekrštavanje" jedan od vidova ustaškog nasilja, koje je išlo za kopanjem nepremostivog jaza između hrvatskog i srpskog naroda i razbijanjem njihovog jedinstva u borbi protiv okupatora, za ponižavanjem nacionalnog dostojanstva i ugušivanjem duha otpora Srba u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, a time u krajnjoj liniji i za njihovim istrebljenjem.

Kako su ta "prekrštavanja" vršena, neka svjedoče izjave Vujaković Steve, Obradović Dušana, Vujanić Mirka, Begović Nene i Vujaković Đure iz Podbrđana, koji kažu:

"Mi niže potpisani vrlo se dobro sjećamo, kada se vršilo prekrštavanje Srba u mjestu Stazi, kot. Sunja, na koje nas je pozvala tadanja ustaška vlast preko ustaškog tabornika Krznarića, a po naređenju župnika Orlića i kapelana Dionizija Juričeva. Tako su nas prisilili da moramo da učimo vjeronauk u školi da nas mogu prekrstiti, a nakon nekoliko dana pred masom je govorio Dionizije Juričev i u svom govoru prijetio prisutnom srpskom narodu između ostaloga ovim riječima: "U ovoj zemlji ne može da živi nitko više osim Hrvata, jer je ovo zemlja Hrvatska, a tko se neće prekrstiti, mi znamo što ćemo s njim. Ja sam u ovim gore krajevima dao očistiti od pileta sve do starca, a ako to bude potreba, učiniti ću i ovdje, jer danas nije grjehota, ubiti ni malo dijete od sedam godina, koje smeta našem ustaškom pokretu. Mi danas treba da budemo svi Hrvati i da se proširimo, a kad se proširimo i ojačamo, ako nam bude potrebno još ćemo da uzmemo od drugih. Nemojte misliti što sam ja u svećeničkoj odori, ali da znadete kada je to potrebno, uzimam strojnicu u svoje ruke i tamanim sve do koljevke što je protiv ustaške države i vlasti."

Prilikom ovakovih "prekrštavanja" ustaše su na prijevaru pobili desetine hiljada Srba i opljačkali njihovu ličnu i crkvenu imovinu. Neka nam o tome svjedoči slučaj od 26. IV. 1941. u Grubišnom Polju, gdje je pop Petar Sivijanović pozivao Srbe da pređu na katoličku vjeru, vodeći u tu svrhu propagandu i izvan crkve. Kao motiv njihovog "prekrštavanja" navodio je mogućnost spasavanja glave. Naplaćujući visoke takse uspio je da prevede

oko stotinu Srba na katoličku vjeru, koji su svejedno kasnije odvedeni i poubijani.

Ili slučaj u selu Štikadi, kotar Gračac, koji opisuje Jovan Trbojević ovim riječima:

"Pokolj u selu Štikadi izvršili su ustaše iz sela Gudure uz pomoć tadanjeg rimokatoličkog župnika iz Gračaca Morbera. Na dan pokolja dovezao se pomenuti župnik u automobilu iz Gračaca u Štikadu i pozvao narod da se sakupi na Štikadske bare, jer će se vršiti prijelaz na rimokatoličku vjeru, pa da onda Srbe neće nitko više proganjati. Srbi su župniku povjerovali i sakupili se u velikom broju na određenom mjestu. Neki koji nisu došli bili su prisilno dovedeni. Ipak se jedan dio Srba spasio, jer je pobjegao iz sela sluteći da im se sprema pokolj. Kada su Srbi na ovaj način bili sakupljeni, izvršili su nad njima pokolj ustaše iz sela Gudure, koji su bili naoružani vojničkim oružjem. Neki su bili ubijeni sjekirama i maljevima, jer se prigodom iskopavanja lješeva godine 1942. po talijanskom dopuštenju vidjelo, da su im lubanje razbijene tupim predmetima, a neki su zakopani i živi u stojećem stavu."

U jeku ovakovog "prekrštavanja" Srba održana je 17. XI. 1941. plenarna sjednica katoličkog episkopata pod predsjedanjem opt. Stepinca, na kojoj Stepinac zajedno sa ostalim biskupima ne samo da nije osudio, nego je naprotiv prihvatio ustaško "prekrštavanje" i dao ovom odvratnom ratnom zločinu kanonsku sankciju. Na plenarnoj konferenciji izabran je u tzv. odbor trojice u koji su ušli opt. Stepinac, senjski biskup Viktor Burić i apostolski administrator križevačke biskupije Janko Šimrak. Ovaj je odbor imao zadatak da u dogovoru sa ustaškim ministrom pravosuđa i bogoštovlja rješava pitanja o "prekrštavanju". Osim toga je na toj konferenciji izabran i radni izvršni odbor sa zadatkom, da pod nadzorom odbora trojice rukovodi "prekrštavanjem". Konferencija je izdala i rezoluciju br. 253/41, kojom na osnovu odredaba Sv. Kongregacije za istočna pitanja od 17. VII. 1941. br. prot. N. 21116/36 izdaje uputstva u kojoj se formi "prekrštavanja" imaju vršiti. Time su Vatikan i katolički episkopat u Hrvatskoj na čelu sa opt. Stepincem poprimili i sankcionirali ustaško "prekrštavanje", a kada rezolucija govori o tome "prekrštavanju" koje da se ima vršiti samo na osnovu slobodne volje i unutarnjeg uvjerenja, onda je to besprimjerna licemjernost i izrugivanje nad sudbinom progonjenih Srba. Međutim ni ovo opt. Stepincu nije bilo dosta, već u nastojanju da teško stanje Srba iskoristi za što brojnije prelaženje na katolicizam izdaje okružnicu od 26. IX. 1941. br. 15964/41, i njom požuruje "prekrštavanje", tražeći od podređenog svećenstva da se vjerski prijelazi što hitnije i bez zapreke obave."

3. Početkom god. 1942. Vatikan postavlja opt. Stepinca za apostolskog vojnog vikara Pavelićevih ustaša i domobrana, a opt. Stepinac ovu funkciju prima i postavlja za svoje zamjenike poznate ustaše svećenike Stipu Vučetića i Vilima Cecelju. Tako je opt. Stepinac i službeno postao najviši vojni svećenik Pavelićeve vojske, kome su bili podređeni svi vojni svećenici, koji su u sastavu ustaških i domobranskih formacija potstrekavali na vršenje zločina, a i sami vršili zločine nad narodom.

Evo nekoliko slučajeva kako su djelovali ovi vojni svećenici:

Fra Miroslav Filipović, ustaški satnik i dušobrižnik PTS-a kasnije zapovjednik jasenovačkog logora, izvršio je 7. II. 1942. masovni pokolj seljaka u selima Drakulići, Šargovac i Motika i pobio oko 1300 ljudi, žena i djece. Kao zapovjednik jasenovačkog logora dao je poubijati oko 40.000 ljudi, u kojim je ubistvima i lično učestvovao;

Brekalo Zvonimir, ustaški satnik i dušobrižnik obrambenog zdruga Jasenovac, te Čulina, Cvitan i Lipovac, također vojni dušobrižnici u tom logoru, ubijali su i na najzvjerskiji način zlostavljali zatočenike u logoru;

Vukelić Josip, vojni duhovnik sa službom u zapovjedništvu I. zbornog područja učestvuje sa svojim jedinicama u mnogobrojnim akcijama paljenja i pljačkanja sela i ubijanja naroda na Baniji;

Miletić Ivan, župnik i vojni duhovnik u Višegradu, "na poziv ustaškog časnika Gaveza ide k njegovim borcima da umorne tješi, pokolebane hrabri i svima diže moral i volju za borbu, u svoje šake uzima i sam strojnicu te se miješa sa najljućim borcima da sije oko sebe smrt velikosrpskim boljševičkim odmetnicima" kako to o njemu u "Hrvatskom narodu" piše svećenik Eugen Beluhan.

Bujanović Josip (pop Jole), vojni svećenik i vršilac dužnosti velikog župana u Gospiću, likvidirao je 1944. godine ostatke Srba u Gospiću i učestvovao u ustaškim akcijama ubijanja naroda i paljenja sela u Lici.

Fra Dionizije Juričev, ustaški satnik, duhovnik Pavelićeve tjelesne bojne, šef vjerskog odjela tzv. Ponove, koji je rukovodio akcijama "prekrštavanja" Srba, poginuo je u borbi protiv NOV kod sela Dicma itd.

Čitav niz svećenika stupio je u neprijateljsku obavještajnu službu, davao neprijatelju podatke o stanju i kretanju jedinica NOV i denuncirao rodoljube okupatorskim i ustaškim vlastima. Neki od takovih svećenika jesu: Nikšić Ivan, fra Božić Ilija, fra Mač Borivoj, fra Grebenarović Bono, fra Balić Božo, fra Stašić Marijan, fra Lisica Ciprijan, Crnković Matija, fra Križanić Krsto, don Jelinić Krsto, gvardijan Gasman Vendelin, pop Hrgić Ljubo, pop Ribić Rikard, pop Buzuk Miroslav i drugi.

Opt. Stepinac je i drugim sredstvima pomagao jačanje ustaškog zločinačkog duha u Pavelićevoj vojsci i jačanje ratnog napora njemačkog okupatora:

Tako 18. XII. 1941. opt. Stepinac "božićnom porukom zagrebačkog nadbiskupa hrvatskim radnicima i radnicama u Njemačkoj" odobrava prisilno odvođenje našeg naroda na ropski rad u Njemačku i poziva ga na rad jer da je to njegova vjerska i patriotska dužnost.

U vrijeme akcije za sakupljanje pomoći ustaškim legionarima na istočnom frontu, opt. Stepinac daje prilog u cigaretama, krunicama, medaljicama i raznim časopisima, podižući time moral ustaškim banditima u borbi protiv bratskog Sovjetskog Saveza.

Upućivanju ustaških mornara na Crno More, da pod komandom Nijemaca učestvuju u napadaju na Sovjetski Savez i vršenju zločina nad civilnim stanovništvom prisustvuje i opt. Stepinac i svojim prisustvovanjem odobrava ovaj zločinački čin i potpomaže mobilizaciju za neprijateljsku vojsku.

Opt. Stepinac je u svojstvu predsjednika Nadbiskupskog duhovnog stola odobrio 10. II. 1944. pod br. 904 molitvenik "Hrvatski vojnik", kojega je sastavio ustaški potpukovnik svećenik Vilim Cecelja, a u kojem vojnicima stavlja kao vjersku dužnost službu okupatoru i odanost Paveliću, te veliča poznate ustaške zločince kao Juru Francetića i dr.

4. Tokom godine 1944-1945, pred slom hitlerovske Njemačke i njezinih satelita, ostajući jedini oslonac razbijenih i razgolićenih ustaša i drugih izdajnika, opt. Stepinac usko se povezuje sa Pavelićem i Mačekom, te sa izdajnicima srpskog i slovenskog naroda Mihailovićem, Rupnikom i Rožmanom i s njima vodi pregovore, radeći na jedinstvenom povezivanju svih neprijatelja naroda i za povratak na staro, nudeći i tražeći oružanu intervenciju iz vana i okupaciju naše zemlje po nekim stranim imperijalistima, sa ciljem da kao ništavna izdajnička manjina produženjem okupacije spase kvislinšku tvorevinu NDH ili u bilo kojem drugom obliku održi protunarodnu vlast i spriječi punu pobjedu naših naroda.

To sve radi baš u vrijeme, kada se zadnji dijelovi Jugoslavije oslobađaju vlastitom snagom naših naroda, te kada je na ogromnom dijelu zemlje uspostavljena narodna vlast sa svojim legalnim najvišim zakonodavnim i izvršnim tijelima. Neka djela, koja je opt. Stepinac izvršio u ovoj svojoj djelatnosti su ova:

a) U svom govoru održanom 7. srpnja 1944. g. članovima "Domagoja" rekao je slijedeće:

"Hrvatska danas preživljuje teške časove, a moguće da proživi još i gore, no moramo biti uvijek optimisti i sa pouzdanjem vjerovati, da će Hrvatska

ostati i da nju nitko ne može uništiti. Hrvatski narod krvari za svoju državu i on će svoju državu uščuvati i spasiti. Svi pokreti protiv hrvatskog naroda i hrvatske samostalnosti ne smiju nikoga obeshrabriti, već svatko mora još čvršće pristupiti obrani i izgradnji države."

b) U svom govoru održanom sveučilištarcima 18. ožujka 1945. ustaje protiv mira i nastavlja harangu za daljnje prolijevanje krvi, kleveta narodnu vlast i pravosuđe ovim riječima:

"Znači li mir možda to, da jedan društveni sloj ognjem i mačem prigrabi vlast u ruke, a drugim staležima ostaje jedino pravo polagano umirati, makar su u ogromnoj većini? Znači li možda mir to, da se mogu nesmetano ubijati intelektualci, svećenici, građani, ljudi protivnoga političkog naziranja i da se za ta umorstva nikada i nikome ne polažu računi? Znači li mir to, da se može nesmetano onemogućavati djelovanje crkve i te mjere opravdavati izgovorom, da se crkva nema pačati u političke stvari?"

c) U drugoj polovici ožujka 1945. god. ustaška vlada, koja je bila na izdisaju, organizira biskupsku konferenciju sa zadatkom, da se katolički episkopat zauzme za spasavanje okupatorske tvorevine NDH kao tobožnje države hrvatskog naroda, kao i za spašavanje ustaških ratnih zločinaca od pravednog narodnog suda. U tu svrhu predsjednik ustaške vlade Mandić, po naređenju Pavelića, daje šefu ustaške propagande Ivi Bogdanu zadatak, da sačini nacrt biskupske poslanice, što je ovaj i učinio, i nacrt poslanice predao biskupu Janku Šimraku, koji je poslanicu redigirao. Poslanica je stvarno preuzela političke sugestije Pavelića odnosno Ive Bogdana i, naravno, te sugestije zaodjela mislima sakralnog karaktera. Tako redigiranu poslanicu predao je biskup Janko Šimrak Paveliću koji ju je u cijelosti odobrio i naredio da se štampa. Tako je nastala poslanica, koju je hrvatski katolički episkopat na čelu sa opt. Stepincem, kao predsjednikom biskupskih konferencija izdao 24. ožujka 1945. g.

Evo iz ove poslanice nekoliko citata, koji sadrže same ustaške klevete izražene crkvenim jezikom:

"Pojavili su se lažni svjedoci, koji nas optužuju, da su hrvatski katolički crkveni poglavari zajedno sa svojim svećenstvom i najboljim svojim vjernicima (čitaj: ustašama, primjedba tužitelja) krivi sadašnjem krvavom obračunavanju u hrvatskoj domovini." Dalje: "Svoj poziv šaljemo i onima koji su u posljednje vrijeme počeli sa sustavnom promidžbom razdraživati neodgovorne i zlu sklone pojedince i skupine, da pod izlikom suđenja "ratnim zločincima" smaknu što veći broj Hrvata, osobito svećenika i intelektualaca dobrih katolika, lišavajući ih ne samo života nego i njihova dobra glasa ..." Nadalje:

"U izuzetnom slučaju, ako se koji zalutali svećenik ogriješio o prava svoga bližnjega, mi se nismo žacali udariti ga crkvenim kaznama, dapače i udaljenjem iz svećeničkog ili redovničkog staleža ... Ali danas moramo najodlučnije prosvjedovati pred Bogom i svjetskom javnošću protiv sustavnog ubijanja i mučenja nevinih hrvatskih katoličkih svećenika i vjernika, od kojih je veliki broj živio upravo svetim životom, a mrzitelji katoličke crkve oduzeli im život protupravnim osudama osnovanim na fiktivnim krivicama." I konačno:

"Povijest svjedoči da hrvatski narod kroz cijelu svoju 1300 godišnju prošlost nije nikada prestao plebiscitarno naglašavati, da se ne odriče svoga prava na slobodu i nezavisnost, koju on od srca želi i svakom drugom narodu ... A kad je u drugom svjetskom ratu ta misao još jače naglašena i oživotvorena u vlastitoj državi, hrvatski su katolički biskupi poštivali volju hrvatskog naroda. Nitko prema tome nema prava optuživati bilo kojeg građanina hrvatske države, pa ni hrvatske biskupe, zato što poštivaju tu neotstupnu volju hrvatskog naroda, kada on na to ima pravo i po Božjim i po ljudskim zakonima."

Valja napomenuti, da se ni jedna druga vjerska zajednica u NDH nije odazvala istovjetnom Pavelićevom pozivu za izdavanje naručenih poslanica. Javan istup odbrane NDH u smislu poslanice, koji je tražio Pavelić, odbili su i provincijali zagrebačke i bosanske franjevačke provincije.

d) Pred slom NDH opt. Stepinac u namjeri sakrivanja, a u dogovoru sa Pavelićem, pohranjuje u Nadbiskupskom dvoru u Zagrebu arhivu ministarstva vanjskih poslova NDH i županstva pri poglavniku. Osim toga sakriva opt. Stepinac u Nadbiskupskom dvoru gramofonske ploče sa svim govorima Pavelića, koje je ovaj držao u emigraciji u Italiji i u NDH. Ove ploče pronađene su brižno sakrivene među arhivom Nadbiskupskog duhovnog stola u Zagrebu.

e) Rano u proljeće 1945. Jugoslavenska Armija konačno čisti i oslobađa našu zemlju od okupatora. Pavelić, Maček, Stepinac i svi protunarodni elementi vide očitu propast njemačkog okupatora i smišljaju plan ponovne okupacije naše zemlje od drugih stranih sila, htijući time srušiti narodnu vlast koja je već bila uspostavljena u velikom dijelu Jugoslavije.

Ustaška vlada nalazi se u očajnom položaju, pa sastavlja memorandum i upućuje ga Vrhovnoj savezničkoj Komandi za Sredozemlje tražeći okupaciju. Još ranije predstavnici tzv. narodnog odbora Slovenije, izdajničke organizacije Rupnika i Rožmana, podnose Paveliću memorandum 21. IV. 1945. g., tražeći objedinjavanje vojničke komande svih kvislinških snaga Mihailovića, Pavelića i Rupnika, kao i stvaranje jednog "centralnog političkog tijela" za čitavu Jugoslaviju, čime bi se saveznicima predočilo stanje u našoj zemlji kao

građanski rat i na osnovu čega bi saveznici vojnički intervenirali. Na tom planu trebalo se što prije povezati sa vojskama anglo-amerikanaca. Prema tim osnovama postao bi Maček centralna politička ličnost u Hrvatskoj, te bi njemu i kralju Petru novi okupatori imali dati vlast.

Opt. Stepinac aktivan je u ovom poslu, održava sastanke sa Pavelićem, pregovara sa Pavelićevim delegatima Alajbegovićem, Edom Bulatom i dr., odlazi u tom poslu Mačeku sa Moškovom. Jednako i sam Pavelić dolazi Mačeku na dogovore.

Ustaški ministar Vrančić odlazi sa gore navedenim memorandumom ustaške vlade avionom Savezničkoj komandi i taj memorandum tamo predaje. Međutim od savezničkih vlasti bude uhapšen i interniran.

Sva se ova djelatnost slaže u potpunosti sa mračnim ciljevima međunarodne reakcije, koja već tada, a naročito poslije, vodi bjesomučnu harangu protiv nove Jugoslavije i njenih naroda, traži okupaciju naše zemlje, izmišlja nerede i kaos u našoj republici, obećavajući "sigurnu" intervenciju i propast FNRJ.

Tim svojim djelovanjem unosio je opt. Stepinac u zadnjem momentu zabunu među neobavještene, od kojih je izvjestan broj uz teror i propagandu ustaša bježao u inozemstvo. Mnogo se od tih ljudi, koji su sa razbijenim njemačkim i ustaškim bandama, bježali u Sloveniju, i brzo spoznali prevaru ustaša, vratilo natrag, rasuvši ono malo imovine koju su imali.

Sve ove mračne snove razbili su naši narodi sa svojom armijom jer su svi ti planovi bili plod šačice zavjerenika, koji su kao izdajnici prezreni i odbačeni od naroda.

5. Opt. Stepinac, ostajući nakon oslobođenja u zemlji, provodi sistematski plan podržavanja nada, da će se uskoro promijeniti "režim" (kako on to naziva) u FNRJ, kako će nastupiti skore promjene, kako će se vratiti u Hrvatsku Maček, a u Srbiju kralj Petar, kako će ustaše opet doći natrag itd. Opt. Stepinac i nadalje harangira protiv narodnih vlasti i pravednih osuda narodnih sudova nad ustašama svećenicima i ostalim ratnim zločincima, nazivajući to progonom svećenstva, crkve i religije, te istrebljenjem hrvatskog naroda. Potstreknuti ovim njegovim držanjem, radom i izjavama, mnogi svećenici ustaše, te ustašama skloni svećenici i ostali protunarodni elementi prikupljaju i organiziraju ustaše koji se kriju pred narodnim vlastima, vrše među njima propagandu, te ih organiziraju i guraju na zločine ubijanja građana naše zemlje, pljačkanja njihove imovine itd.

Opt. Stepinac prima u Nadbiskupskom dvoru 19. rujna 1945. ustaškog pukovnika i bivšeg glavnog ravnatelja za javni red i sigurnost Eriha Lisaka, a 17. rujna i 3. listopada 1945. prima dva pisma od ustaškog pukovnika i

zapovjednika PTS-a Ante Moškova. I Lisak i Moškov u vrijeme najjače Stepinčeve djelatnosti u gore istaknutom pravcu, dolaze iz inozemstva, da organiziraju, aktiviziraju i povežu razasute križarske grupice. Stepinac prima 8. studenog 1945. ustaškog studenta-emigranta, koji mu iz Salzburga nosi "zavjet ustaša intelektualaca, da će se i dalje boriti za oslobođenje hrvatskog naroda", a prima i špijunku Lelu Sopijanec, koja u više navrata ilegalno prelazi u Trst noseći mu poruke. On odobrava i pokriva teroristički rad svoga tajnika Ivana Šalića i svećenika Josipa Šimečkog, koji potstreknuti ovakovim držanjem i djelatnošću opt. Stepinca zajedno sa dr. Pavlom Gulinom i Josipom Crnkovićem stvaraju terorističku organizaciju koja se kao centralna povezuje sa raznim terorističkim grupicama u zemlji i pomaže ove u svim vidovima.

Upravo u to vrijeme, pred izbore za Ustavotvornu skupštinu kad svi neprijatelji naroda nastoje svim sredstvima izazvati zabunu u narodu sa najmaglovitijim nadama za neke skore promjene, znajući da će izbori pokazati pravu volju i raspoloženje naših naroda, katolički episkopat Jugoslavije, na biskupskoj konferenciji pod predsjedanjem opt. Stepinca, izdaje Pastirsko pismo od 20. rujna 1945., koje lažno prikazujući stanje u našoj domovini hrabri ustaše i ostale izdajnike na vršenje daljnjih zločina. U tom Pastirskom pismu, koje je puno laži i kleveta protiv naše republike, tvrdi se među ostalim, da su ustaše svećenici, koji su radi najtežih ratnih zločina suđeni po našim narodnim sudovima, a jednako i drugi osuđeni ustaški zločinci nevini, i da se njihova krivnja sastoji samo u tome što su možda drugačije politički mislili. Kako daleko ide Pastirsko pismo u lažima i nabacivanju ogavnim klevetama na naše narodno pravosuđe, vidi se najbolje odatle, što kao primjer uzornih svećenika, koji su nevini stradali, navađa opće poznate ustaše-koljače franjevce na Širokom Brijegu, za koje kaže "da su gotovo svi bili poznati kao protivnici fašističke ideologije". U Pastirskom pismu se dalje tvrdi da se katolička crkva u našoj državi otvoreno progoni. Ovakove i slične laži i klevete protiv naše republike drzak su izazov narodima Jugoslavije i provokacija na nacionalnu i vjersku mržnju s jedne strane, a s druge strane potstrek svim neprijateljima naše zemlje u domovini i izvan nje, a naročito ustašama u odmetništvu, koji su se prozvali "križarima", da, vjerujući u intervenciju izvana, aktivnije proslijede svojim terorističkim akcijama protiv života i imovine naših građana.

Opt. Stepinac preko ustaša - svećenika i ustaških obitelji sakuplja lažne podatke o navodnom ubijanju ljudi po logorima i zatvorima, a jednako kupi i lažne podatke o izborima za Ustavotvornu Skupštinu FNRJ, te ih šalje u inozemstvo radi kampanje laži i kleveta protiv naše domovine.

Nadbiskupski dvor, a naročito nadbiskupsko tajništvo, postaje stjecištem ustaša i ustaških obitelji, te raznih drugih izdajnika i neprijatelja slobode, koji

svi tamo dobivaju lažne vijesti o stanju u zemlji i inozemstvu, te se na tom izvoru danomice napajaju uvijek novim lažima o skoroj propasti naše republike i skorom "povratku na staro". Ovakove lažne glasine pronose ustaše i njihovi suradnici po cijeloj zemlji, a opt. Stepinac ostajući uporno na svojoj protunarodnoj liniji, stvara od svog Nadbiskupskog dvora rasadnik takovih laži i kleveta protiv naše domovine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Ovakovim djelovanjem počinio je opt. Stepinac slijedeća krivična djela:

djelima pod 1. krivično djelo iz čl. 2 i čl. 3 t. 6 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države;

djelima pod 2. krivično djelo iz čl. 2 i čl. 3 t. 3 istoga Zakona;

djelima pod 3. krivično djelo iz čl. 2 i čl. 3 t. 4 i 6 istoga Zakona;

djelima pod 4. krivično djelo iz čl. 2 i čl. 3 t. 6 istoga Zakona;

djelom sakrivanja ustaške arhive, pokušavajući tako prikriti dokaze ustaških zločina, počinio je optuženi pored krivičnog djela iz čl. 3 tč. 6 navedenog zakona još i krivično djelo protiv pravosuđa;

djelima pod 5. krivično djelo iz čl. 2 i čl. 3 tč. 7 istoga Zakona, te krivično djelo klevete narodne vlasti i krivično djelo protiv narodne vlasti.

Sva gore navedena krivična djela iz Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države kažnjiva su po čl. 4 istoga Zakona.

Uslijed toga stavljam Sudu slijedeći

PRIJEDLOG

1. Da Vrhovni Sud Narodne Republike Hrvatske prije određenja glavne javne rasprave - u smislu na raspravi od 11. rujna 1946. u krivičnom predmetu protiv opt. Lisak Eriha, Šalić Ivana i družine usmeno stavljenog i obrazloženog prijedloga - donese odluku o spajanju ovog krivičnog predmeta protiv opt. Lisak Eriha, Šalić Ivana i družine radi provedbe zajedničke rasprave.
2. Da Vrhovni Sud Narodne Republike Hrvatske zakaže glavnu javnu raspravu, na nju predvede sve optužene i pozove njihove branioce i potpisanog Javnog Tužioca.
3. Da se provedu dokazi pobrojani u popisu, priloženom uz ovu optužnicu.
4. Da se po završenoj raspravi i ocjeni svih dokaza donese presuda po zakonu.

OBRAZLOŽENJE

Najteži dani historije naših naroda nastali su okupacijom naše zemlje po njemačkim i talijanskim imperijalistima. Napadom na SSSR jasno je ocrtan put njemačkog svjetskog imperijalizma, da porobi čitav svijet, otme slobodu narodima, a male narode podjarmi i potpuno uništi.

Svom snagom i mržnjom bacili su se njemački i talijanski osvajači na našu domovinu i pomoću domaćih izdajnika ognjem i mačem počeli trijebiti naš narod.

Borba koja se je započela u svijetu na čelu sa Sovjetskim Savezom protiv fašističkih napadača dizala je široke narodne mase kod nas na sveti oslobodilački rat, čija će pobjeda donjeti narodima istinsku slobodu i bolji život. Smjelo se dižu narodi Jugoslavije, sve što je napredno, voli slobodu i svoj narod pomaže tu borbu i za nju se sve zalaže. Seljaci, radnici, narodna inteligencija, žene i omladina osjećaju, da je to borba od čijeg ishoda zavisi daljnji opstanak i život naših naroda i zato je prihvaćaju kao svoju i jedino spasavajuću. Usprkos strašne pomoći okupatora, strašnih zločina i terora domaćih izdajnika naši narodi vjerujući u snagu Sovjetskog Saveza i naroda Engleske i Amerike, ustrajali su u borbi od prvog do zadnjeg dana i oslobodili svoju zemlju sa svojim saveznicima dotukavši vojnički fašističku aždaju.

Sve one klike ranijih vlastodržaca, njihovi javni i tajni pomagači, svi oni koji su zazirali od naroda i pomagali svaki protunarodni režim, pljačkali i tlačili narod, koji su obnevidjeli od mržnje na narod, osjetili su vrlo dobro, da se je zapodjela borba, koja će im donjeti kraj, ako narod pobijedi. Uz ovaj silni pokret i borbu naroda znali su oni vrlo dobro, da im jedino okupator može osigurati i braniti položaje sa kojih su vladali i stoga su na razne načine počam od zvjerskih zločina ustaša do demoralizatorske propagande mačekovaca, pomagali okupatora protiv narodnooslobodilačkog pokreta i borbe.

Optuženi Stepinac u ovoj borbi i pomaganju okupatoru zauzima značajno mjesto i u svojoj fanatičnoj mržnji protiv svega što je narodno, napredno i demokratsko, slijep i neosjetljiv da spozna promjene i snagu nove narodne države FNRJ, izdvojen sa najužim svojim suradnicima, sumanut od obećanja i harange međunarodne reakcije protiv naše domovine dovodi mnoge, koji prema njemu, njegovom držanju i radu, određuju svoj stav, do stvaranja terorističkih križarskih grupica u našoj zemlji, koji su u razmaku njihove aktivnosti, tj. jeseni 1945. g. izvršili mnoge zločine nad našim građanima.

Od prvog dana okupacije optuženi Stepinac pomaže okupatora ili Pavelića da bi kvislinšku tvorevinu NDH prikazao kao božje djelo, "antemurale christianitatis", čija naređenja treba izvršavati već kao božju volju. Citirati

ćemo najznačajnije mjesto iz uvodnog članka dr. Vilima Nuka u "Katoličkom listu" od 11. VI. 1941. g. br. 23. Evo toga mjesta:

"Počnimo s dvije dragocjene izjave naših prvaka u političkom i vjerskom životu. Zamjenik Poglavnika, vojskovođa Slavko Kvaternik ovako počinje na radiju proglas o uspostavi Hrvatske Države:

"Hrvatski narode! Božja Providnost i volja našeg saveznika, te mukotrpna višestoljetna borba hrvatskog naroda i velika požrtvovnost našeg Poglavnika dr. Ante Pavelića, te ustaškog pokreta u zemlji i inozemstvu - odredili su, da danas pred dan uskrsnuća Božjeg Sina uskrsne i naša nezavisna Hrvatska Država."

Nadbiskup zagrebački preuzv. dr. Stepinac u svojoj okružnici kleru od 28. travnja o. g. (Katol. list br. 17.) ovako piše:

"I tko nam može zamjeriti, ako i mi kao duhovni pastiri dajemo svoj prinos narodnom veselju i zanosu, kada se puni dubokog ganuća i tople zahvalnosti obraćamo Božjem Veličanstvu? Jer kolikogod i bilo zamršeno pletivo današnjih sudbonosnih događaja ... ipak je lako razabrati ruku Božju na djelu. "A domino factum est istud et est mirabile in oculis nostris - Bog je to učinio i oči su naše pune divljenja (Ps. 117,23)."

Nema sumnje, da su te dvije izjave došle doista iz dubine duše onih, koji su ih dali. No nije to fraza, nije to tek izljev časovitog raspoloženja.

Ovdje mi je dokazati tezu, da je Božja Providnost povratila hrvatskom narodu nezavisnu i suverenu državu, jer on ima i u novoj povijesti Evrope ispuniti svoju zadaću kao "antemurale christianitatis".

Nije li ova Stepinčeva okružnica, koja govori sama za sebe sve, još obrađena u uvodnom članku poluslužbenog glasila zagrebačke nadbiskupije, sa brojnim izjavama optuženog Stepinca o lojalnosti ustašama i Paveliću, dovoljan dokaz kuda je tjerao optuženi Stepinac svećenike i kako se je duboko povezao sa okupatorom i njegovom tvorevinom "NDH".

Optuženi Stepinac je još odlučniji ustaša i branič "NDH" u 1944. g. To lijepo svjedoči njegov govor ustaškim sveučilištarcima kada kaže:

"Hrvatski narod krvari za svoju državu i on će svoju državu uščuvati i spasiti. Svi pokreti protiv hrvatskog naroda i hrvatske samostalnosti ne smiju nikoga obeshrabriti, već svatko mora još čvršće pristupiti obrani i izgradnji države".

Sa ovoga programa optuženi Stepinac nikada ne silazi, već preko poslanica i drugih okružnica završavajući sa "pastirskim pismom" iz rujna 1945. g., taj program stalno razvija, potstrekavajući i obavezujući vjernike na protunarodni rad, a nakon oslobođenja naše zemlje na terorizam križara.

Iz ovoga i svega drugog optužnog materijala i djela, koja je optuženi Stepinac učinio vidi se, da on nije ništa popuštao u svom ustašluku od prvog dana okupacije pa do kraja, već naprotiv da je još žešći neprijatelj naroda, branič ustaša i ustaške NDH i njihov potstrekač što je narodna pobjeda bliža, a ustaški zločini i izdaja veća. I preko groba "NDH" optuženi Stepinac ostaje njen zatočnik gurajući svećenike i ostale u avanture ustaško-križarskog terorizma sramoteći crkvu zločinima svojim i svojih svećenika.

Krivnju optuženog Stepinca za vrijeme okupacije nije potrebno naročito dokazivati. Iz niza pismenih i drugih dokumenata proizlazi, da je optuženi vezao sudbinu crkve uz NDH i time stvorio osnovni preduslov, da ogroman broj katoličkih svećenika aktivno učestvuje u ostvarenju njenog programa počam od organizacije njenih kotarskih poglavarstava, ustaških stožera, logora, milicije, vojske itd. pa do prekrštavanja, krvavih ubistava po logorima, ubijanja, pljačkanja i palenja. Evo što kaže optuženi Stepinac u svom izvještaju papi:

"Po prirodnoj naravi stvari, ako Bog ne bi učinio neko veliko čudo, napredak katolicizma je najuže povezan sa napretkom Hrvatske Države, njegov opstanak i njen opstanak, njezin spas - njegov spas ... "

Krivnja optuženog Stepinca kao organizatora nasilnog prevođenja Srba na katolicizam u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini je potpuno dokazana. Ta "prekrštavanja" spadaju među najveće ustaške zločine i nasilja. Svima je bilo poznato tada, da su se ustaše uopće, a ustaše svećenici napose, prijetili Srbima, ako ne prijeđu na katoličku vjeru, da će biti ubijeni, poslati u logore, otjerani sa svojih ognjišta itd. Nitko živ onda nije vjerovao i svima je bilo jasno, da ustašama i Paveliću nije stalo do vjere već do nasilja i terora nad srpskim narodom. Svima je bilo poznato, da su i prekršteni bili ubijati i proganjani, a u mnogo slučajeva, da je narod bio time domamljen u ustaška uporišta, gdje je masovno pobijen kao npr. u Glini, Štikadi i drugdje. Svi su znali ono, što optuženi Stepinac hoće da ne zna, da niko u ono vrijeme nije dobrovoljno prešao na katoličku vjeru, već iznuđeno i sa ustaškim nožem pod vratom. O tom Šimrak Janko, križevački biskup kaže u zapisniku od 22. V. 1945. g. slijedeće:

"Vlada NDH naredila je svim pravoslavcima, da moraju prijeći na katoličku vjeru, a u protivnom im se prijetila sa logorom. Nakon ovoga svijet se je mnogo preplašio i mnogi su prelazili na latinski obred. Mi smo ih primali u masama bez predhodnih vršenja formalnosti ... "

Kada su neki svećenici htjeli provesti prijelaz tek nakon ispita slobodne volje i po svim propisanim kanonskim formalnostima i kada su neki činovnici sabotirali prevođenje, ministarstvo unutarnjih poslova "NDH" okružnicom od 16. IX. 1941. g. broj 34238/ MUP/41 naređuje, da se prevođenje što hitnije

i bez formalnosti vrši. Tu okružnicu generalni vikar biskup Lach u specijalnom naređenju od 26. IX. 1941. g. br. 15964/41 šalje svećenicima, u kome im naređuje "da se zatraženi vjerski obredi što hitnije i bez zapreke obave" i "da se slučajevi gdje bi bio primjećen rad organa državne vlasti protivan intencijama ove okružnice (misli onu ministarstva unutarnjih poslova, primjedba tužioca) dojave tom ministarstvu radi poduzimanja potrebnih mjera". U prihvaćanju, organiziranju i pomaganju tog zločina donešene su i "Rezolucije" i to 17. XI. 1941. g. na plenarnim konferencijama tzv. hrvatskog katoličkog episkopata izdate po predsjedništvu biskupskih konferencija u Zagrebu pod br. K 253/41 sa potpisom optuženog Stepinca.

Kazati onda u točci 8 tih "Rezolucija" da se u katoličku crkvu mogu primati samo oni koji to hoće slobodnom voljom, u vrijeme kada je bjesnio ustaški pokolj i teror, ne znači ništa drugo nego kanone, crkvu, vjeru i sve zloupotrebljavati, da se sakrije krvava istina. Ne samo to, već to znači i prećutni potstrek ustaškim zlikovcima da nastave svojom zločinačkom rabotom.

I danas optuženi Stepinac opet govori o slobodnoj volji, tvrdi da su prelaznici imali slobodnu volju, da su glasine o nasilnom prekrštavanju priče i da se još ni danas ne može sigurno reći, koliko je na silu pokatoličenih ostalo u katoličkoj vjeri.

Drskost i laž, kojom se optuženi Stepinac služi odgovarajući na ova pitanja u istrazi jasno govore, da on još i danas bezočno brani ustaške zločine pa i nakon izjava Mandića, Budaka i ostalih ustaških ministara pred narodnim sudom, da je to bio naročito smišljeni Pavelićev zločin. Tu se vidi da je on ustaškiji od samih ustaških ministara.

Za koga se konačno vrše ta nasilja, i da bi rušenjem fašizma u našoj zemlji štetovali papinski i talijanski imperijalistički planovi lijepo se vidi iz izvještaja optuženog Stepinca od 18. maja 1943. g. upućenog papi u kojem se kaže:

"Mlada Hrvatska Država, rođena pod najtežim i najstrašnijim okolnostima nego ijedna država kroz više vjekova, očajnički se boreći za svoj opstanak, unatoč tome pokazuje u svakoj prilici, da želi da ostane vjerna njenim sjajnim katoličkim tradicijama i da osigura bolju i svjetliju perspektivu katoličkoj crkvi na ovom uglu zemlje. Nasuprot njezinim gubitkom ili fatalnim smanjenjem - hiljade najboljnih vjernika i svećenika Hrvata rado bi žrtvovali sa radošću život, da bi spriječili ovu strašnu mogućnost, ne bi bili samo izgubljeni oko 240.000 Srba-pravoslavaca, nego bi bio uništen sav katolički živalj tih krajeva sa svim crkvama i samostanima."

Optuženi Stepinac u istrazi kaže i brani se, da je u pitanju nasilnog prekrštavanja stav njegov i episkopata odobrio papa. Takova obrana optuže-

nog Stepinca ne znači ništa drugo nego to, da zločin ostane zločin i onda, kada ga i papa odobri i blagoslovi i da za taj zločin treba pred narodnim sudom odgovarati.

Optuženi Stepinac je od pape imenovan vojnim vikarom "sine titulo" za Pavelićevu vojsku. Kakvi je to vojni vikar vidi se i po tom što je on "sine titulo", a to znači da "NDH" de iure ne postoji i prema tome Pavelićeve ustaške i domobranske bande nisu priznate ratujućom vojskom. On imenuje svojim zamjenicima poznate ustaše - svećenike Vučetića i Cecelju.

Vojni dušobrižnici su bili brižno probrati ustaše svećenici, koji su trebali politički zaostale, zavedene i primitivne ljude fanatizirati i osposobiti za ustaške zločine. Zato konkursisti za vojne svećenike moraju preko župnih ureda podnjeti molbu na ustaški stožer, koji mu daje potvrdu o nacionalnoj i moralnoj ispravnosti! Formular za ispunjavanje podataka ima između ostalih i ova pitanja: jeste li bili ustaša prije 10. travnja 1941. g, jeste li položili ustašku zakletvu, gdje i kada, ima li posebne zasluge za NDH itd. Svi se ovi pozivi ustaškog ministarstva oružanih snaga, naređenja, raspisi i formulari štampaju u poluslužbenom glasilu zagrebačke nadbiskupije "Katoličkom listu", gdje na strani 499 iz 1944. g. biskup Lach u svojstvu generalnog vikara naređuje, da se "u svemu nastoji izaći molbama vojnih vlasti u susret tako, da svagdje bude lijepi sklad i odnos crkvenih vlasti i oblasti hrvatskih oružanih snaga, što će sigurno odgojno djelovati na mladu hrvatsku vojsku."

Ozbiljnu pažnju i brigu vodi Pavelić o vojnim dušobrižnicima znajući da će oni biti trovači ljudi razbojničkim ustaškim duhom.

Prvi vojni dušobrižnici polažu prisegu pred Pavelićem, Kvaternik drži govor i veličajući zločine Pavelića kaže: "U tom poslu Ti ovi naši svećenici pomažu ..."

Pavelić zahvaljujući se istom zgodom govori kako vojni dušobrižnici trebaju u vojsci širiti ustaški duh i moral te kaže:

"Siguran sam da će naše potomstvo Vama svećenicima dugovati zahvalnost, da ste u prvu hrvatsku vojsku, u prve vojnike NDH unijeli zdrav duh, unijeli moral, unijeli poštovanje, unijeli bogobojaznost pred svevišnjim, a odvažnost i hrabrost pred svakim neprijateljem, bilo vanjskim bilo unutarnjim."

Kakav je lik vojnog dušobrižnika neka služi primjerom ovaj karakteristični pasos iz govora vojnog dušobrižnika ustaškog satnika Šabića, koji on drži 12. XI. 1942. g. u Zagrebu na zakletvi "novačkih satova prometnih zdrugova ustaške vojnice". Evo tog pasosa:

"Vjerujem da ste duboko svijesni ozbiljnosti dana koje proživljujemo, ozbiljnosti vremena koje danas borbu znači. Polažući ustašku prisegu, Vi ostajete ustaše sve do smrti ... Kao najsvetiji primjer održanja zakletve prema

poglavniku i domovini u cijeloj povijesti novih vremena spominjat će se ustrajnost i spremnost onih prvih prokušanih boraca i junaka, koji su nam sa Lipara i Janka Puste donjeli divne primjere čvrstoće i nepokolebivosti ...

Polažući ustašku prisegu ponositi budite, jer time postajete članovi velike ustaške porodice, postajete suradnici, suborci i subraća našeg velikog Poglavnika, braća onih ustaša koji su spasili čast hrvatskog roda i imena, i koji su puškom, bombom i bodežom stigli tamo gdje im se neprijatelji naši nikada ni nadali nijesu!"

Dalje pasos iz govora oca Frane Filipovića:

"Braćo ustaše! ... Mi znamo iz života da kad dajemo riječ da tu riječ moramo ispuniti, a osobito ako nas ta riječju dana obećanja vežu s odgovornošću. Ako riječ dajemo državnom poglavaru našem dičnom Poglavniku i našoj miloj NDH onda moramo znati, što nas zbog nepokoravanja čeka i ima da snađe ..."

Zakletva se obavlja po ritualu propisanom u "Propisniku ustaše" 29, čl. 8, koji glasi: "Prisega se polaže pred raspelom, odnosno Kuranom i dvjema svijećama ispred kojih leže bodež, bomba i samokres."

Što su radili vojni dušobrižnici znao je optuženi Stepinac što i sam u istrazi priznaje izjavivši, da je primao referate od Vučetića i Cecelje.

Karakterističan je iskaz vojnog duhovnika I. zbornog područja ustaškog pukovnika Vukelić Josipa kojeg je dao pred istražnim vlastima 21. VIII. 1945. g. u kojem među ostalim kaže:

"Poznato mi je da su ustaše činili razna bezakonja popalivši mnoga sela same Banije, a poznato mi je da su i ubijali, a njihovi saveznici na frontu bili su domobrani. Sjećam se da su dana 23. II. 1945. g. u selima Banije oko 400 domobrana popalili mnogo kuća i ubili mnogo naroda. Ovi domobrani su izašli iz Petrinje. Svoj glas nisam digao protiv toga klanja i palenja, jer nisu digli niti drugi kao ni Stepinac ... Toga dana išao sam lično sa domobranima u ratni pohod (akciju) kako mi je to bila i dužnost."

Evo to je fizionomija ustaškog vojnog vikara optuženog Stepinca, koji iako nije formalno član ustaške organizacije, bdije nad ustaškom državom i njenim vojnim banditima.

U vezi sa krivnjom optuženog Stepinca treba imati na umu, da on ima rukovodeću funkciju kao predsjednik biskupskih konferencija među biskupima i da je svoju samovolju nametao visokome kleru vukući ga za sobom od Pavelićevih banketa do potpisivanja raznih poslanica, koje su pored sakralnog ruha bile običan ustaški fašistički pamflet.

Optuženi voli tvrditi, da je iznad politike da sve stvari gleda sa stanovišta crkve i njene nadzemaljske misije, da je još 1935 g. zabranio svećenicima

bavljenje politikom itd. što nije ništa drugo nego pokušaj da danas umjetnom maglom sakrije svoja zlodjela, da nametne diskusiju o progonu crkve i tako izbjegne odgovornosti pred narodnim sudom za konkretna krivična djela.

On voli govoriti o vječnosti crkve i to baš tada i ondje, kada sav svoj autoritet najvišeg crkvenog dostojanstva zalaže za vječnost "NDH", za branjenje ratnih zločinaca i za drske i blatne napade na junake i junakinje iz oslobodilačkog rata, narodne vlasti i sudove.

On crkvenu organizaciju u njenom ogromnom dijelu stalno od prvog dana okupacije do oslobođenja naše zemlje vodi protiv naroda i njegove borbe. Kada se kvislinške Pavelićeve bande raspadaju pod udarcima naše armije, kada se raspada Mačekova HSS, kada se oslobađa naša zemlja u njoj ostaje optuženi Stepinac sa mnogim svećenicima ustašama i njima sklonima sa otvorenim neprijateljskim stavom i nastojanjima, da čitavu crkvu, sve svećenike uvuče u borbu protiv naroda i njegove nove države.

Poslije zavjereničkih dogovora Pavelića, Mačeka i optuženog Stepinca pred oslobođenje naše zemlje o preuzimanju vlasti po optuženom do ponovne okupacije naše zemlje i povratka Mačeka i Pavelića, "što će naskoro usljediti", optuženi Stepinac u zemlji ostaje centralna kvislinška figura oko koga se kupe i prema kojoj okreću svoje poglede svi narodni neprijatelji počam od švercera i crnoburzijanaca, ustaških žena i udovica, pa do križarskih razbojnika u šumi.

Optuženi Stepinac je obnevidio od mržnje prema narodu, njegovoj vlasti i državi FNRJ i od toga ne vidi ogromnu snagu naroda i naše republike. Međutim je toliko obnevidio od ljubavi prema ustaškim zločincima i križarskim razbojnicima, da na upite je li znao što se događalo u Jasenovcu i što su "križari" odgovara, da ništa ne zna, jer nije lično vidio, a informacije iz druge ruke, da su nesigurne.

Informacije iz druge ruke, a to je istina i stvarnost, za njega ništa ne znače, dok su ustaške laži i podaci sakupljeni od ustaša i špijuna o stanju u logorima, o presudama narodnih sudova u ljeto i jesen 1945. g. te slični podaci o izborima za Ustavotvornu Skupštinu za njega iz autentičnih izvora i tim podacima opskrbljuje naše neprijatelje u inozemstvu za njihove "vijesti" iz Jugoslavije.

On u svojoj zasljepljenosti ne videći poraz fašizma u svijetu, snagu i pobjedu naše demokracije, vjeruje u povratak i obnovu NDH, i to brzi povratak i brzu intervenciju nekih stranih imperijalista, pa je zato toliko drzak, neoprezan, dapače i otvoren usprkos toga što malo govori. Nijednu on biskupsku konferenciju u "NDH" ne održava bez dogovora sa ustašama, nijedna poslanica ne izlazi bez dogovora, cenzure, a neke i bez narudžbe Pavelića. Dakle vidi se najuža suradnja u koju gura optuženi Stepinac i visoki

kler i čitavu crkvu iako pri tom vrlo dobro zna, da "NDH" de iure od Vatikana nije priznata, da papa neće da primi Pavelića kao suverena, već kao privatnu osobu i da se razni crkveni poslanici u Rimu tuže, kako ih se u Vatikanu stalno ponižava. Te poslanike u Vatikanu kore kao predstavnike onih koji u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, čine nečuvena zvjerstva, a optuženi Stepinac je upravo onaj, koji hvali i pravda ustaše pred papom. Na njegova zalaganja daje papa priznanje Paveliću i ustašama izrazima "antemurale christianitatis" i "zid na Drini".

Optuženi Stepinac naročito voli isticati, kako je on za sređivanje odnosa između crkve i države, za iskrene pregovore itd. Tu je optuženi zločinački neiskren, jer on traži državu tipa NDH, traži da se ratni zločinci ne kazne, on neće narodne sudove, on neće narodne vlasti, on neće bolji život radnika i seljaka. On priča kako je narod za njega. Da vidimo gdje i kad je to bilo. Odmah pada napamet poznata bistrička procesija u kojoj je šaka ustaških bandita i fašističkih provokatora provocirala miran narod poklicima Paveliću, ustašama i slično. Optuženi Stepinac to smatra podrškom naroda i na svršetku te procesije umjesto da se ogradi i raskrinka pokušaj ustaških razbojnika, da vjersku manifestaciju zablate, on drži govor u kojem napada narodnu vlast i time ne samo da odobrava ispade provokatora, već njih i njima sklone potstrekava na daljnje protunarodno djelovanje.

Ta je "procesija" i stav Stepinčev bio jasan putokaz ustašama svećenicima i svima fašizmu sklonim ljudima što im treba raditi.

Mnogi svećenici su ovako direktno gurnuti u zločine protiv naroda, te zbog tih zločina izvedeni pred sudove gdje su priznali svoje zločine i gdje im je krivnja dokazana.

Da se je optuženi Stepinac kao nadbiskup i najodgovorniji crkveni funkcioner zaista brinuo za čistoću crkve i za obranu poziva svećenika sam bi i sa narodnim vlastima najenergičnije branio crkvu i čistio svećeničke redove od zločinaca. Što međutim radi optuženi Stepinac? On se usprkos istini i dokazima baca na narodnu vlast i sudove, da bez razloga sude i progone svećenike, on u progonu zločinaca vidi progon crkve, svećenika, časnih sestara itd, on u ukidanju nekih konfesijskih škola vidi napad na vjeru i slobodu iako su te škole bili odgojni zavodi fašista. Jednom riječju njemu sloboda crkve, vjere, vjeronauka itd. znači slobodno činiti zločine protiv naroda, slobodno kočiti narod u njegovom napretku, a sve pod vjerskim parolama blateći time i samu vjeru.

Njemu dolazi Lisak, i on ga prima, prima pisma Moškova, prima "zavjet" ustaša intelektualaca iz Austrije na borbu do kraja, prima razna pisma i poruke križara iz šume, preko špijunke Lele Sopijanec konspirira sa Trstom, nalaže svom tajniku optuženom Šaliću da provjeri pouzdanost optuženog Gulina

delegata Moškova, nalaže mu da primi optuženog Lisaka i da mu isporuči njegov odgovor, a optuženom Šimečkom daje direktivu preko župnika Kolesarića da se ne vraća u Zagreb, kada se ovaj skriva ispred narodne vlasti zbog svoje terorističke križarske djelatnosti itd. i time direktno učestvuje u stvaranju i radu terorističke organizacije koja udara svoj štab u Nadbiskupskom dvoru.

On zna za blagoslov križarske zastave, shvaća značenje tog akta i ništa drugo ne čini već upozorava optuženog Šalića i Šimečkog na opreznost. Nije to više nadbiskup, već najodgovorniji teroristički konspirator.

Sve ovo naprijed navedeno vide, čuju i znadu ustaše svećenici, vide to svi svećenici, vidi to sav narod i tko nema vjere u pobjedu dobra nad zlim, u pravednost i snagu narodne stvari, svaki onaj koji je stran i nema vjere u svoj narod i volje da s njim ide, pada pod kobni uticaj optuženog Stepinca.

Odmetnici u šumama, ustaški emigranti u inozemstvu dobili su takvim stavom i djelovanjem optuženog Stepinca nade i podstrek ne da se kane svog starog puta, već naprotiv da idu do kraja.

Uz ovo svi dobro znadu da je optuženi Šalić tajnik nadbiskupa i jasno je da one križarske veze iz čitave zemlje, koje idu preko Šalića jasno govore, da su svi oni, koji to znadu morali biti uvjereni, da to ne može optuženi Šalić raditi bez izričitog ili prećutnog pristanka i podstreka optuženog Stepinca.

"Pastirsko pismo" iz godine 1945. svećenici šalju u šumu "križarima", i time jasno određuju njegovu namjenu i karakter. Ako se pažljivo analizira odgovor optuženog Stepinca u istrazi, gdje on kaže da snosi odgovornost ako je koga svećenika sablaznilo "pastirsko pismo", te ako je Šalić prebacivao ustaše u šumu, da svatko odgovora sam za sebe, a episkopat (Stepinac u stvari) ostaje kod svoga, dolazi se na temelju činjenica iz ovog procesa do slijedećeg zaključka: Iako je "pastirskog pismo" sablažnjavalo ljude tj. potstrekavalo ih na križarsko-terorističku djelatnost, iako su optuženi Šalić i drugi ustaše svećenici i njima slični organizirali, pomagali i podržavali teroriste, to se optuženog Stepinca ne tiče. On će uporno i dalje po svojoj savjesti, na koju se često poziva, i dalje tvrditi, da se takovi svećenici bez ikakvog razloga, na pravdi boga, progone, da je to progon crkve i vjere, a ne progon zločinaca. Dapače on će i dalje drsko tvrditi, da on svemu tome nije ništa kriv.

Optuženi je onaj osnovni potstrekač, koji u jesen 1945. g. sa "pastirskim pismom" najavljuje svima, da je on centar oko koga se trebaju kupiti svi narodni neprijatelji.

U to vrijeme oformljuju se i Šalićeva centralna grupa za koju se vežu na ovaj ili onaj način druge grupice križara u čitavoj zemlji. Dolazi Lisak, Moškov, prebacuju se pojedinci i grupice ustaša iz inozemstva, niču terori-

stičke križarske organizacije na čelu sa ustašama svećenicima kao npr. u Slavonskom Brodu pod vodstvom župnika Brajković Slavka, Kristek Vendelina i Haubrik Josipa svećenika, u Varaždinu sa kapelanom Gazivoda Dragutinom, redovnikom Lukša Josipom i fra Kolenko Ivanom, u Klanjcu sa gvardijanom Bastom, u Osijeku sa svećenicima Đerkeš Gilbertom i Posavec Kerubinom, u Dalmaciji sa don Ramljak Metodom i fra Gavrom Bedricom, u Karlovcu sa popom Ivanom Sudićem, u Sinju sa popom Džakula Matom i fra Medvid Bernardinom, u Bjelovaru sa svećenikom Sukner Josipom, u Kninu sa fra Samardžija Ivanom, u Sarajevu sa fra Čondrić Ivanom i u Tuzli se fra Josić Ljudevitom.

Uza sve to optuženi Stepinac u istrazi kaže, da mu je savjest mirna i da svaki svećenik treba odgovarati sam za sebe. Gluh je na izjave tih svećenika, na njihovo više ili manje iskreno kajanje pred narodnim sudom da ih je baš njegovo držanje i rad, njegovo "Pastirsko pismo", njegovo najavljivanje skore promjene itd, navelo na suradnju sa "križarima" i na zločine protiv naroda.

Treba istaći ovdje, da je hapšenjem Lisaka, Šalića i njihove grupe, razbijanjem centra, vidno splasnula propaganda, aktivnost i razmah ustaško križarskih grupica u čitavoj zemlji te njihova povezanost sa svećenicima.

Optuženom Stepincu vrlo dobro je poznato, da je bilo u "NDH" oko 150 tzv. vojnih dušobrižnika od ustaša naročito probranih, da je bilo preko 30 svećenika do sada utvrđenih špijuna Gestapoa, UNS-e itd, na desetke ustaških raznih funkcionera, na desetke tokom 1945. g. organizatora "križara" itd. i usprkos toga optuženi Stepinac u svojoj poslanici iz marta 1945. g. kaže, da su to oni, "nevini hrvatski katolički svećenici od kojih je veliki broj živio upravo svetim životom".

Na istom mjestu kaže optuženi Stepinac za ovakove zločince, da su suđeni protupravnim osudama", "osnovanim na fiktivnim krivicama".

Kada danas u istrazi optuženi Stepinac kaže, da će bog suditi Paveliću, Didi Kvaterniku, Luburiću i ostalim krvolocima ne znači to ništa drugo nego još i danas prikrivati njihove zločine i "NDH" koju je on tako zdušno pomagao.

To je pokušaj osporiti narodnom sudu, da sudi krivcima za rat, osporiti našem narodu da radi ono, što rade svi slobodoljubivi narodi izvodeći fašističke krivce za rat i kvislinge pred sudove.

Optuženi u istrazi kaže, da nijedan sud u drugoj zemlji ne bi mogao suditi njega i svećenike ni po međunarodnom ni po božjem i naravnom pravu. Međutim optuženi Stepinac treba prije odgovoriti u kojoj je drugoj zemlji bilo toliko svećenika ratnih zločinaca kao kod nas i čijom krivnjom? Dalje optuženi Stepinac je zaboravio na "odluke" velikih saveznika o kažnjavanju

ratnih zločinaca. I konačno, da je naša država priznata od Saveznika i Vatikana, da je naš narod bez obzira što se drugdje radi odlučan i ima pravo da izvede pred narodni sud sve one, koji moraju položiti računa o svom radu i kazati što su radili dok je narod nadčovječanskim naporima vodio borbu protiv njemačkih i talijanskih fašističkih imperijalista i kovao svoju sudbinu.

Da bi sakrio svoja krivična djela i prebacio krivnju na drugoga optuženi Stepinac, klevetnički se nabacujući na našu državu i narodnu vlast, tvrdi da se radi o sporu crkve i države, o ideološkoj i principijelnoj borbi u kojoj on ne odstupa od kanonskih i religijskih načela. Međutim se iz ove dokumentirane optužbe vidi kao i iz izjava mnogih ustaša svećenika pred sudom, a naročito optuženog provincijala dr. Martinčića, da njihova krivična djela kao i optuženog Stepinca nemaju ništa zajedničkog sa obranom kanonskih, religijskih i crkvenih dogma, već da su to krivična djela protiv naroda, njegove političke, lične i imovinske slobode, za koja sude narodni sudovi građanima naše republike.

Dakle ne radi se ovdje o progonu katoličke crkve, njenih svećenika i vjernika, već o krivičnom progonu protiv optuženog Stepinca, koji je kao izdajnik našeg naroda pomagao okupatoru, sa Pavelićem i ustašama najuže surađivao protiv narodno-oslobodilačke borbe, gurajući naše narode u građanski rat i bratoubilačku borbu, a nakon oslobođenja učestvovao, podstrekavao, pomagao, sokolio, podržavao raspršene ustaške ostatke, koji su kao "križari" do svog istrebljenja učinili mnoge zločine.

Zbog svega toga čitav naš narod, koji hoće mir, rad, napredak i slobodu u svojoj zemlji traži, da se optuženi Stepinac sa ostalim optuženima po zasluzi kazni.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Javni tužilac
Narodne Republike Hrvatske
Jakov Blažević (v.r.)

1.1. 23. rujna 1946.

Popis dokaza optužbe.

JAVNO TUŽIOŠTVO
NARODNE REPUBLIKE HRVATSKE
Br. I 232/46
U Zagrebu, 23. rujna 1946. g.

Prilog optužnici od 23. rujna 1946. br. I 232/46
u krivičnom predmetu protiv Stepinac dr. Alojzija
Popis dokazala

Za tč. 1-a optužnice:

1. Obavijest o posjeti optuženoga Slavku Kvaterniku 12. IV. 1941. i Paveliću 16. IV. 1941. - "Katolički list" 1941, str. 195.
2. Jedna fotografija večere optuženoga sa ustaškim emigrantima godine 1941.
3. Okružnica kleru Zagrebačke nadbiskupije od 28. IV. 1941. - "Katolički list" 1941, str. 197.
4. Obavijest o svečanoj audijenciji klera Paveliću 26. VI. 1941. - "Katolički list" 1941, str. 308.
5. Spisi, koji se odnose na svećenike ustaše Nikšić Ivana, Bilić fra Nikolu, Milanović Stanka, Moguš don Matu i franjevce na Širokome Brijegu.
6. Sedam originalnih odluka o odlikovanju.
7. Četiri prijedloga za odlikovanja.

Za tč. 1-b optužnice priložena su slijedeća kompletna godišta:

1. "Katolički list" 1941, 1942, 1943, 1944.
2. "Nedjelja" 1941, 1942, 1943, 1944. i 1945.
3. "Katolički tjednik" 1941, 1942, 1943, 1944. i 1945.
4. "Vrhbosna" 1941, 1942, 1943, 1944. i 1945.
5. "Anđeo čuvar" 1942, 1943, 1944.
6. "Glasnik sv. Josipa" 1941, 1942, 1943, 1944. i 1945.
7. "Crnče" 1941, 1942.
8. "Glasnik sv. Ante" 1941, 1942, 1943, 1944. i 1945.
9. "Vjesnik počasne straže Srca Isusova" 1941.
10. "Glasnik Srca Isusova" 1941.
11. "Svetište sv. Antuna" 1941, 1942, 1943, 1944, 1945.

12. "Glasnik biskupije Bosansko-Srijemske" 1941, 1942, 1943.
13. 44 izvadka iz katoličke štampe.

Za tč. 1-c optužnice:

1. Kompletna godišta križarskog glasila "Nedjelja" 1941, 1942, 1943, 1944.
2. 10 izvadaka iz križarske štampe.

Za tč. 1-d optužnice:

1. Govor optuženoga u Mariji Bistrici 1942. - "Katolički list" 1942, str. 337.
2. Govor optuženoga u Mariji Bistrici 1944. - "Katolički list" 1944, str. 333.

Za tč. 1-e optužnice:

1. "Katolički list" 1942, str. 181, članak "Veličanstvena proslava godišnjice obnovljenja NDH".
2. "Katolički list" 1944, str. 178, članak "Proslava 10. travnja".
3. "Katolički list" 1942, str. 285, okružnica od 9.VI.1942. br. 6652/42.
4. Govor optuženoga kod otvaranja ustaškog sabora 23. II. 1942. - "Katolički list" 1942, str. 97.
5. 17 fotografija.
6. 7 izvadaka iz katoličke štampe.

Za tč. 2 optužnice:

1. Izjava Vujaković Steve i dr. od 15. II. 1946.
2. Ovjereni prijepis izjave Trbojević Jovana od 17. VII. 1945.
3. Zapisnik o preslušanju stanovnika sela Bijelog Brda od 15. II. 1946, Nikolić Steve od 15. II. 1946, Lokmić Šefke od 16. III. 1946, stanovnika mjesta Borovo od 15. II. 1946, Ustić Đurice od 15. II. 1946, Petrović Marka od 15. II. 1946, Mitrović Eve od 15. II. 1946, Dražić Đure od 29. VIII. 1946, Ćirinović Ljubice od 29. VIII. 1946, Marić Matije od 28. VIII. 1946, Bjelajac Steve od 30. VIII. 1946, Tvrdorijek Milanka od 30. VIII. 1946, Križić Franje od 30. VIII. 1946, Šelović Stanka od 27. VII. 1946, Dragojević Steve od 29. VIII. 1946, Grac Đure od 29. VIII. 1946 i Ćeralinac Svetozara od 29. VIII. 1946.
4. 34 izvadka iz štampe, ovjerenih prijepisa zapisnika i ovjerenih ostalih dokumenata.

5. "Katolički list" 1941, str. 544. - obavijest o biskupskim vijećanjima u Zagrebu.
6. Rezolucija predsjedništva biskupskih konferencija u Zagrebu od 17. XI. 1941, br. K 253/41.
7. Okružnica Ministarstva Unutarnjih Poslova NDH od 16. IX. 1941. br. 34238/41 i okružnica generalnog vikara dr. Lacha od 26. IX. 1941. br. 15964/41 - "Katolički list" 1941, str. 462.
8. Zapisnik od 22. V. 1945. o saslušanju Šimrak dr. Janka.
9. Ovjereni prijepis dopisa biskupskog ordinarijata Đakovo državnoj komisiji Hrvatskog državnog muzeja od 8. VI. 1942. br. 2735/42.

Za tč. 3 optužnice:

1. Dopis predsjedništva biskupskih konferencija od 20. I. 1942, br. 22-BK-1942. objavljen u "Glasniku biskupije Banjalučke" od ožujka 1942.
2. Ovjereni izvadak članka o Vilimu Cecelji iz lista "Hrvatski Narod" od 26. IV. 1941, br. 67 str. 6.
3. 10 izvadaka iz "Katoličkog lista" i "Vrhbosne" - originali pod 1-b.
4. Spisi, koji se odnose na ustaše - vojne svećenike Filipović Majstorović Miroslava, Brekalo Zvonka i dr., Vukelić Josipa, Bujanović Josipa i Juričev Dionizija.
5. "Katolički list" 1941, str. 558.
6. "Katolički tjednik" 1943, br. 27 str. 3, i br. 43 str. 5.
7. Spisi koji se odnose na svećenike Ribić Rikarda, Buzuk Miroslava i Gasman Vendelina.
8. Božićna poruka optuženoga radnicima u Njemačkoj od 18. XII. 1941. - "Katolički list" 1941, str. 585.
9. "Glasnik sv. Ante" 1942, br. 7-8.
10. Jedna fotografija prisustvovanja optuženoga odlasku ustaških mornara na Crno more.
11. Molitvenik "Hrvatski vojnik".
12. Dopis Ministarstva oružanih snaga NDH od 11. II. 1944, br. 638 i savezna odredba Nadbiskupskog duhovnog stola u Zagrebu od 22. II. 1944. br. 1602/44 - "Katolički list" 1944, str. 94.
13. Upozorenje generalnog vikarijata od 4. X. 1944, br. 7158/44 - "Katolički list" 1944, str. 499.
14. "Nova Hrvatska" od 16. VIII. 1942, str. 3, od 13. XI. 1942. i od 24. VI. 1943, str. 3.

15. "Glasnik biskupije Bosanske i Srijemske" br. 24 od 31. XII. 1941, str. 209.

Uz tč. 4 optužnice:

1. Govor optuženoga članovima "Domagoja" u srpnju 1944.
2. Govor optuženoga sveučilištarcima od 18. III. 1945. izdan u formi letka.
3. Ovjereni zapisnici o saslušanju Glavaš dr. Radoslava od 13. VI. 1945, Mandić dr. Nikole od 29. V. 1945, Canki dr. Pavla od 29. V. 1945. i Makanec dr. Julija od 29. V. 1945.
4. Poslanica Hrvatskog katoličkog episkopata od 24. III. 1945. - fotografija iz "Katoličkog lista" br. 12 i 13 od 29. III. 1945. str. 93-95.
5. Prijepis izvadka iz zapisnika Šalić Ivana od 15. XI. 1945. i odnosni spis u kriv. predmetu protiv Lisak Eriha, Šalić Ivana i dr.
6. Potvrda optuženoga o preuzimanju arhive Ministarstva vanjskih poslova NDH od 6. V. 1945. u ovjerenom prijepisu.

Uz tč. 5 optužnice:

1. Spis u krivičnom predmetu protiv Lisak Eriha, Šalić Ivana i dr.
2. "Pastirsko pismo" katoličkih biskupa Jugoslavije izdano s općih biskupskih konferencija u Zagrebu 20. IX. 1945. g.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Javni tužilac
Narodne Republike Hrvatske
Jakov Blažević (v.r.)

1.2. 25. rujna 1946.

Rješenje o imenovanju dr. Ive Politea i dr. Natka Katičića braniteljima optuženoga nadbiskupa Alojzija Stepinca.

Stup 6/46

RJEŠENJE[29]

U kaznenom predmetu protiv Stepinac dr. Alojziju, Lisak Erihu, Šalić Ivanu i dr. radi kriv. djela protiv naroda i države imenuje se opt. Stepinac dr. Alojziju braniteljima ureda radi Politeo dr. Ivo i Katičić dr. Natko, advokati u Zagrebu.

---

[29] Prilikom saslušanja 20. rujna 1946. nadbiskup Stepinac je izjavio "Zato, sve promislivši, smatram i odlučujem, ukoliko budem izveden pred sud: 1. Da se neću, osim načelne izjave, nijednom riječju braniti, 2. Da odbijam branitelja na sudu i 3. Da neću apelirati protiv osude, jer je opće poznata stvar da sud

Pozivaju se isti, da se obrane prime, te u tu svrhu pristupe na glavnu raspravu, koja će se održati 30. rujna 1946. u 8 sati u dvorani Više škole za fiskulturu, Kačićeva ulica.

Kod ovog suda stoji braniteljima na uvid sudski spis, te će ovdje dobiti i dozvolu za razgovor s optuženim.

O tom obavijest:

1. Dr. Alojzije Stepinac u zatvoru
2. Dr. Ivo Politeo, advokat Zagreb, Svačićev trg 4.
3. Dr. Natko Katičić, advokat Zagreb, Ulica Braće Kavurića 12.

Smrt fašizmu-Sloboda narodu!

Vrhovni sud NR Hrvatske u Zagrebu, 25. rujna 1946.

Predsjednik vijeća:
Dr. Žarko Vimpulšek (v.r.)

1.3. *27. rujna 1946.*

Dozvola za jedan posjet branitelja Politea optuženome nadbiskupu Stepincu.

VRHOVNI SUD NARODNE REPUBLIKE HRVATSKE
Broj Stup 6/46
Zagreb, dne 27. IX. 1946.

DOZVOLA

Za dr. Politeo Iva branitelja optuženog dr. Stepinac Alojzija za razgovor sa istim optuženim, pod redovitim mjerama opreza, na dan 27. IX. 1946.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Predsjednik vijeća
Dr. Žarko Vimpulšek (v.r.)

HDA, OP POLITEO, str. 1-33

2.

3. listopada 1946.

Govor koji je održao nadbiskup Stepinac na glavnoj raspravi.

često izvodi naloge koje mu dostavi stanovita organizacija." Sudski spis Vrhovnog suda NRH stup 6/1946, str. 500, nakon čega je sud imenovao branitelje po uredovnoj dužnosti, isto str. 2018.

Na sve tužbe, koje su ovdje, proti meni iznesene, odgovaram, da je moja savijest mirna (makar se publika tomu smijala) i da se ne kanim braniti. Stotine puta ponovljen je ovdje izraz: optuženi Stepinac. Taj nije toliko naivan, da ne bi znao, da za toga optuženog Stepinca sjedi ovdje na optuženičkoj klupi nadbiskup zagrebački i predstavnik Crkve u Jugoslaviji. Sami ste toliko apelirali na ovdje prisutni optuženi kler, da kažu, da je samo Stepinac kriv ovima i njihovom stavu i stavu naroda i klera. Običan Stepinac ne može imati taj utjecaj, nego nadbiskup Stepinac.

Sedamaest već mjeseci vodi se proti meni borba i u štampi i u javnosti inače. Dvanaest već mjeseci podnosio sam faktičnu internaciju u Nadbiskupskom dvoru.

Upisuje mi se u krivnju prekrštavanje Srba. To je uopće neispravan naziv, jer tko je jednom kršten, ne treba ga prekrštavati; nego se radi o vjerskom prijelazu. Ja o tom ne ću opširnije govoriti, nego velim, da mi je savjest čista, a povijest će reći jednom svoj sud. Činjenica je, da sam morao župnika premještati, jer mu je prijetila pogibao smrti od pravoslavnih, jer su ga htjeli Srbi ubiti, zato što oteže s prijelazima. Činjenica je, da se u prošlo ratno vrijeme Crkva morala provlačiti kroz poteškoće kao zmija, a išlo se na ruku srpskom narodu, i s nakanom da mu se pomogne.

Predbacujete mi, što sam tražio, prazni pravoslavni manastir (nekoć naš pavlinski) u Orahovici, da se u nj smjeste trapisti, koje su Nijemci protjerali iz Rajhenburga. Smatram, da mi je to bila sveta dužnost, da se za njih pobrinem.

Kao teški zločin pripisujete mi i vojni vikarijat. Pitao me je predsjednik suda, nisam li smatrao izdajom Jugoslavije, kad sam u toj stvari stupio u vezu s NDH. Ja sam bio vojni vikar i za bivše Jugoslavije. Nastojao sam pitanje vojnog vikara urediti kroz onih osam do devet godina. No nije uspjelo doći do definitivnog i solidnog uređenja. Uređeno je to pitanje konkordatom,[30] koji je propao na beogradskim ulicama, već nakon ratifikacije.

Kad je rat Jugoslavija - Njemačka bio pri kraju, ja sam morao pružati duhovnu pomoć i ostacima vojnika katolika bivše jugoslavenske vojske i novo stvorene NDH. Ako je dakle država propala a vojska ostala, morali smo pogledati tu situaciju.

Nisam bio persona grata ni Nijemaca ni ustaša; nisam položio njihovu zakletvu, kako su to učinili neki viši činovnici, koji su ovdje. Ali bio bih ništarija kad ne bih osjetio bilo hrvatskog naroda, koji je bio rob u bivšoj

[30] Usp. *Poslanica katoličkih biskupa Jugoslavije* od 4. svibnja 1938, Nadbiskupska tiskara, Zagreb 1938.

Jugoslaviji. Rekao sam: Hrvatima se nije dozvoljavalo da napreduju u vojsci ili da uđu u diplomaciju osim da promjeni vjeru ili oženi inovjerku. Tu je faktična baza i pozadina i mojih poslanica i mojih propovijedi. Što sam govorio o pravu hrvatskog naroda na slobodu i nezavisnost, sve je u skladu s moralnim principima i nitko to ne može hrvatskom narodu braniti. Je li to možda u protimbi s principima Saveznika? Sveta Stolica je toliko puta naglašavala, da i mali narodi i narodne manjine imaju pravo na slobodu. Zar kao katolički biskup i metropolita ne bih smio o tom niti pisnuti? Ako treba pasti, pasti ćemo, jer smo vršili svoju dužnost. ("za ustaše", dodaje državni tužilac).

Ako mislite, da je hrvatski narod zadovoljan s ovom sudbinom, ili da mu još eventualno pružite priliku, da se izjasni s moje strane nema poteškoća. Poštivao sam i poštivat ću volju svoga naroda.

Optužujete me kao neprijatelja države i narodnih vlasti. Molim vas, kažite mi, koja je za mene bila vlast 1941. godine? Da li Simović u Beogradu ili izdajnička, kako ju zovete, u Londonu, ili ona u Palestini ili vi u šumi? Dapače i godine 1943. i 1944., da li vlada u Londonu ili vi u šumi? Vi ste za mene vlast od 8. svibnja 1945. Zar sam mogao slušati vas u šumi i ovdje njih u Zagrebu. Je li se može dva gospodara služiti? To nije ni po moralu ni po međunarodnom ni po opće ljudskom pravu.[31] Nismo mogli vlast ovdje ignorirati, makar bila ustaška, ona je bila ovdje. Vi mene imate pravo pitati i zvati na odgovornost od 8. svibnja 1945. (predsjednik suda: Onda ne bismo smjeli po tom ni Pavelića suditi, ni Lisaka!)

Glede kakovih terorističkih mojih čina nemate dokaza: ako su Lisak, Lela Sopijanec i drugi dolazili k meni pod drugim imenom, ili ako sam primio pisma, koja nisam znao ni pročitati, ako je to krivnja, što su ljudi k meni dolazili, primit ću mirno osudu. Ako sam Mariću dao propustnicu, ništa si ne predbacujem, čista mi je savjest, jer mi nije bila nakana učiniti nešto proti poretku i mirne bih duše mogao ići na drugi svijet s tom krivnjom. Hoćete li mi to vjerovati ili ne, sporedno je. Optuženi zagrebački nadbiskup zna za svoje uvjerenje ne samo trpjeti nego i umrijeti. Sam predsjednik vlade Bakarić rekao je svećeniku M.: "Mi smo uvjereni, da iza tih akcija stoji nadbiskup ali nemamo nikakovih dokaza." To je za mene dovoljno rečeno.

A sada: U čemu je čitav spor, naše teškoće, i zašto nije došlo do smirenja prilika? Državni je tužilac toliko put ustvrdio, da nigdje nema tolike slobode

[31] O pitanju državnopravnog položaja Nezavisne Države Hrvatske i njezinog međunarodnog statusa, odnosno također i postojanju ili nepostojanju Kraljevine Jugoslavije kao države od 10. travnja 1945. vidi tekst Milana Blažekovića, Proces protiv nadbiskupa Stepinca i međunarodni status Nezavisne Države Hrvatske u zborniku *Stepinac mu je ime*, I sv, str. 323-367.

savjesti, kao ovdje u ovoj državi. Slobodan sam navesti neke činjenice, iz kojih će se vidjeti protivno.

Ponovno tvrdim pred svima: 260 do 270 svećenika poubijano je od NOP-a. U nijednoj civiliziranoj državi na svijetu ne bi toliki svećenici bili tako kažnjeni, za te krivice, koje im imputirate. Evo npr. župnik u Slatini Burger. Ako je bio član kulturbunda, pa da ste ga recimo sudili na osam godina. No vi ste radi toga, što je kao dekan prenesao bogoslužne stvari iz susjedne voćinske stvari, što mu je bila dužnost, sudili ga na smrt i ubili. Ponovno tvrdim: u nijednoj drugoj civiliziranoj državi ne bi se tako sudilo. Svećenik Povoljnjak ubijen je bez suda kao pseto na cesti. Isto i sa okrivljenim časnim sestrama. U nijednoj drugoj civiliziranoj državi ne bi ih se na smrt sudilo, nego najviše na zatvor. Vi ste učinili fatalnu pogrešku, što ste pobili svećenike. Narod vam to ne će nikada zaboraviti.

Naše katoličke škole, izgrađene sa toliko žrtava, oduzete su nam. Onemogućen je rad naših sjemeništa. Da nisam dobio iz Amerike sedam vagona uopće se ne bi ove godine bilo moglo početi sa radom. A to su djeca siromašnog seljačkog našeg svijeta. Silom ste uzeli svu imovinu sjemeništima. Niste učinili ništa manje, nego li Gestapovci, koji su oduzeli sjemeništu posjed Mokrice. Nismo proti agrarnoj reformi, ali se to moralo raditi u sporazumu sa Svetom Stolicom.

Naša sirotišta su onemogućena. Uništene su naše tiskare i ne znam postoji li još gdje koja, nema više naše štampe, koju ste ovdje toliko napadali. Nije li uopće škandal tvrditi, da Crkva nije nigdje toliko slobodna kao ovdje. Dominikanci su dali štampati jednu pobožnu knjižicu, koju sam ja preveo s francuskoga i utrošili su 75.000 dinara. Kad je knjižica bila već odštampana i kad su htjeli nakladu podići, nisu knjigu dobili i toliko štetuju. Zar je to sloboda štampe?! Nestalo je i ništa ne radi društvo sv. Jeronima. To je teški delikt prema narodu ovako postupiti s najvećom našom kulturnom institucijom. Predbacili ste mi i "Karitas". Ali velim ovdje: taj je "Karitas" učinio goleme usluge našem narodu a i vašoj djeci.

Onda vjeronaučna obuka. Postavili ste načelo u višim razredima srednjih škola ne može biti vjeronaučna obuka, a u nižim po volji. Kako ste mogli maloj djeci, koja još nisu dorasla da se sama odlučuju, dozvoliti da se odlučuju za vjeronauk, a viš eškolcima, koji već imaju i pravo glasa, ne dopuštate slobodno odlučivanje u pogledu vjeronauka u školi?! Naše katoličke bolnice časnih sestara toliko imaju nevolja!

Protiv volje ogromne većine naroda uveli ste civilni brak. Zašto niste tu slobodu izrazili više u mentalitetu našega naroda? U Americi je to pametnije: tko hoće civilno, tko hoće crkveno. Mi vam ne branimo stanovitu kontrolu nad brakom. Ali naš narod vrlo boli, kad mora najprije ići na oblast, a onda

na crkveno vjenčanje. Da ste se na nas bili obratili, dali bismo vam sugestije u spomenutom smislu.

Otete su zgrade nekim redovnicima, neke crkve u Splitu bile su, ne znam jesu li još, kao magazini. Imovina Crkve oduzeta je bez sporazuma sa Svetom Stolicom. Vidjeli ste, da narod nije htio primati tu zemlju.

No materijalno pitanje to je najzadnji problem. Bolna je točka ovo: Ni jedan svećenik i biskup nije danas siguran za život ni danju ni noću. Biskup Srebrnić je na Sušaku bio napadnut od mlađarije nahuškan od stanovitih ljudi i tri sata su ga gnjavili u sobi i inače napadali, a vaša policija i milicija samo gleda. Ja sam to isto iskusio u Zaprešiću. Biskup Lach bio je na krizmi preko Drave i premda se znalo, da onamo dolazi, prebacili su ga natrag ovamo preko Drave i cijelu noć držali u zatvoru. Dapače su vaši ljudi, koji su bili u šumi, došli k meni i izjavili: to je nedostojan postupak, mi idemo protestirati k vlastima. Biskupu Buriću, također su kamenjem razbili prozore, dok je bio na krizmi.

Mi ovakovu slobodu smatramo iluzijom i mi nećemo biti bespravno roblje, borit ćemo se svim zakonitim sredstvima za svoja prava i u ovoj državi. (Glas iz publike: niste ih zaslužili)

Evo da razumijete, zašto smo se borili: još jedno tri do četiri primjera slobode. U školskim udžbenicima službeno tvrdite protivno od svih dokazala povijesti, da Isus Krist nije postojao. Znajte, Isus Krist je Bog. Za njega smo spremni umirati, a danas je nauka to, da On uopće nije postojao. Kad bi koji profesor usudio se učiti protivno, mogao bi se sigurno nadati, da će izletjeti iz škole. Ja vam kažem, g. državni tužioče, da uz ovakove uvjete nije Crkva slobodna, nego da će za kratko vrijeme biti istrijebljena.

Krist je temelj kršćanstva. Vi se zauzimate za Srbe pravoslavne. Pitam ja vas, kako si sebi zamišljate pravoslavne bez Krista? Kako si zamišljate katoličku Crkvu bez Krista. To je jedan apsurd. Za Majku Božju kažete u knjigama, da je bila bludnica. A znate li, da je Majka Božja i za pravoslavne i za katolike najsvetiji pojam?! Naređujete, to je službena nauka, da je čovjek postao od majmuna. Ako imade tko tu ambiciju, ali otkuda dolazi netko, da to odredi za službenu teoriju. (Tužitelj primjećuje: To nije nitko tvrdio, da je čovjek od majmuna, ni Darwin, ni Heckel, to ste izvrnuli vi i čitava reakcija.)

Po vašem shvaćanju materijalizam je jedini naučni sistem. A što to znači? Znači izbrisati Boga i kršćanstvo. Ako nema ništa nego materije, onda vam hvala i na slobodi. Rekao je i jedan od vaših ljudi višeg položaja: Nema toga čovjeka u ovoj državi, koga mi nismo kadri staviti pred sud i osuditi. Na stalne optužbe, kojima nas stavljate u red koljača i prijatelja terorista, velim, da nisu ni sva zlodjela u bivšoj NDH od domobrana i ustaša. Nije za Crkvu bilo lako broditi, morala se probijati kroz premnoge poteškoće.

Neka se ne misli, da ja hoću rat. Neka sadašnja vlast povede razgovore sa Svetom Stolicom. Crkva ne pozna diktata. Ali nije protivnicom poštenih sporazuma. To se može. Onda će biskupi znati, što im je dužnost i ne će se trebati tražiti svećenike, da ukazuju na njihovu krivnju, kao što je to bilo ovdje.

Konačno da kažem par riječi i komunističkoj partiji, stvarnom mojem optužitelju. Ako se misli, da smo mi zauzimali dosadašnji stav radi materijalnih stvari, krivo je, jer mi smo ostali čvrsti evo i nakon što nas se osiromašilo. Nismo ni proti tomu, da radnici dođu do većih prava u tvornicama, jer je to i u duhu papinskih enciklika, niti što imamo proti pravednim reformama, ali neka nam dozvole pristaše komunizma: ako je slobodno ispovijedati i širiti materijalizam, da bude i nama pravo ispovijedati i propagirati naša načela. Katolici su za ta prava umirali i umirati će.

Ja završujem: uz dobru se volju može doći do sporazumijevanja, no inicijativa je na današnjoj državnoj vlasti. Niti ja, niti episkopat nismo stranka za načelna sporazumijevanja, nego državna vlast i Sveta Stolica. A što se tiče mene i moga suđenja, ja ne tražim milost, savjest mi je mirna.

(Predsjednik suda upozorio je g. nadbiskupa, da je govorio o načelnim stvarima, a nije odgovarao na konkretne činjenice, koje su mu inkriminirane u optužnici. Međutim, to će učiniti advokati.)

HDA, OP POLITEO, str. 213-217

3.

5. listopada 1946.
Popis svjedoka obrane.[32]

Dokazni prijedlozi odvjetnika dr. Ive Politea kao branitelja optuženog nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca:

Predlažem, da se pozove na raspravu i na njoj presluša kao svjedok dr. Dragutin Hren, kanonik, Zagreb, Kaptol 22, o ovim okolnostima:

[32] Ovaj, pisaćom mašinom pisani popis, koji je dr. Politeo predao sudu pisan je očito na brzinu pa su na mnogo mjesta umjesto punih riječi i imena pisane kratice poput: Nadb., Nadb. St., Zgb., republ., odn., koje smo na svim mjestima u tekstu napisali u punom obliku, dok su potertane riječi označene kurzivom.

- (Potvrđuje) da je Pavelić izlazeći iz crkve sv. Marka a nakon govora, koji je izrekao nadbiskup Stepinac pred crkvom prije otvorenja tada prvi put sazvanog Hrvatskog sabora, izjavio pokojnom Došenu da ga "ovaj balavac ne će učiti politiku", a da je isti Pavelić u razgovoru sa Ceceljom izjavio, da su odnosi sa crkvom poslije toga govora još pogoršani;
- da nadbiskup Stepinac nije oduzeo jurisdikciju svećenicima Viktoru Merzu i Augustu Štanceru, koji su otišli u partizane;
- a Ivanu Kokotu, župniku u sv. Klari, kada ga je ovaj dne 14. XII. 1942. zamolio da smije ići u partizane, to izrijekom dozvolio i podijelio mu jurisdikciju;
- da je svjedoku na primjedbu da NDH nije ni nezavisna ni država ni hrvatska, odgovorio, da je to njemačka kolonija;
- da je nadbiskup Stepinac stalno svome svećenstvu izlagao, da ne pristaje uz nikakvu stranačku politiku, nego da prepušta tu stvar hrvatskome narodu;
- da je nadbiskup Stepinac odbio poziv tzv. vlade NDH da dne 14. IV. 1941. prisustvuje na kolodvoru kod dočeka Pavelića, zbog česa je spomenuta tzv. vlada NDH odlučila da se zahvalnica misa ne održi u katedrali;
- da je nadbiskup Stepinac upozorio svoje svećenstvo da njegovi prvi posjeti Slavku Kvaterniku dne 12. IV. 1941. i Paveliću dne 16. IV. 1941. ne znače da je on za ustaštvo niti da se time priznaje ustaška vlast Pavelića, ali da između faktične vlasti i crkve mora postojati saobraćaj radi zaštite vjere i naroda;
- da je nadbiskup Stepinac odbio da predvodi Paveliću zagrebački kaptol i kler, kada je ovaj bio Paveliću pozvan, i da je Pavelić više puta izjavio, da će nadbiskupa ukloniti sa njegova položaja;
- da je nadbiskup Stepinac prosvjedovao, da bi svećenici - činovnici, polagali ustašku prisegu;
- da je nadbiskup Stepinac naložio jedinoj trojici svećenika, koji su bili imenovani ustaškim funkcionerima, da napuste ta mjesta, što su oni i učinili;
- da su od svećenika, koji se na str. 5 st. a) optužnice spominju da su se isticali u kolaboracionističkom radu, samo trojica, i to Vilim Cecelja, Martin Gecina i Ante Burić, bili iz zagrebačke nadbiskupije, dok su svi ostali pripadali drugim biskupijama;
- da Pavelić nije dolazio u katedralu sve dok Talijani nijesu priredili zadušnice za Vojvodu od Aoste, a i tom prigodom nadbiskup Stepinac odbio je da Pavelića dočeka na ulazu u katedralu, nego je Pavelića

dočekao obični sakristijan i pokazao mu njegovo mjesto. Nadbiskup se tom zgodom sa Pavelićem nije ni pozdravio;

- da je Pavelić otvoreno izjavljivao svoje zamjeranje nadbiskupu Stepincu što je protiv fašizma i što se zauzima za progonjene Židove i Srbe, a isto su tako zamjerali i pojedini ustaše poručujući, da će oni, kad bude Njemačka pobijedila, već pokazati svećenicima i, kako su govorili, "Vašem Stepincu";
- da su pojedini ustaše izjavljivali, kako je to rekao V. Cecelja, da je nadbiskup Stepinac kriv, što je svojim zabranama o političkom djelovanju klera postigao, da je od ukupno cca. 500 svećenika bilo tek 15 njih ustaški nastrojenih i oko 30 simpatizera;
- da je Vilim Cecelja, doduše, bio ustaša, ali vidjevši, kako ustaše u praksi provode krvavi režim, da je kolikogod je mogao upotrebljavao svoj položaj, da spasava Srbe i Židove.

Isti svjedok dr. Hren uz svjedoka dr. Franju Cvetana, asistenta sveučilišta, Kaptol 31 o okolnosti:

- da je nadbiskup Stepinac dne 10. IV. 1941. kod ulaska njemačkih trupa u Zagreb, videći kako se neki omladinci oduševljavaju, izjavio svojoj okolini negodovanje zbog takvog raspoloženja, rekavši, među ostalim, da oni ne znaju što je prusko kopito.

Isti svjedok dr. Hren uz svjedoke dr. Antuna Slamića, kanonika, Kaptol 19, i uz svjedoka dr. Nikolu Kolareka, Kaptol:

- da je nadbiskup Stepinac odbio zahtjev Pavelića da imadu odstupiti sa svoga mjesta oni svećenici, činovnici Nadbiskupskog duhovnog stola koji su se nalazili na državnom budžetu, i to napose dr. Slamić, dr. Hren i dr. Kolarek kao i tadanje poglavarstvo sjemeništa. Tek onda, kad je kanonik dr. Lončar po ustaškome sudu bio osuđen na smrt i kada je spomenutima dojavljeno, da je pomilovanje dr. Lončara u pitanju ako oni ne odstupe, istom tada su spomenuti kanonici kao prijatelji dr. Lončara, podnijeli sami ostavku i zamolili nadbiskupa Stepinca da te ostavke uvaži.

Dr. Hren je još svjedok za neke od okolnosti, u dokaz kojih se predlažu kao svjedoci dr. Pavao Lončar i Krešimir Pećnjak (za preporučivanje svećenstvu, da se ne bave politikom) uz Kokot Ivana, Kaptol br. 11, (o ostavljanju jurisdikcije svećenicima partizanima - kao gore), pa se zato predlažu kao svjedoci i spomenuta trojica, što će se kod njihovih dokaznih članaka i primijetiti. Predlažem nadalje kao svjedoke:

Dr. Pavla Lončara, kanonika u Zagrebu, Kaptol 14, o okolnostima:

- da je nadbiskup Stepinac kod državnih izbora god. 1938, protivno lažnoj radio vijesti da je glasao za dr. Stojadinovića, stvarno glasovao za dr. Mačeka, a kad mu je potonji zahvalio, odgovorio mu je, da nije glasao za stranku, nego za hrvatski narod;
- da je koncem srpnja 1941. nadbiskup Stepinac uputio svjedoka dr. Lončara tadanjem tzv. ministru pravosuđa i bogoštovlja dr. Mirku Puku, neka obavijesti potonjega, da nijedan svećenik ne smije biti članom ustaške organizacije a još manje ustaškim dužnosnikom, jer se to protivi kanonskim propisima. To je bio povod da je dr. Puk zapodjeo kazneni postupak pred prijekim sudom, koji je svjedoka Lončara osudio na smrt;
- da je kanonik Lončar na bogoslovskom fakultetu vrlo često govorio proti nacional-socializmu, rasizmu i ustaštvu a u jednakome pravcu i kao nadbiskupov delegat držao svećenicima predavanja, pa kad je o tome izvijestio nadbiskupa da mu je ovaj rekao, neka ustraje u pomoći njemu u tome smjeru, da uspješno propagira tu katoličku ideologiju;
- da je Pavelić tražio u tri navrata od papinskog delegata, da se nadbiskup Stepinac ukloni sa nadbiskupske stolice;
- uz dr. Hrena i dr. Stjepana Bakšića, kanonika, Kaptol br. 8, da su propovijedi nadbiskupa Stepinca izrečeno upravo onako, kako su odštampane u katoličkim listovima i u kakvom se tekstu prilažu posebno ovome sudu, da je većina tih propovijedi umnožena na šapirografu u nekoliko hiljada primjeraka i tako kao ilegalni letci raspačana po neoslobođenome, a po mogućnosti i oslobođenome području tzv. NDH;
- da je nadbiskup svome svećenstvu prije, za i poslije okupacije preporučivao, neka se ne bavi političkim, nego samo crkvenim stvarima, i upute u takvome smjeru davao poglavarstvu sjemeništa radi odgoja klerika.

Dr. Stjepan Bakšić, kanonik, Kaptol br. 8 i Vlado Sironić, novinar kod Predsjedništva republičke vlade Hrvatske o okolnosti:

- da su pod imenom Hrvatska straža postojala dva lista, jedan dnevnik, a drugi tjednik, svaki pod posebnom samostalnom redakcijom i svaki sa posebnim različitim konsorcijem kao vlasnicima, a da je blagoslov bio dan ne dnevniku, nego tjedniku, koji je bio namijenjen za selo i nikada nije zastupao rasistička načela ni slavio Hitlera. (Subsidiarni dokaz sa pregledom tjednika Hrvatska straža.)

Dr. Antun Slamić, kanonik, Kaptol br. 19, (osim uz dr. Hrena, kako je kod potonjega predloženo), još o:

- da cenzuru knjiga, napose molitvenika, vrši posebni cenzor, koji predlaže na odobrenje sjednici Nadbiskupskog duhovnog stola i prema

njegovom se prijedlogu molitvenik odobrava odnosno uskraćuje. Prema tome, Nadbiskupski duhovni stol donosi svoju odluku na temelju izvještaja cenzora, ne čitajući dotičnu ediciju. Nadbiskup za većinu štampanih knjiga nije znao za cenzuru ni za sadržaje cenzure. Na cenzuru idu samo knjige, a ne listovi, smotre itd.

Krešimir Pećnjak, kanonik, Kaptol 25, uz dr. Hrena i dr. Lončara o okolnosti:

- da je nadbiskup Stepinac svećenstvu prije okupacije, za vrijeme okupacije i poslije okupacije stalno preporučivao, da se bavi samo crkvenim stvarima, a ne i političkim;

uz dr. Lončara, dr. Franju Šepera i Dragutina Nežića:

- o okolnosti: da je poglavarstvu sjemeništa davao uvijek direktive da se klerike odgaja isključivo za crkvenu službu i da ih se posebno uputi, neka se ne bave necrkvenim stvarima.

Dr. Franjo Šeper, rektor sjemeništa, Kaptol 29 i dr. Dragutin Nežić, duhovnik sjemeništa: o neposredno gore navedenoj okolnosti uz Krešimira Pećnjaka (a osim toga dr. Nežić još kao posebno).

Dr. Josip Marić, kanonik, Kaptol 11, o okolnosti:

- da je nadbiskup Stepinac godine 1943. poduzeo veliku akciju, koja je i uspjela, oko sakupljanja dovoljnih novčanih sredstava i živežnih namirnica za sve Hrvate, koji su bili u talijanskim logorima (a da je i Sveta Stolica tu akciju poduprla). Da je talijanska vlada kod Pavelića protiv toga poduzela povjerljive korake i da je nadbiskup Stepinac to jednako zamjerio kao i zauzimanje za progonjene Srbe i Židove.

Dr. Đuro Marić:

- Prema želji vlade imalo se osnovati Malo sjemenište u Pazinu i na njemu je imao biti profesorom svećenik svjedok. Kako pak Pazin spada još pod jurisdikciju tršćanskoga biskupa, to zagrebački nadbiskup prema kanonskim propisima imade dužnost da potvrdi dr. Mariću svećenički karakter, što je nadbiskup i učinio.

Predlažem da se presluša kao svjedok:

Dr. Nikola Kolarek, kanonik, Zagreb, Kaptol 23:

- da nadbiskup Stepinac nije položio nikakve prisege ni Paveliću ni državi NDH, premda su inače mnogi biskupi u takvim prilikama to činili;

uz još dr. Janka Penića, Kaptol 29.:

- da je Katolički list bio od ustaških vlasti posebno cenzuriran i progonjen te da se pod prijetnjom naređivalo uredništvu što da piše, da je cenzura bila vrlo stroga te se pojedine riječi brisale i pojedine umetale radi promjene smisla i da je list bio dva puta obustavljen.

Dr. Franju Šepera, rektor Sjemeništa, Kaptol 29 (već uz jednu okolnost predložen).

Dr. Desanka Štampar - Ristović, liječnica, Gvozd 7.

N. Beluhan, župnik sv. Marije, Kaptol.

Terezija Škringer, Vinogradska cesta, o okolnosti:

- da je još god. 1937. pod pokroviteljstvom nadbiskupa Stepinca osnovan posebni Odbor za izbjeglice, koji je novčano i inače podupirao izbjeglice, Židove, nežidove, antifašiste itd, koji su bježali iz Poljske, Čehoslovačke, Austrije itd. pred nacističkim progonima (među poduprtima i sklonjenima nalazi se primjerice dr. Göre, današnji ministar pravosuđa u Austriji, zatim šef Beneševa kabineta itd.)

Feller Ferdo, mag. ph., Jurjevska 31:

- da mu je prigodom uhapšenja kanonika Lončara tajnik Pavelićeva kabineta Ivanković kazao, da Kaptol i nadbiskup Stepinac sabotiraju državnu politiku, a kasnije, negdje godine 1942. opetovao mu da se osjećaju od strane nadbiskupa otpor i sabotaža.

Feller Zora, Jurjevska 31:

- o okolnosti da je nadbiskup Stepinac na njezinu molbu intervenirao za njezinu braću Fellera Ferdu i Kazimira, kad su bili uhapšeni, kao i za komunistkinju Zlatu Jukić, a Židovki Lustbaum pomogao sakriti se kod jednoga župnika i prebaciti se kasnije u Mađarsku.

Ternon Antonija, sestra pomoćnica Crvenog križa, Vinogradska 28:

- da se nadbiskup Stepinac na njezinu molbu godine 1943, u martu, založio za spasavanje bivših Židova u mješovitim brakovima;
- (što kao i zalaganje za progonjene Židove i Srbe te komuniste i uopće za sve progonjene bez razlike, mogu posvjedočiti svi gore navedeni svjedoci)

Neka se presluša kao svjedok dr. Dragutin Nežić, duhovnik sjemeništa, Kaptol br. 29 (osim uz Krešimira Pećnjaka i dr. Franju Šepera) još o:

- radu društva Karitas, napose o prinosu nadbiskupa za tu ustanovu, o izdacima, o brizi za partizansku djecu, posebno za onu sa Kozare;
- o neosnovanosti navoda pokojnog ravnatelja Dumića u njegovoj izjavi, koja je pročitana na raspravi;
- o stanju bolesti pokojnog Dumića, kad je dne 20. XII. 1945. prikovan uz bolesnički krevet bio preslušavan po Komisiji za utvrđivanje ratnih zločina, o sporu sa sestrama i njihovu nemoralu odnosno moralu;
- o istoj okolnosti neka se presluša dr. Vilim Nuk, Palmotićeva ul. 3 i još dr. Marijan Dumić, odvjetnik, Zagreb, Ilica 35, napose o tjelesnom i duševnom stanju njegova oca;

a o tome i Josip Panić, župnik sv. Barbare na Rebru, Zagreb, koji će posvjedočiti:

- da je pokojni Stjepan Dumić osporio istinitost svoje izjave proti nadbiskupu Stepincu i o društvu Karitas, na temelju koje izjave donesen je članak u Vjesniku, i to kada mu je taj članak bio pročitan.

Dr. Dragutin Nežić, koji je vodio čitavu istragu o Karitasu, pridonijet će prigodom preslušanja potrebne dokumente, a već sada se prilažu s prijedlogom da se pročitaju na raspravi ove isprave:

- štampani i javnosti predani izvještaji Karitasa, sastavljeni uglavnome po samome pokojnom Stjepanu Dumiću, za godine 1942, 1943. i 1944;
- pismena izjava odvjetnika dr. Marijana Dumića o stanju njegova oca, kad je bio preslušavan (izjava u izvoru).

HDA, OP POLITEO, str. 144-149

4.

5. listopada 1946.

Stenografske bilješke rasprave između branitelja dr. Politea i javnog tužioca Jakova Blaževića u vezi odbijanja svjedoka obrane.[33]

Dne 5. listopada navečer, kad je predsjednik već izjavio, da se rasprava prekida, javio se dr. Politeo, odvjetnik preuzvišenog gospodina nadbiskupa i zamolio, da on i dr. Katičić smiju predložiti svjedoke nadbiskupove obrane. Dr. Politeo je zatim predložio dr. Hrena, dr. Lončara, dr. Kolareka, Nežića, Šepera, Beluhana, Pećnjaka, Cvetana, Slamića, Crnkovića, i još neke druge, a dr. Katičić neke od tih i još Pipinića, Žužeka, tri pravoslavke iz Gline i još neku gospodu iz Zagreba, inovjerce.[34]

---

[33] Cjeloviti tekst u sudskom spisu Vrhovnog suda NRH stup 6/1946, str. 2862-2871.

[34] Drugi branitelj, dr. Natko Katičić, predao je također sudu prijedlog: "Kao branitelj optuženog dr. Stepinca predlažem:
1. Da se saslušaju svjedoci: dr. Dragutin Hren, kanonik, Zagreb; dr. Pavao Lončar, kanonik, Zagreb; dr. Ante Slamić, kanonik, Zagreb. O tome, da je nadbiskup dr. Stepinac od početka progona pravoslavaca i akcije za njihovo prevođenje na katoličku vjeru, intervenirao, suprotstavljao se i poduzimao korake, da se to svede po mogućnosti na dopuštene, ljudske i razumne razmjere i da se ublaže patnje pravoslavaca i olakša njihova sudbina, što je dovelo također do toga, da je dr. Lončar, u izvršenju naloga nadbiskupa, došao u sukob s ustaškim ministrom dr. Pukom te bio osuđen na smrt, dok je s druge strane Pavelić tražio uklanjanje nadbiskupa dr. Stepinca. Zatim svjedoci Franjo Pipinić, dekan u Požegi, Franjo Žužek, dekan u Glini i Josip Crnković, činovnik nadbiskupske kancelarije, Zagreb, iz činjenice, da su oni i mnogi drugi svećenici u smislu ovih intencija nadbiskupa i uz njegovu pomoć davali na terenu pomoć progonjenim pravoslavcima i suprotstavljali se ustaškom zločinačkom nasilju;
2. dalje da se preslušaju svjedokinje: Grebljanović Anka, Nova cesta 53; Šteković Slava, Ribnička 57; Žutić Danica, Kučerina 40, sve prije iz Gline, koje bi imale iskazati, što je optuženi dr. Stepinac učinio za njih i mnogobrojne druge prilikom događaja u Glini;
3. konačno predlažem da se saslušaju svjedoci: ing. Aleksandar Ugrenović, Zagreb, Trg žrtava fašizma

Državni odvjetnik dr. Blažević usprotivio se pripuštanju svjedoka obrane ovako argumentirajući:

"S tim svjedocima bi se dokazivale pojedinosti, a načelnost stvari ne može se promijeniti. Npr. što vrijedi da je optuženi Stepinac zaštićivao Srbe, Židove. Mi imamo dokaze uz optužbu, imamo vlastito priznanje, tu je činjenica, da je postojao odbor trojice, davao principijelne upute, vidjeli smo neuspjehe toga posla, pa sad sa par svjedoka dokazivati nešto drugo, dokazali bi, da Stepinac i ustaška vlada nisu izveli što su htjeli. To, što je židovskom rabinu dozvolio da sjedi u njegovom hodniku, ne može zanijekati principijelnu stvar. Stepinac je u Katoličkom listu štampao principijelnu izjavu proti Židova i svojim ju potpisom proslijedio svome kleru, zato se takva blasfemija ne smije dogoditi pred narodnim sudom, da se za to izvode još kakovi svjedoci.

Dopuštam, da je moglo postojati stanovito neraspoloženje Pavelića prema Stepincu, ali to nipošto nije bilo na liniji obrane naroda i borbe proti okupatora, nego su to bili lični računi, kako će tko bolje poslužiti okupatoru. Drsko je predlagati svjedoke u dokaz da je optuženi Stepinac tražio od svojih svećenika, da se ne bave politikom, ako se zna, što su bili Križari i da je ogroman broj svećenika djelovao u smjeru oduhovljenja zločinačke ustaške organizacije.

Bilo bi zato bespredmetno dovoditi kakove svjedoke za obranu i značilo bi to odugovlačenje procesa. Pogotovo kad znamo tko su mnogi od tih svjedoka, da su notorni fašisti, kako se vidilo i iz nekih dokumenata tokom procesa. Fašisti ne mogu svjedočiti za fašiste u ovoj zemlji. To bi značilo, da se i ovaj sud i našu naprednu demokraciju hoće svesti na niveau zemalja u kojima su pobijedili fašisti. Nuk, tko je dr. Nuk? Onaj, koji je pjevao hvalospjeve okupaciji.

Onda, veoma je čudna formulacija, da se optuženi zauzima kod Pavelića za Srbe i Židove, da se grozote svedu na razumne razloge. Kako se taj zločin mogao svesti na ljudske i razumne razloge?! Kakav bi mozak imao taj čovjek? To znači da sva ona zlodjela, da su osnovana, samo da su se trebala vršiti u nekoj drugoj formi.

Beluhan je notorni fašist. (Politeo: Nije to onaj mladi.) Obadva su oni takovi. Onda svjedoci za štampu: prebacivati krivnju na cenzore! Rad cenzora smatra se kao da je odobrio sam naredbodavac. Sva katolička štampa toliko je harangirala ustaški, stvarala fanatične i zadrte klerofašiste, ubijala savjesti.

10c; dr. Bogdan Varičak, Zagreb, Gundulićeva 61; ing. Dušan Vučelić, Zagreb, Kumičićeva 3; dr. Julije Budisavljević, Zagreb, Svačićev trg 13, dr. Vladimir Bogdanović, Zagreb, Svačićev trg; Svetozar Tomić, Zagreb, Braće Kavurića 23; dr. Branko Dragišić, profesor i liječnik, Zagreb, dr. Nenadić, sveučilišni. profesor, Zagreb; dr. Vladimir Kesterčanek iz Zagreba, kao dokaz, da su pojedinci bili baš odgovarani od prijelaza, napose da im se kao uglednim ljudima neće ništa dogoditi, makar su i Srbi. Zagreb, 5. X. 1946." Sudski spis Vrhovnog suda NRH Stup 6/1946, str. 1003-1004, 1035.

Tone papira trošene su na to. Osim toga, optuženi je priznao, da je čitao štampu, da nema ništa prigovoriti.

Prijedlog o dokazivanju sabotaže Pavelićeve politike sa strane Stepinčeve jest besprincipijelna stvar, koja je bez veze sa ovim procesom. Čini Stepinca su konstitutivni za ustaštvo, on je dao osnovni podržak za terorizam u NDH, surađivao je s Pavelićem u osnovnim pitanjima i s njime izgradio jedan te isti okvir. Pavelićeva i njegova politika su jedinstvene, i ako su se mimoilazili, bilo je to unutar okvira, radilo se o ličnim stvarima. Npr. poslanica episkopata iz marta 1945. god., prevodila se na razne jezike i raznosila te dijelila u inozemstvu. Ako sada neki špijun u svojem izvještaju napiše, da Stepinca treba zatvoriti, da još nije dosta velik ustaša, što to pomaže. Principijelni su razlozi to, zbog kojih smo proti svjedocima. Ovi bi svjedoci imali da posluže tomu, da povedu stvar besprincipijelnim putem, to bi značilo bacanje umjetne magle, da se ne vidi drveće u šumi. Dana je kvalitativna ocjena veleizdajničke djelatnosti ustaške, a ovi su se upregli, da kler i Crkvu stave u tu službu.

Ja priznajem mnoge navedene stvari i možemo se složiti u pojedinim stvarima, priznati ću braniteljima: istina, istina, istina, ali nisam za to da se izvede svjedoke."

Odvjetnik Politeo:

"Moji dokazi imaju prikazati što je dr. Stepinac radio, jer se ne pita što je tko drugi radio, nego što je Stepinac radio. To bi bila blasfemija, da se dopusti, da budu preslušani samo svjedoci optužbe. Upozorujem ovaj sud, da je to jedina instancija i da nad presudom nema apelacije; potrebno je stoga, da se sad potpuno osvijetli, da li je dr. Stepinac takav ili nije."

Državni tužilac: "Njegova je politika u istom okviru sa Pavelićem!"

Dr. Politeo: "Ja ću baš iznijeti dokaz, da je čitava protivština Pavelića prema Stepincu odatle, što je Pavelić vodio protivnu politiku proti volje Stepinca i kad bi se radilo o njemu, stvari bi bile sasvim drukčije izgledale."

(U publici smijeh)

Dr. Politeo nastavlja:

"Ovaj smijeh u publici svjedoči, da je općinstvo pod dojmom dnevne štampe, koja dane i dane ocrnjuje dr. Stepinca i jer se drukčije nije mogao do sad braniti, pravednost traži, da mu se to ovdje omogući. Ja ću odustati od izvođenja svjedoka, ako mi sve ove stvari javni tužilac prizna. Premda će svjedoci reći mnogo stvari više, nego li sam ja ovdje dospio navesti.

Upozoravam, da je ovaj proces od svjetske važnosti, i zato molim, da se moje dokaze uvaži."

Također je i drugi nadbiskupov branitelj dr. Katičić naveo neke svjedoke i zamolio, da budu pripušteni na preslušanje.

Dr. Blažević, državni tužilac:

"Nije istina, da se Stepinac nije branio. Branio se, gdjegod je mogao. Branio se, gdje je i istina bila tako jasna. I sud ga je upozoravao, neka se brani. Obrana bi mu bila najpoštenija, da dade van sve dokumente, a ne samo ove, koji nemaju veze s njegovim stavom. Neka npr. iznese svoj izvještaj papi od 1943. godine."

Politeo: "A ako nije taj izvještaj slao?"

Blažević: "Slao ga je, to se vidi iz rimskih izvještaja kneza Lobkowicza i dr. Rušinovića."

Politeo: "Molim, to se iz njihovih izvještaja ne vidi jasno!"

Državni tužilac dr. Blažević: "Da, ali sam sadržaj je takav ..."

Nastaje prepirka između branitelja Politea i državnog tužioca. Predsjednik zvoni i upozorava državnog tužioca (prvi put u ovom procesu): "Tužioče, zašli ste izvan stvari ... Rasprava se prekida, a sud će donijeti odluku o toj stvari."[35]

HDA, OP POLITEO, str. 218-219

5.

7. listopada 1946.

Popis[36] *isprava obrane koje je dr. Politeo predao sudu za pobijanje 1, 4. i 5. točke optužnice koje su se odnosile na ratni zločin, političku suradnju s okupatorom, rušenje političkih osnova nove vlasti u zemlji i neprijateljsku propagandu.*

---

[35] Na početku rasprave šesnaestoga dana suđenja, 7. listopada, pročitano je rješenje suda: "Dozvoljava se dokaz preslušanjem ovih po obrani optuženog Stepinca, predloženih svjedoka: Hren dr. Dragutin, Cvetan dr. Franjo, Lončar dr. Pavao, Pečnjak Krešimir, Kolarek dr. Nikola, Penić dr. Janko, Slamić dr. Ante, Pipinić Franjo, Žužek Franjo, Crnković Josip, Ugrenović dr. Aleksandar, Varičak dr. Bogdan, Vučetić ing. Dušan, Budisavljević dr. Julije, Bogdanović dr. Vladimir, Tomić Svetozar, Dragišić dr. Branko, Dr. Nenadić, Kesterčanek dr. Vladimir, Grebljanović Anka, Šteković Slava, Sulić Danica, i to na okolnosti navedene u prijedlogu obrane.
Naprotiv odbijaju se ovi svjedoci: Bakšić dr. Stjepan i Sironić Vlado, obzirom na to da su isti predloženi na okolnost koju sud ne smatra odlučnom. Nežić dr. Dragutin kao nepogodan za svjedoka, jer je prisustvovao cijeloj raspravi. Marić Đuro, budući da je isti suoptužen. Šeper dr. Franjo, Štampar dr. Desanka, Beluhan N. i Škrivljen Terezija, jer su ponuđeni na okolnost koju sud ne smatra relevantnom. Iz istih razloga odbijaju se Feller Ferdo, Feller Zora, Ternon Antonija i Marić dr. Josip.
Nadalje odbija se provođenje dokaza preslušanjem svjedoka, ponuđenih na okolnost bolesti ravnatelja Caritasa Dumića, jer sud to ne smatra odlučnim, a niti pogodnim sredstvom za dokazivanje te okolnosti. To su pored dr. Dragutina Nežića, Nuk Vilim, Panić Josip i Dumić dr. Marijan. Odbija se dokaz čitanjem izjave dr. Marijana Dumića iz istih razloga kao i izvještaja Caritasa." Sudski spis Vrhovnog suda NRH stup 6/1946, str. 2872a-2873.
Međutim svjedočili su samo D. Hren, F. Cvetan, P. Lončar, K. Pećnjak, N. Kolarek, A. Slamić i J. Crnković, a Janko Penić je odbijen kao neprikladan za svjedoka. Stenografske bilješke šesnaestog dana suđenja, 7. listopada, Sudski spis Vrhovnog suda NRH stup 6/1946, str. 2872a-3046.

[36] Isto kao u bilješci 32, sve kratice smo napisali u punom obliku.

Prijedlozi odvjetnika dr. Politea kao branitelja nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca s dokazima koji sastoje u ispravama: koje neka se na raspravi pročitaju:[37]

1. Okružnice nadbiskupa Stepinca (prva od Bauera) upućene svećenstvu u godini 1935, 1938, 1942, 1943. i 1944. (potonje dvije eventualno samo u potcrtanim pasusima)

- kao dokaz da je nadbiskup svoje svećenstvo stalno, prije okupacije i tijekom nje, odvraćao od svake političke akcije, od svakog prekršaja Božjih zapovijedi i napose ih pozivao na poštivanje ličnosti i njezine slobode i dostojanstva, bez obzira na narodnosti i rase.

2. Okružnica svećenstvu od 6. VII. 1945. (u potcrtanim pasusima)

- kao dokaz da je i nakon oslobođenja nalagao svećenstvu isto kao što i gore, napose neka se u govorima i propovijedima klone bilo kakove aluzije na svjetovne stvari i prilike, a eventualne nepravde nanesene vjeri neka prijave Nadbiskupskom duhovnom stolu, da ovaj onda intervenira kod nadležnih vlasti.

3. Dopis tzv. Poglavniku od 8. II. 1942.

- kao dokaz, da je i za vrijeme okupacije zadržao gornji stav opirući se energično da bilo koji svećenik bude članom ustaškog hrvatskog sabora iz godine 1942.

4. Pasus iz propovijedi održane u katedrali dne 26. X. 1941.

- kao dokaz, da je opomenuo licemjerne laike i svećenike, koji postaše žrtvom strasti, mržnje i zaborava na zakon ljubavi bližnjemu.

5. Pasus iz propovijedi u korizmi 1942.

- kao dokaz, da je osudio silnike, koji drže kormilo naroda i država u rukama, a gaze pravdu na svakom koraku, čime je jasno osudio i Pavelića i Mussolinija i Hitlera.

6. Pasuse iz propovijedi na procesiji Majke Božje Lurdske u svibnju 1942. i iz propovijedi u katedrali u siječnju 1943.

- kao dokaz najoštrije osude rasizma, pljačke, nasilja i poretka, misleći ustaški, nacistički i fašistički, koji bi se osnivao na spomenutim teorijama i zločinstvima.

7. Pasus iz propovijedi na Papin dan dne 14. III. 1943. u katedrali

- kao dokaz, ponovne javne osude rasizma i svih mjera, koje diraju u osnovna prava čovjeka.

8. Pasuse iz propovijedi u katedrali dne 25. X. 1943.[38]

---

[37] Sud je prihvatio samo dio predloženih dokaza, vidi ispravu br. 7.

[38] Politeo je upisao krivu godinu. Navedenu propovijed "Ti Kriste Kralj si vijekova, Ti vladar svīju naroda. Ti sudac si jedincati, svih umova i srdaca" nadbiskup Stepinac je izrekao 25. listopada 1942. godine.

- kao dokaz osude nasilnih vladara i rasizma uz poziv neka u javni i privatni život unese duh istinskog evanđelja.

9. Pasuse iz propovijedi na završetku procesije u Zagrebu dne 31. X. 1943. i članak tzv. ministra ustaške vlade dr. Julija Makanca od 7. XI. 1943.

- kao dokaz da je nadbiskup Stepinac ponovno javno osudio sve zločine počinjene u domovini, rasizam i svako tlačenje rasa i naroda,
- a da je ustaška vlada shvatila to kao svoju osudu te Makančevim člankom u dnevniku Nova Hrvatska izvrgla nadbiskupa Stepinca ruglu.

10. Četiri radio vijesti iz Londona u srpnju g. 1943.

- kao dokaz, da je inozemstvo ispravno shvatilo nadbiskupove govore kao "strogu i oštru osudu" ustaškog režima.

11. Dopis Glavnog ravnateljstva za promičbu u tzv. NDH od 29. XI. 1943.

- kao dokaz, da je i ustaška vlada shvatila propovijedi nadbiskupa kao sebi neprijateljske.

12. Dopis Državnog sekretara Vatikana Kardinala Maglionea od 17. VI. 1943.

- kao dokaz, da je izvješće koje je nadbiskup u mjesecu maju 1943. podnio Svetoj Stolici, sasvim drugoga sadržaja nego li kopija navodnog izvješća nađena u arhivu Ministarstva vanjskih poslova, jer je, glasom kardinalova dopisa, u onome istinitome izvješću nadbiskup opisao svoju djelatnost u korist Srba i Židova u Hrvatskoj.

13. Potvrda Nadbiskupskog duhovnog stola od 3. X. 1946, broj 6180-46

- kao dokaz da su izvješća nadbiskupa Svetoj Stolici pisana latinskim jezikom i u kurijalnome stilu, s kojim nije pisana talijanska kopija navodnog izvješća nađenog u arhivu tzv. Ministarstva vanjskih poslova NDH.

14. Dopis Mons. dr. Svetozara Ritiga od 19. XII. 1942. iz Hrvatskih Selaca

- kao dokaz, da je sam dr. Ritig priznao nadbiskupu teški i mučenički rad, žrtvu cijelom narodu i kleru, želeći mu i dalje ustrajnost u tome radu i priznavajući k tome nadbiskupu karitativnu pomoć poljačkim bjeguncima[39] i gladnoj siročadi pasivnih krajeva.

15. Dopis Ministarstva vanjskih poslova NDH od 7. II. 1944, dopis nadbiskupa Stepinca istom ministarstvu od 11. II. 1944, dopis Generalu Glaise-Horstenau od 3. I. 1944. i 11. I. 1944. i dopis Nadbiskupskog duhovnog stola od 29. XII. 1944.

- kao dokaz intervencije i prosvjeda nadbiskupa Stepinca protiv nasilja njemačkih vojnika i crne legije u Odri, Kravarskome i Pušći.

---

[39] O izbjeglicama iz Poljske, smještenim u dječji dom u Crikvenici, vidi arhiv Nadbiskupskog duhovnog stola.

16. Dopis F. E. Petrekovića, župnika u Pušći od 14. I. 1945. sa zabilješkom
- kao dokaz uspješnog zauzimanja nadbiskupa povodom vojničkog nasilja u Hruševcima.

17. Okružnica sa Biskupskih konferencija 19. XI. 1941, Pokrajinski odbor Slovenaca dopis od 25. VI. 1941, dopis Provincijalnog priora iz Črnomlja 4. V. 1941,[40] dopis Logora useljenih Slovenaca u Banjaluci 26. IX. 1943, dopis Ureda za useljenje 21. X. 1943, izjava Drage Oberžana, Maribor 20. IX. 1945.
- kao dokaz podupiranju brojnih po nacistima otjeranih Slovenaca duhovno i materijalno, među ostalim i s posebnim tajnim fondom od skoro 6 milijuna kuna (dok su kune bile još vrijedne).

18. Dopis nadbiskupa Ministarstvu unutarnjih poslova NDH 1. VI. 1942, i 2. XI. 1942,[41] dopis Ministarstva unutarnjih poslova NDH od 17. XI. 1942,[42] dopis nadbiskupa tzv. Poglavniku od 24. II. 1943.
- kao dokaz, koliko se zauzimao nadbiskup za uhapšenog Franju Rihara i drugove slovenske svećenike dobacivši poglavniku da je to "sramotna ljaga i zločin, koji vapije u nebo za osvetom, kao što je sramotna ljaga čitavi Jasenovac za NDH" (čime se pobija klevetnički članak dr. J. R. u Narodnom listu).

19. Dopisi nadbiskupa od 25. I. 1944, 21. VIII. 1944, 28. X. 1944, 9. VIII. 1944, 8. VIII. 1944.
- kao dokaz intenzivnog zauzimanja nadbiskupa za brojne uhapšenike i osuđenike, napose Srbe, talijanske zatočenike i vojnike.

20. Dopisi nadbiskupa od 23. I. 1943,[43] 3. VIII. 1944, 2. IV. 1945, 30. III. 1945, 14. IV. 1945, Pro memoria 11. III. 1943. i nepoznatog datuma
- kao dokaz zauzimanja nadbiskupa za komuniste Mohorovičića, Zvonka Kavurića, Tomicu Hana, prof. Gamulina, Jovanovića, Bonačića, Ilića, Bukovca, dr. Br. Gušića, Krunića, Borovečki,[44] Nemet.

21. Dopisi nadbiskupu i nadbiskupa od 16. V. 1944, 5. VI. 1944, 9. X. 1944, 7. XI. 1944, 1. II. 1945, 2. III. 1945, 28. VI. 1944, 9. XI. 1942, i jedna zabilježba te 9. XI. 1944.

---

40 Navedeni dopis ne nalazi se u fondu Politeo.

41 Dopis je naslovljen na Andriju Artukovića, ministra pravosuđa i bogoštovlja.

42 Odgovor ministra pravosuda i bogoštovlja A. Artukovića.

43 Treba pisati 23. siječnja 1945.

44 U fondu Politeo ne nalazi se nikakav dopis o predmetu Borovečki. Pronašli smo u pismohrani Zagrebačke nadbiskupije, br. 91/1945 malu ceduljicu na kojoj je tajnik Lacković zapisao: "Nadporučnik Zvonimir Borovečki, roden god. 1916. u Zagrebu. Suđen dne 13. II. 1945. po vojnom ratnom sudu Zapovjedništva grada Zagreba. Predložen za pomilovanje. Preuzv. dvaput intervenirao kod Zapovjednika grada generala Sabljaka. Popis činovnika banke nije on sastavljao, niti je došao u ruke partizana."

- kao dokaz zauzimanja nadbiskupa za 28 osuđenika, među kojima dr. R. Hauptfeld, dr. Vlado Ubl, ing. Košutić, dr. Radoničić, dr. Milivoj Gavrančić, dr. Tavčar, dr. Kadrnka, prof. Podhorski itd.

22. Rezolucija Biskupskih konferencija 18. XI. 1941, dopis nadbiskupa od 23. IV. 1941. ministru i 22. V. 1941.
- o akciji nadbiskupa proti tzv. rasnih zakona.

23. Dopisi nadbiskupa od 7. III. 1942, 5. III. 1943[45], 8. V. 1943.
- kao dokaz zauzimanja nadbiskupa za Židove, prosvjeda protiv njihova progona i otvorenog spočitavanja poglavniku i nekim članovima vlade, koji, makar im žene Židovke, sebe privilegiraju.

24. Pismo Kardinalu Montiniju od 2. VII. 1942. i Promemoria[46] 18. XI. 1942.
- kao dokaz zauzimanja nadbiskupa za Srbe (dr. Gjermanovića, danas poslanika u Stockholmu i Milosavljević Mariju).

25. Dopis nadbiskupa Casertanu od 27. III. 1943.[47]
- kao dokaz prosvjeda protiv talijanskih nasilja

26. Izjava petrinjskog[48] župnika Žužeka od 10. XI. 1943.[49]
- kao dokaz spasavanju progonjenih Srpkinja po nadbiskupu.

27. Dopis poglavniku od 8. II. 1942.
- kao dokaz nastupa protiv Talijana i Nijemaca (napose karakteristični potcrtani pasusi).

28. Dopis 48 osječkih Židovki od 18. V. 1942. i trojice župnika iz Osijeka, izvještaj Židovske bogoštovne općine,[50] dopis nadbiskupa ministru unutarnjih poslova NDH[51]
- kao dokaz zauzimanja za 48 židovskih žena.

29. Popisi preko 300 progonjenih osoba razne vjere i narodnosti
- kao dokaz neprekidnog stalnog zauzimanja nadbiskupa za progonjene bez razlike na vjeru, stališ, narodnost i stranačku pripadnost.

30. Izvješće Provinciala dr. Modesta Martinčića od 30. XI. 1945. o razgovoru s Iljom Erenburgom

---

45 Točan datum pisma je 6. ožujka 1943.

46 Zabilješka tajnika Stjepana Lackovića.

47 Pismo s nadnevkom 27. ožujka 1943. ne nalazi se u fondu Politeo. Stoga donosimo tekst identičnog nadbiskupovog prosvjeda upućenog talijanskom poslaniku Casertanu 6. veljače 1943. - isprava br. 6.25.

48 Franjo Žužek je bio župnik u Glini a ne u Petrinji.

49 Ne nalazi se u fondu Politeo.

50 Navedeni izvještaj nedostaje.

51 U fondu Politeo nalazi se samo tekst dopisa, bez datuma i potpisa. U tom obliku ga donosimo kao ispravu br. 6.28.3.

- kao dokaz njegova vlastitog priznanja da još ni koncem listopada 1945. nije čitao Pastirsko pismo od 20. IX. 1945. a da, dočuvši njegov sadržaj od drugih, misli da mu tendenca nije politička.

31. Pasus iz govora predsjednika Vlade dr. Bakarića u Narodnoj skupštini 24. III. 1946.
- kao dokaz priznanja predsjednika Vlade da se visoki i službeni funkcioneri klera sve do početka g. 1945. nijesu angažirali za Nijemce i NDH.

32. Pasus iz članka u Vijesniku od 11. I. 1946.
- kao dokaz da je izjava nadbiskupa od 17. XII. 1945. shvaćena kao priznanje da je Lisak bio kod nadbiskupa.

33. Dopis Vjerske komisije pri Predsjedništvu vlade od 13. VI. 1945.
- kao dokaz da je nadbiskup narodnim vlastima pravovremeno predao arhiv Ministarstva vanjskih poslova.

34. Pro memoria Nadbiskupskog tajništva od 6. VI. 1945.
- kao dokaz, da je nadbiskup još 4. VI. 1945. usmeno izvijestio predsjednika Vlade NRH o svemu, što je neposredno pred slom NDH on primio u pohranu.

35. Neka se dobavi od nadležne vlasti zapisnik odnosno pismena izjava nadbiskupa Stepinca dana po njemu, dok se neposredno nakon oslobođenja nalazio u custodia honesta.
- kao dokaz iskrenog očitovanja njegova stanovišta i prijedloga za sređenje odnosa između crkve i države.

36. Izjava oko 150 svećenika i redovnika iz Zagreba
- kao dokaz, da nisu primili od nadbiskupa Stepinca poticaj za bilo kakvu političku, napose ilegalnu ili terorističku akciju, ni u kojoj formi niti su u njegovu radu našli povoda za takva šta, nego naprotiv upravo protivno, tj. poticaj za čisto svećenički legalni rad.

37. Neka se dobave i pročitaju iskazi dr. Franolića i biskupa Lacha
- kao dokaz, da je Lisak dne 24. a ne 19. X. 1945. bio kod nadbiskupa.

38. Izjava župnika u Svetoj Klari, Kokota
- kao dokaz da je nadbiskup podupirao i skrivao svećenike koji su djelovali kao partizani.[52]

HDA, OP POLITEO, str. 140-143

---

[52] Nakon Politea pismeni prijedlog dokumenata pročitao je Natko Katičić:
"Kao branitelj optuženoga dr. Stepinca predlažem sudu ove isprave u ovjerenim prijepisima:
1. Bilješku optuženoga o intervenciji u korist srpskih talaca početkom NDH, na upozorenje učitelja Širole iz sv. Šimuna,
2. Predstavku svećenika iz Žažine i okolice, u korist prelaznika, s bilješkom o zauzimanju optuženoga,

6.

Isprave (ovjerene kopije) koje je dr. Politeo predao sudu kao dokazni materijal obrane (prema redosljedu navedenom u popisu - isprava br. 5.)

6.1. *Okružnice nadbiskupa Bauera i nadbiskupa Stepinca kojima upućuju svećenstvo da se suzdrži od političkog djelovanja, prekršaja Božjih zapovijedi, te pozivaju na poštivanje osobe i njezine slobode i dostojanstva bez obzira na narodnost i rase.*

---

3. Predstavka župnika Augustina Kralja iz Crkvenog boka Paveliću od 16. X. 1942. o odvedenju prelaznika, nakon što su godinu dana već bili prešli na katoličku vjeru,
4. Izjava župnika Franje Žužeka iz Gline od 10. XI. 1945. o uspješnom oslobodenju zatvorenih Srpkinja u kolovozu 1941., po intervenciji optuženoga, uz izjavu Josipa Crnkovića o istom, kao i daljnjim intervencijama,
5. Dopis beogradskog biskupa dr. Ujčića od 29. XII. 1941. i bilješka optuženoga o intervenciji za pravoslavnog episkopa Trlajića,
6. Dopis istog i bilješka o posjeti delegata Crvenog krsta iz Beograda Bogdana Raškovića, kojom prilikom je isti govorio optuženome "neka svi Srbi podu u katoličku crkvu, samo da spasu živote",
7. Bilješka o intervenciji za Mariju Milosavljević s petoro djece,
8. Bilješka o intervenciji za brata episkopa Ćirića,
9. Izvještaj kotarske oblasti u Požegi od 19. I. 1942. o pasivnom držanju i sabotaži katoličkih svećenika prilikom prijelaza pravoslavaca,
10. Dopis legata Marcone od 9. XII. 1941. o izvještaju vatikanskog državnog tajništva o pitanjima preuzimanja pravoslavnih crkava i njihove imovine,
11. Dopis župnom uredu Kanjiška Iva od 1. V. 1942. o zabrani upotrebe pravoslavnih crkava za rimokatoličku službu, ako nisu svi vjernici ili bar velika većina prešla, te o zabrani gruntovnog prenosa,
12. Izvadak iz okružnice od 11. srpnja 1941. o poučavanju prelaznika,
13. Okružnica o primanju u katoličku crkvu od 2. III. 1942.
14. Dopis apostolskog nuncija u Beogradu od 27. X. 1940. o imenovanju optuženog vojnim vikarom sine titulo,
15. Dopis optuženoga od 20. XI. 1940. kojim saopćuje ovo imenovanje i priopćuje index facultatum, dakle prikaz svoje nadležnosti, svojih ovlašćenja, koje su čisto duhovne naravi (index prileži)
16. Dopis MINORS-a od 18. IX. 1941. o postavljanju vojnih svećenika u NDH,
17. Dopis Slavka Kvaternika od 16. X. 1941. o imenovanju Vučetića i Cecelje vojnim vikarom i zamjenikom,
18. Dopis Državnog tajništva Vatikana od 21. XI. 1941. o postavljanju optuženoga vojnim vikarom sine titulo,
19. Dopis optuženoga Paveliću od 6. XII. 1941. o traženju pristupa za svećenike u logoru Jasenovac,
20. Dopis optuženoga Ravnateljstvu za javni red i sigurnost od 21. XI. 1942. o istom,
21. Bilješka od 29. I. 1943. o nalogu za istragu i suspenziji ipso facto ustaškog svećenika Z. Brekala,
22. Dopis predsjedništva Biskupske konferencije od 15. X. 1943. o zabrani polaganja svećeničke zakletve pred bodežem i revolverom,
23. Dopis dr. Ivi Guberini od 25. VI. 1943. o zabrani vršenja svećeničke službe na teritoriju zagrebačke nadbiskupije,
24. Božićna poruka hrvatskim radnicima u Njemačkoj od 27. XI. 1941,
25. Isto iz god. 1940,
26. Izjavu članova konzistora Zagrebačke nadbiskupije o stavu i djelovanju Zagrebačke nadbiskupije i nadbiskupa u pitanju tzv. prekrštavanja"

U originalnom popisu greškom je preskočen redni br. 5., popis započinje s 1. a završava s 27. Sudski spis Vrhovnog suda NRH stup 6/1946, str. 1043-1044.

6.1.1. *Okružnica nadbiskupa Bauera broj 1350 iz 1935. godine.*

OKRUŽNICA

Dne 5. maja ove godine imali bi se provesti izbori za Narodnu skupštinu. Budući da je već započela i izborna agitacija, to ovime priopćujem svome kleru, da ne ću nijednome aktivnom svećeniku dozvoliti da se kandidira na bilo čijoj listi.

U Zagrebu, dne 12. veljače 1935.

dr. Ante Bauer (v.r.)
Nadbiskup zagrebački[53]

6.1.2. *Okružnica nadbiskupa Stepinca broj 6348 iz 1938. godine.*

OKRUŽNICA

Kako se u zadnje vrijeme sve više govori o parlamentarnim izborima, i u vezi s time o raznim kombinacijama, to svećenstvu zagrebačke nadbiskupije stavljam do znanja slijedeće:

Nijedan svećenik zagrebačke nadbiskupije, bio aktivan ili u penziji, i bio u kojoj mu drago službi, ne će na tim izborima moći kandidirati, bez obzira, koje stranke ili grupacije kane na tim izborima nastupiti.

Prema tome, u koliko bi do takvih izbora došlo, neka se ni jedan svećenik ne obraća amo za dozvolu kandidiranja, jer takve dozvole ne će dobiti.

U Zagrebu, dne 10. kolovoza 1938.

† Alojzije
Nadbiskup zagrebački[54]

6.1.3. *Okružnica nadbiskupa Stepinca broj 1722 iz 1942. godine.*

OKRUŽNICA

Na upit nekih svećenika, da li su i dalje na snazi okružnice od 12. II. 1935. broj 1350 (Katolički list 1935. broj 7) i Okružnica od 10. VIII. 1938. broj 6348 (Katolički list 1938. broj 32) o sudjelovanju svećenika u političkim

---

[53] *Katolički list* br. 7/1935, str. 78.

[54] *Katolički list* br. 32/1938, str. 386-387.

izborima, ovime priopćujem na znanje i ravnanje svećenstvu ove nadbiskupije, da su pomenute naredbe i dalje u krijeposti, te ih se svi imadu držati.

U Zagrebu, dne 4. II. 1942.

† Alojzije
Nadbiskup zagrebački

HDA, OP POLITEO, str. 51

6.1.4. *Okružnica nadbiskupa Stepinca broj 8614 iz 1943. godine.*

OKRUŽNICA
Svjetovnom i redovničkom kleru nadbiskupije zagrebačke

Častna braćo!

Težke prilike uobće u svijetu, a napose u našoj veoma iskušavanoj domovini sile me, da Vas ponovno i ponovno najozbiljnije upozorim na stanovište sv. Crkve i pozovem, da podpuno uskladite svoje svećeničko mišljenje i djelovanje s njezinim propisima, koji su već toliko puta naglašeni raznim prigodama.

Veliki je Papa Leon XIII u svojoj enciklici 2. rujna 1893. iztaknuo: "Potrebna je najveća razboritost i opreznost, da naime nosioci sv. Reda ne zaborave na ozbiljnost i način, te se čini, da se brinu više za ono što je ljudsko, nego li ono što je nebesko." (Fontes III. n. 620 p. 409)

Naročito s javnim radom svećenstva izdano je više direktiva i odredaba. Tako npr. kad su neki nastojali, da u vrijeme meksičkih progona sakupe meksičke katolike u jaku političku stranku, koja bi se oduprla progonstvima, odlučno je Pio XI izdao 11. II. 1926. nalog meksičkim svećenicima, da se uzdrže od svakog aktivnoga učestvovanja u bilo kojoj političkoj stranci (AAS[55] 1926, 178).

U poznatim konkordatima između Svete Stolice s jedne strane, a Italije i Njemačke s druge strane naložio je Pio XI svećenicima i redovnicima, da ne smiju biti članovima ni jedne političke stranke niti ih podupirati (AAS 1929, 233; 1933, 107).

Crkveni zakonik napose zabranjuje misnicima, da učestvuju u bilo kakovom metežu javnoga poredka: "ne ordinici publici perturbationibus opem quoquo modo ferant (can.[56] 141, 1).

---

[55] Acta Apostolicae Sedis

[56] Codex Iuris Canonici

Treba da imademo uvijek na pameti ono, što je Pio XI rekao 19. IX. 1924. o političkom i socijalnom radu svećenika tj. "Svećenici izvršujući onaj posao koji im je milost Božja dodielila, tj. rad za čast Božju i spasenje duša, sudjeluju na najuzvišeniji način u radu za opću dobrobit socijalnu i političku."

Naša je sveta dužnost da se u svemu vladamo i mislimo samo kao ministri Christi i dispensatores mysteriorum Dei (1 Kor 4,1), da propoviedamo samo Isusa raspetoga i Njegovo sv. Evanđelje (can. 1347, 2), a negotia saecularia prepustimo drugima. Prema nadahnutim riječima sv. Pavla: "Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus (2 Tim 2,4).

Častna braćo! Smatrao sam svojom nadpastirskom dužnošću, da Vas upozorim na ovo. I želim, da ova opomena bude shvaćena točno u duhu navedenih riječi sv. Pavla. To traži od nas i naš položaj i preozbiljne prilike u našoj dragoj hrvatskoj domovini.

U Zagrebu, dne 24. rujna 1943.

† Alojzije
Nadbiskup zagrebački

HDA, OP POLITEO, str. 52

6.1.5. *Okružnica nadbiskupa Stepinca broj 6920 iz 1944. godine.*

OKRUŽNICA
Svim svećenicima nadbiskupije zagrebačke

Častna braćo!

Događaji se u svijetu razvijaju posljednjih mjeseci strjelovitom brzinom. U neizvjesnoj su budućnosti granice pojedinih država, vrhovništva pojedinih naroda, družtvovne prilike svieta, nazori i naučavanja različitih dosadašnjih svjetovnih sistema sa svojim kulturnim, družtvovnim i političkim zasadama. A sve to i može biti podvrženo promjenama, jer je po svojoj naravi i sastavu vremenito i ljudsko, dakle prolazno.

Jedna ustanova ostaje samo vječna i neprolazna u svojoj biti, u svom naučavanju i u svom nazoru na sviet, jer je božanskoga podrijetla i Duh Sveti s njom ravna, a to je Crkva Kristova sa svojim unukom. Za nju je sam njezin božanski Utemeljitelj rekao: "... ni vrata je paklena ne će nadvladati. " (Mt 16,18).

Iako njezina zadaća nije da postavlja oblike državama, uređuje izravno njihove družtvovne odnošaje, kroji pravdu u priepornim pitanjima podanika, a ipak je njezina nauka takove prirode, da daje načelne i nepromjenjive zasade za sva pitanja ljudskoga družtva. Tko god dakle i gdje god tražio nove puteve za popravak i obnovu čovječanstva, valja ga upozoriti, da je s pravom rekao

veliki papa Leon XIII: "Ako se traži spasavajuće sredstvo za ljudsko družtvo, treba znati, da se ono nalazi jedino u kršćanskoj obnovi javnoga i privatnoga života. Poznati je naime onaj aksiom: da se svako družtvo mora povratiti k svom praizvoru, ako hoće postići unutarnju obnovu (Leo XIII 1891, 12,40). Treba dakle, da se vrati k Bogu i njegovim zapoviedima.

Budući pak, da je Crkva ustanova Božja, dakle imade istoga početnika kao i ljudsko družtvo, osim toga je po Božjem određenju čuvarica i učiteljica Božje nauke, zato Kodeks odlučno naglasuje: "Crkva imade pravo i dužnost, neovisno bilo od koje građanske vlasti, naučavati sve narode evanđeosku nauku: nju su pak dužne po Božjem zakonu valjano naučiti i pravu Božju Crkvu prigrliti svi." (can. 1322, 2.). Time je Crkva dostatno i neopozivo odredila svoj stav proti svakoj nauci i teoriji protivnoj njezinom naučavanju.

Prva je doduše i najglavnija svrha dolazka Kristova i Njegove Crkve spasenja duša za vječni život, no Njegova je nauka tako puna života, da je bogati izvor i za vremeniti individualni, družtvovni i politički život ljudi.

Ta nam Kristova Crkva daje načelne upute i smjernice i u pitanjima, koja i danas zanimaju sviet i pokreću ratnim metežima, a kojih ne bi bilo kad bi se slušao njezin učiteljski glas. A to su pitanja: a) sloboda i poštivanje ličnosti kao samostalne pojedinosti; b) sloboda i poštivanje vjeroizpoviedanja; c) sloboda i poštivanje svake rase i narodnosti; d) sloboda i poštivanje privatnog vlasništva kao temelja osobne slobode pojedinaca, samostalnosti obiteljskoga ognjišta; i konačno e) sloboda i poštivanje prava svakoga naroda na njegov podpuni samostalni razvitak narodnoga života.

1) Sloboda i poštivanje ličnosti čovjekove imade svoj tvrdi temelj u nauci Kristovoj: "Svaki čovjek ima dušu, koju ljudi ne mogu ubiti (Mat 10,28). Ljudska je duša vrednija nego cieli sviet (Mt 16,26). Ničega nema, što bi čovjek morao dati u zamjenu za dušu (Mt 16,27). Čovjek je pak po svojoj duši slika i prilika Božja (Gen 1,26), jer ima razum i slobodnu volju. On je dakle osoba. U tom je njegova čast i neotuđivo dostojanstvo. Zato je protiv Božjega određenja svako postupanje s čovjekom kao da nije čovjek. Podložiti čovjeka bilo kojoj vlasti, koja njega čini robom, strojem ili neslobodnim sastavnim dielom u mašineriji bilo koje organizacije ili svjetovnoga naziranja, to nije u skladu sa zakonom Božjim nego je nasilje i tiranija najgore vrste.

2) Slobodu pak i poštivanje kršćanskoga vjeroispovedanja nepobitno traži naravno pravo i obći religiozni osjećaj ljudske naravi i objava Božja. Zato sv. Pismo naziva luđakom onoga, ko se tomu protivi: "Luda reče u srdcu svome: Boga nema" (Ps XIII,1). Traži to vječno spasenje duše: "Tko vjeruje u Sina (Božjega) ima život vječni, a tko Sinu ne vjeruje, ne će vidjeti života nego gnjev Božji ostaje na njemu" (Iv 3,36). Traži to sreća i napredak pojedinih naroda: "Vjera je izvor blagostanja i veličine jednoga naroda i glavni temelj

svakomu dobro uređenomu družtvu" (Leon XIII 1898. 32,6). Traži to uobće ljudsko družtvo: "Pojedine obitelji, dapače cielo ljudsko družtvo vodi (Božja objava) na viši stupanj sreće" (Pio X 1904, 3,45).

3) Slobodu i poštivanje svakog pojedinca i staleža, svake rase i narodnosti naučava objavljena nauka Božja, jer: "Bog je otac sviju" (Mt 6,6-15). Svi smo sinovi Božji po vjeri u Kristu Isusu (Gal 3,26). Svi smo braća, jer smo djeca jednoga Otca, svi Božji oslobođenici, jer smo po Kristu oslobođeni iz robstva grieha; svi smo jednaki, prije robovi, a sada djeca božja i baštinici kraljevstva nebeskoga: "Nema tu više ni Židova ni Grka, nema više ni roba ni slobodnjaka, nema više ni mužko ni žensko, jer ste svi jedno u Kristu Isusu" (Gal 3,28).

No iako smo dužni ljubiti sve ljude i narode, ipak smo posebice dužni ljubiti braću svoju po krvi. U tom nam je primjer sam božanski Spasitelj, koji je iz ljubavi prema svomu židovskomu narodu, iz kojega je po tielu izašao, zaplakao, kad je u duhu gledao propast Jeruzalema i gorku sudbinu čitavoga svoga naroda. (Luka, 19,41-44). U tom nam je primjer i Njegov apostol, veliki sv. Pavao, koji je iz dna srdca žalio odpad i odbačenje svoga izraelskoga naroda od Gospoda (Rim 9,2-5).

Dosljedno tomu ljubav prema vlastitom narodu, te rad i djelovanje za njegov narodni razvitak nije samo pravo i obveza naravnoga zakona, nego i pozitivna zapovied božja i kršćanska krepost.

4) No ipak kraj svega toga ne valja zaboraviti, da u svakoj državi i narodne manjine imadu također neotuđivo naravno pravo na život i razvitak. To načelo imade uporište ne samo u propisima naravnoga prava, nego i u vječnoj evanđeoskoj nauci: "Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe" (Mt 22,39). "Sve dakle, što hoćete, da vama čine ljudi, činite i vi njima, jer je to zakon i proroci" (Mt 7,12). Griesi ipak proti ovoga načela osuđeni su težkom Božjom osudom: "Jao onomu, koji dom svoj gradi na nepravdi" (Jer 22,13). I opet: "Glas krvi brata tvojega viče sa zemlje k meni" (Gen I, 4,10). Zato je razumljivo, da je Pio XI nazvao hipernacionalizam, koji imade pred očima samo svoj narod, a ne obazire na prava drugih "najgorom herezom dvadesetoga vieka i kao odpadom od vjere". To je doista gruba povreda zapoviedi Kristove: "To vam zapoviedam, da ljubite jedan drugoga" (Iv 15,17).

Sasvim je dakle pogrješno i neodrživo teoretiziranje o višestrukom moralu: o trgovačkom, ratnom političkom, narodnom itd. Volja Božja kao vrhovni i konačni temelj pravoga i istinitoga ćudorednoga zakona, jest uviek i svagdje samo jedna i ista.

5) Slobodu i poštivanje privatnoga vlasništva traži naravno pravo i nauka Božja riečima: "Ananija! Zašto je sotona napunio srdce tvoje, da slažeš Duhu Svetomu i zadržiš za sebe od novaca, što si ih dobio za njivu? Zar ne bi ostala

tvoja, da nije prodana? I kad se prodala, nije li bila u tvojoj vlasti?" (Dj 5, 3-4). O posjedima pak prvih kršćana govori također sv. Pismo: "(Petar) dođe kući Marije, matere Ivana, koji se zvao Marko" (Dj 12,12). No ističući nepovredivost načela privatnoga vlasništva govori sv. Pismo i o međusobnom podupiranju i brizi za uboge (Dj 4,32).

U skladu s time kaže Pio XI da privatno vlasništvo imade dvojaku svrhu i značaj: pojedinački i družtvovni. Tj. ono služi s jedne strane tomu, da se pojedinci mogu brinuti za sebe i za obitelj, a s druge strane, tomu, da mogu pomoći nevoljnima ljudskoga družtva (Quadragesimo anno 45.).

U posjedovanju dakle privatnoga vlasništva, bilo ono u kojemu mu drago obliku, posjedovala ga fizička ili moralna osoba, nitko nije samovoljni i absolutni gospodar, nego se mora ravnati u tom Božjim zakonima. Nitko ga ne smije ni sam zlo upotrebljavati ni druge priečiti u sticanju i izvršivanju njihovih prava vlasništva. To je odlučno učio Krist i apostoli, Crkva i njezini poglavari: "Gledajte i čuvajte se od svake lakomosti, jer ako netko i obiluje, njegov život ne stoji u imanju ..." (Luka 12,15,20-21). I opet: "Korien sviju zala je srebroljublje, kojemu neki predavši se, zalutaše od vjere i na sebe navukoše velike jade" (1 Tim 6,10).

Privatno dakle vlasništvo, kojemu je korien i izvor naravno i pozitivno božje pravo, jest dopušteno i ćudoredno, te se nikako ne može načelno smatrati, da je na uštrb zajednice. Takvim postaje ono samo onda, kad se nalazi u rukama bezbožnika, bez osjećaja kršćanske ljubavi i pravde.

Častna braćo! Ja sam već više puta iztaknuo izloženu crkvenu nauku u svojim govorima i u svojim okružnicama. Ja sam pače ne samo privatno, nego i javno prekorio i osudio sve zablude i povrede iznesenih crkvenih načela, odnosile se na bilo koju Božju zapovied, a osobito sam pak osudio one povrede, koje se odnose na veliki zakon kršćanske ljubavi prema bližnjemu.

No budući da idemo ususret težkim i neizvjesnim vremenima, smatram svojom Nadpastirskom dužnošću, da na sve to ponovno upozorim pogotovu, kad mnogi svećenici traže od mene upute i savjete. Držeći dakle na pameti sve, što je rečeno, posebice Vas, častna braćo, molim:

1. da nam u ovim težkim i sudbonosnim ratnim prilikama, kojima pokreću razne nove teorije, bude svježje crkveno stanovište, kad u metežu i sukobu raznih ideja lako pođu stranputicom naši neupućeni vjernici, pa i svećenici;

2. da se pojedinci ne iztrčavaju u pisanju, govorima i akcijama s obzirom na ove stvari o kojima imade pravo i dužnost kompetentno govoriti i svoje sudove izricati samo Crkva i njezini najviši poglavari;

3. Upozoravam Vas, da sklad i sređene odnošaje između crkvene i svjetovne vlasti imadu pravo uređivati i podržavati samo Sveta Stolica i

episkopat, ostali duhovnici neka se strogo drže samo propoviedanja svanđelja i duhovnoga posla o spasavanju neumrlih duša, a "negotia saecularia" prepuste drugima prema riečima sv. Pavla: "Nemo militans Dei implicat senegotiis saecularibus" (2 Tim 2,4). Liepo naime kaže Pio XI: "Svećenici izvršujući onaj posao, koji im je milost Božja namienila tj. rad za čast Božju i spasenje duša, na najuzvišeniji način sudjeluju u radu za obću dobrobit i socijalnu i političku" (Pio XI, 19. IX. 1924.);

4. Toplo Vam stavljam na dušu i savjest, da svaki ostane na svom mjestu i bude na utjehu i duhovnu korist sebi i povjerenom puku, koji god nema posebnoga ličnoga razloga i osobitih jasnih znakova zato, da je bolje da se skloni;

5. Tražim, da se odmah na sigurno mjesto spremi crkveno posuđe, ruho i dragocjenosti, u onim mjestima i krajevima, gdje je pogibeljno i nesigurno držati ih u dosadašnjim spremištima;

6. Držite na pameti, da Crkva imade od Boga joj dano pravo i dužnost naučavati evanđeoske istine i voditi ljude k spasenju njihovih duša, našla se ona u bilo kaovim mu drago vremenitim građanskim odnošajima ovoga svieta (can. 1322, 2.).

7. Po sebi se razumije, da svaki svećenik zagrebačke nadbiskupije ili koji je primljen u zagrebačku nadbiskupiju, imade na cielom području nadbiskupije zagrebačke onu jurisdikciju, koju je dobio, dok mu nije opozvana.

Ako bi kojem svećeniku utrnula jurisdikcija istekom vremena, za koje ju je dobio, a radi otežanih prilika ne bi mogao zatražiti produženje, produžuje mu se ovime sve do vremena, kada ju bude mogao zatražiti.

Imajući u ovim težkim danima na pameti rieči: "Zaštita je naša u imenu Gospodnjem, koji je stvorio nebo i zemlju" (Ps 170,2.), šaljem svima svoj Nadpastirski blagoslov.

U Zagrebu, na dan Uzvišenja sv. Križa, dne 14. rujna 1944.

dr. Alojzije Stepinac
Nadbiskup zagrebački

HDA, OP POLITEO, str. 53-56

6.2. *Okružnica nadbiskupa Stepinca broj 5027 iz 1945. godine u kojoj nalaže svećenstvu izbjegavanje upletanja u svjetovne događaje. Nepravde nanesene vjeri neka se prijavljuju Nadbiskupskom duhovnom stolu koji će intervenirati kod nadležnih vlasti.*

OKRUŽNICA
o stavu svećenstva u današnjim teškim prilikama

Časna braćo svećenici!

Ušli smo u nove poslijeratne prilike, u kojima se teško snalazimo ne samo mi, nego i oni na kojima je, da sređuju ratom porušeno i novim duhom zahvaćeno naše današnje društvo. Zato je potrebno mnogo ustrpljivosti i molitve Ocu nebeskome, da ne dopusti, da bude preko svojih sila kušana Njegova obitelj na zemlji, nego da prstom svojim ravna i poglavare i podložnike putem istine, pokore i mira. A mi, u kakovim se god prilikama našli, sve svoje pouzdanje stavimo u ruke Božje jer "Pomoć je naša u imenu Gospoda, koji je stvorio nebo i zemlju".

Uz čvrsto pouzdanje u Boga, držimo visoko svoju svećeničku svijest i čast, a u narodu budimo živu vjeru i nepokolebivu odanost svetoj rimokatoličkoj Crkvi. Stoga u vezi s time najrevnije nastojmo sada oko toga:

1. da svaku večer naše katoličke obitelji zajedno mole po svojim kućama pred kipom ili slikom Blažene Djevice Marije uz ostale svoje običajne molitve na čast svetom i bezgrešnom Srcu Marijinu po 1. Očenaš, Zdravo Marijo i Vjerujem u Boga za očuvanje svete vjere sviju članova te kuće nalazili se oni, gdje mu drago, a gdje je moguće i sveta Krunica.
2. Oni vjernici, koji mole sv. Krunicu, neka svaki dan namijene u gornju svrhu po jednu deseticu.
3. Kod javnih pobožnosti neka se s narodom svaki puta izmoli i "Molitva za sve kršćane", uzeta iz Litanija lauretanskih, ali tako, da se prije toga glasno i jasno kao uvod u to kaže: "Pomolimo se za dobrobit naše svete rimokatoličke Crkve te ustrajnost i nepokolebivost u svetoj vjeri sviju njezinih vjernika."
4. Nedjeljom i blagdanima neka naši vjernici čitaju po svojim kućama kršćanski nauk iz "Kruha nebeskog" ili "Spasi dušu svoju" naročito ono poglavlje "VI. Kršćanska nauka o čovjeku."
5. Češće treba javno i privatno opominjati sve vjernike, da ne čitaju i ne kupuju ni knjiga ni brošura, koje govore proti Bogu, svetoj vjeri i Katoličkoj Crkvi.
6. Često i često treba upozoravati roditelje, da brižno paze i najsavjesnije nastoje oko toga, da im se djeca ćudoredno vladaju, svaki dan mole Boga ujutro i uveče, prije i poslije jela, polaze sv. Misu nedjeljama i blagdanima, prisustvuju kršćanskom nauku u crkvi i primaju često sv. Sakramente.
7. Vjeronauk u školi nije dokinut, nego tek roditelji se mogu izjaviti, da li pristaju ili ne, da im se djeca u školi poučavaju u vjeronauku i o tom glasanju ovisi pouka, ali u školi. Na to neka paze svećenici i ne dadu se smesti od samozvanih pojedinaca, koji bi htjeli nešto drugo.
8. Napose neka se preporuča pobožnost i držanje vjeronaučne pouke u filijalnim kapelama ili kod raspela i kipova u pojedinim selima i tako biti

u vezi s vjernicima; a naročito valja posebnu i najsrdačniju pažnju posvetiti djeci i preko njih biti u vezi s roditeljima.

9. Neka se osobito preporuča vjernicima molitva sv. Krunice na javnim sastancima i pobožnostima, te u privatnim molitvama.
10. Svećenici, koji u svom mjestu djelovanja eventualno imadu pakosnih ljudi, pa im prijete denuncijacijama, najbolje je da kambiraju svoja mjesta i župe s drugima.
11. Svećenici neka revno i strogo vrše samo svoje pastirske dužnosti tj. rad za čast i slavu Božju i spasenje duša, jer tako "sudjeluju na najuzvišeniji način u radu za opću dobrobit socijalnu i političku" (Pio XI "Il fermo proposito").
12. Propovjednici u svojim govorima i propovijedima neka apsolutno izbjegavaju bilo kakove aluzije na svjetovne stvari i prilike i tumače samo evanđelje i kršćanski nauk tj. nauku Crkve.
13. Sve nepravde nanesene vjerskim istinama, vjeronaučnoj obuci, i crkvenim licima te otuđivanje crkvenih objekata i posjeda te lišenje slobode svećenika, neka se smjesta jave ovomu Nadbiskupskom duhovnom stolu, da se može intervenirati kod nadležnih vlasti.

Braćo svećenici! Što god nas snašlo ne klonimo duhom, jer ako nas i stignu kušnje i nevolje, Gospodin nam je blizu. Zato u svojim svakidašnjim molitvama, naročito u sv. Misi i Brevijaru vapimo Gospodinu, da se skrate dani ovi i zasja sunce Božjeg milosrđa nad nama i našim vjernicima. U svemu pak neka nas bodri riječ Božja, koja jasno kaže za onoga, koji se Gospodinu pouzdava: "In te Domine, speravi, non confundar in aeternum".

U Zagrebu, dne 6. srpnja 1945.

dr. Alojzije Stepinac
Nadbiskup zagrebački

P. S. Upozoruje se velečasno svećenstvo, da dobro pazi na propovijedi. Najbolje je da se propovijedi pišu, i da se doslovno govore ili čitaju i to radi toga, da se uzmogne u svako vrijeme predočiti tekst propovijedi, ako bi tko bio pozvan na odgovornost. Kao takove mogle bi se upotrijebiti već gotove propovijedi od Ceznera.

HDA, OP POLITEO, str. 57-58

6.3. *Dopis nadbiskupa Stepinca upućen poglavniku Anti Paveliću 8. veljače 1942. kojim ga moli da svećenike - narodne zastupnike oslobodi od obveze sudjelovanja u radu Hrvatskog sabora.*

Poglavniče,

Smatram svojom dužnošću, da se obratim na Vas, kao glavara Nezavisne Države Hrvatske u svrhu objašnjenja nekih pitanja u vezi sa sazivom Hrvatskog Sabora.

Ovih dana zapitali su me neki svećenici, da li ostajem kod svoje odluke o isključenju svećenstva sa političke arene, kako sam to bio objasnio svojim okružnicama svećenicima 1935. i 1938. godine. Odgovorio sam im da te okružnice ostaju i dalje na snazi za aktivne svećenike.

Evo u čemu je problem. Već poslije prvog svjetskog rata imao sam prilike, iako mlad i laik, promatrati, koliko se kletvi i poruga sasulo na Katoličku Crkvu, zbog svećenika, koji su kandidirali na listama raznih stranaka, koje su se borile za vlast. Nije ni čudo. Jer svećenik, koji se deklarirao kao aktivni pristaša jedne političke grupe, nije nikada mogao zagrijati za ideale Crkve svoga političkoga protivnika, pa bio inače čestiti i vrijedan čovjek. Sjećam se živo još i danas, kad su seljaci još prije svjetskog rata u mom rodnom mjestu, razbili glavu jednom župniku, koji se je na izborima založio za jednu stranku, koja im nije bila po ćudi. A nije to jedini slučaj ove vrste. A što je još gore, među svećenicima, koji su bili pripadnici raznih političkih stranaka, znala je vladati takova mržnja, da godinama nisu progovorili ni riječi, makar su bili nekoć najbolji prijatelji, a sve na veliku sablazan naroda. Još gore je bilo to, što su kraj politike mnogi zapuštali svoju stalešku dužnost. Gubili su sate i dane u jalovim raspravama bez ikakvog rezultata, a zapuštali školu, propovijedi, kršćanski nauk, bolesnike i tolike druge dužnosti. Od sve njihove politike bilo je malo koristi a mnogo štete za Crkvu i domovinu.

Još gore prilike nastale su u tom pogledu iza svjetskog rata. Svećenici su se bacili na politiku i razišli se po svim mogućim strankama, počevši od pravaške, pa seljačke, pučke, demokratske, radikalske sve do tako zvane JNS i JRZ, a sve na veliku štetu Crkve i domovine.

Sve me je to potaklo, da postavši nadbiskupom, odlučih učiniti tome kraj. I prvi, koji je stradao bio je bednjanski župnik Matica, nekad pristaša HSS a onda ministar u Živkovićevoj vladi. Pozvao sam ga da ili ostavi ministarstvo ili župu. Odlučio se za ministarsku stolicu i oduzeo sam mu župu. Danas valjda i on vidi, da sam ja imao pravo.

Uoči izbora 1933. izdao sam okružnicu svećenicima, kojom sam im pod prijetnjom kanonskih posljedica zabranio kandidirati na bilo čijoj listi, ako vrše aktivnu službu. Jedan je kolebao, da li bi usprkos te zabrane kandidirao. Poručio sam mu, da može (Jeftićeva lista), ali da će isti dan izgubiti župu.

Svoju sam okružnicu ponovio opet 1938. godine, i nisam dozvolio nikome kandidirati ili ići u parlament, pa bilo to i na listi HSS, makar je bilo dosta zamjerki radi toga.

Ja, Poglavniče moram stajati i danas na istom stajalištu, uoči otvorenja Hrvatskog Sabora. Za ono malo, koju donesu svećenici političari, ne isplati se nanijeti dvaput više štete i Crkvi i domovini, zanemarivanjem svećeničkih dužnosti, bili ti svećenici pripadnici HSS ili ustaškog pokreta.

Vremena su se stubokom izmijenila. Narod nam je podivljao, bijela kuga ga upravo kosi, pun je svih mogućih poroka i mana, a svećenika nema. Za moju nadbiskupiju znači gubitak jednog svećenika samo teški udarac, jer imamo manjak od tisuću svećenika, kad bi htjeli urediti pastvu, kako valja. A i bez obzira na to, svećenik ne može primati danas na sebe odgovornost za političke čine. To ističe već apostol Pavao riječima: "Ni jedan, koji se bori, ne zapleće se u poslove ovoga života, da ugodi vojvodi - Kristu!" To traži i crkveni zakon, koji opominje svećenike, "senatorum aut oratorum legibus ferendis, quos deputatos vocant, munus, ne solicitent neque acceptent". To je iskreno mišljenje svakog pravog katoličkog vjernika, koji od svećenika očekuje da se brine za duše a ne za političke rasprave. To se načelo naglašuje skoro u svakom modernom konkordatu, i to redovito na poticaj i zahtjev državnih vlasti.

Prema svemu, što sam izložio, ja Vas uljudno molim Poglavniče, da shvatite blagonaklono ovo moje ispravno stajalište, i moje svećenike oslobodite (njih četvorica) dužnosti narodnih zastupnika. Na moje svećenstvo u pastvi stavljaju se danas nadčovječni zahtjevi u pastorizaciji puka, da će mi svaki biti od srca zahvalan, da bude riješen još i ove brige.

Ukoliko bi ipak tko prigovarao ovom mojem stavu, koji je potpuno u skladu sa duhom Katoličke Crkve, radije ću podnijeti neopravdane prigovore, nego da stradaju istinski interesi Crkve i domovine.

Primite, Poglavniče, uljudno Vas molim, moje iskreno poštovanje.

U Zagrebu, dne 8. veljače 1942.

dr. Alojzije Stepinac
Nadbiskup zagrebački

HDA, OP POLITEO, str. 59

6.4. *Odlomak iz nadbiskupove propovijedi održane 26. listopada 1941. u katedrali. U toj propovijedi opominje licemjerne laike i svećenike koji postaše "žrtvom strasti, mržnje i zaborava na zakon ljubavi bližnjemu".*

Propovijedi,[57] str. 42-44

[57] Sve propovijedi su objavljene u knjizi *Alojzije kardinal Stepinac, nadbiskup zagrebački, Propovijedi, govori, poruke 1941-1946*, Postulatura za kanonizaciju Sluge Božjega kardinala Alojzija Stepinca, Zagreb 1996. Stoga na ovom mjestu navodimo stranice na kojima se nalazi odnosna propovijed.

6.5. *Odlomak iz nadbiskupove propovijedi u korizmi 1942. kojom je osudio silnike "koji drže kormilo naroda i država u rukama, a gaze pravdu na svakom koraku".*

Propovijedi, str. 104

6.6. *Odlomci iz nadbiskupovih propovijedi na procesiji Majke Božje Lurdske u svibnju 1942. i u katedrali u siječnju 1943. u kojima oštrim riječima osuđuje one društvene sustave koji se osnivaju na teorijama rasizma i nasilju.*

Propovijedi, str. 108-111, 163-164

6.7. *Odlomak nadbiskupove propovijedi izrečene na Papin dan 14. ožujka 1943. u katedrali kojom ponovo javno osuđuje rasizam i sve mjere koje diraju u osnovna prava čovjeka.*

Propovijedi, str. 146-149

6.8. *Odlomci iz nadbiskupove propovijedi u katedrali 25. listopada 1942. kojom upućuje poziv da se u javni i privatni život unosi duh istinskog evanđelja a osuđuje "svaku nepravdu i nasilje, koje se počinja u ime klasnih, rasnih ili narodnosnih teorija".*

Propovijedi, str. 127-130

6.9. *Odlomci iz propovijedi izrečene na završetku procesije u Zagrebu 31. listopada 1943. u kojoj je nadbiskup Stepinac ponovo javno osudio sve počinjene zločine, rasizam i svako tlačenje naroda i rasa. Na tu je propovijed reagirao ministar narodne prosvjete Makanec novinskim člankom "Pozvani i nepozvani" u kojem je napao nadbiskupa kao "onog visokog crkvenog dostojanstvenika, koji je nedavno u svome govoru prešao granice svoga poziva i počeo se uplitati u stvari za koje nije pozvan."*

Propovijedi, str. 176-180

"Pozvani i nepozvani"

Evropa je kontinent, na kojemu je ljudski duh dosegao svoj najveći domet. Što bi danas bio svijet bez svega onoga, što je evropski duh stvorio? Ako je čovjek slika i prilika Božja, onda je to evropski čovjek u osobitom stupnju, on je to svakako više nego Crnac iz centralne Afrike. Gotska katedrala svakako na intenzivniji i uzvišeniji način odrazuje vječnost nego prljava crnačka koliba ili ciganska čerga, a deveta simfonija svakako je bliža Bogu, nego urlanje australskog ljudožderskog plemena.

Nacionalizam je čedo evropskog duha, samo evropski duh znade za velike ljudske skupine, koje ne drže na okupu puki materijalni probitci nego vjera u viši zajednički poziv, osjećaj vlastite nenadoknadivosti. Samo u Evropi postoje nacije kao izgrađene moralne i političke jedinice, čijim životom vlada neki viši

duhovni smisao. Gdje su se izvan Evrope pojavili nacionalni pokreti, oni su izravno ili neizravno posljedica evropskih utjecaja.

U Evropi je nikla ona uzvišena misao, da je svaki punovrijedni narod posebna ideja Božja, da on na jedinstven i poseban način utjelovljuje u sebi misao čovještva, te da je zato potreban čovječanstvu.

Svaki izgrađeni narod osjeća kao jednu od svojih najviših dužnosti održanje i razvijanje svoje osobnosti. Posljednji smisao svake nacionalne borbe jest samoodržanje narodne osobnosti, besmrtne duše narodne, što ju je narodu udahnuo sam Gospod Bog. Odatle i svaki sviesni član osjeća kao svoju svetu dužnost sudjelovati u toj borbi koja baš zato jer je upravljena na održanje onoga, što narod osjeća kao svoju najvišu vrijednost, i sama dobiva karakter svete stvari: sveta je svaka borba koja se vodi za svetinju.

Održati vlastitu od Boga podijeljenu osobnost jedna je od najviših etičkih pa čak i religioznih dužnosti narodnih, jer u toj borbi za duhovnim samoodržanjem narod izvršuje volju Božju. Osobnost narodna ne može se razviti i skladno oblikovati, ako narodu ne uspije osnovati i uzdržati vlastitu državu. Vrijednost nekoga ideala mjeri se i po krvi, koju je narod voljan za nj pridonijeti. Golema vrijednost države može se mjeriti po golemim po strahovitim žrtvama, koje se za nju doprinose. Ne može biti nacionalan čovjek onaj, koji vrijednost države po narodnu slobodu i nezavisnost ne osjeća ili makar samo potcjenjuje, te o njoj govori kao nečemu efemernom i manje važnom.

Ako je vlastita država na koju po Božjoj volji imade pravo, za svaki sviesni narod najveća svetinja, onda je njegov najveći neprijatelj onaj koji mu tu državu želi oteti, onda je nevrijedan sin vlastita naroda svaki onaj, koji narodnu borbu za vlastitom državom potcjenjuje i omalovažava, ili se u toj svetoj borbi drži po strani, te si čak i prisvaja pravo, da se - stojeći po strani, izvan svake opasnosti - obara riječima prijekora na one koji za svoj narod podnose krvave patnje i muke, a sasvim zaboravlja prekoriti one, koji njegovu narodu žele raskopati ognjište, razoriti mu njegovu kuću, njegovu državu, i prisiliti ga na nečastan i nedostojan život sluge i roba.

Stvarnost, u kojoj živimo težka je okrutna. U tu je stvarnost postavljen i hrvatski narod. Ta se stvarnost ne ravna po našim mislima i željama, ona je takva, kakva je. U njoj se mi moramo održati, ako želimo izvršiti svoju dužnost prema nama samima. Borba, krv, patnja i nevolja sve to nisu novosti za hrvatski narod, koji na opasnom geopolitičkom području na kojem se nalazi, krvari već 13. stoljeća. Odakle te patnje, ta krv i ta muka? Je li hrvatski narod tako opak i zao da u tim svojim mnogovjekovnim patnjama mora gledati "kaznu za prestupak deset zapovijedi Božjih"?

Hoće li sada hrvatski narod u pokajničkoj depresiji i malodušnosti poput crva gmizati po zemlji moleći za milost svoje dušmane, što je tako zao i opak?

Ne bi li on na taj način požnjeo samo zasluženi prezir i gnušanje od svih svojih susjeda i od svih uspravnih i snažnih naroda, koji su borbom i patnjama očeličeni?

Hrvatski narod je suviše uvjeren u svoju vlastitu vrijednost i u pravednost svoje Borbe, a da bi poprimio filozofiju zgaženoga crkva. Hrvatski narod vjeruje u etiku patnje. On znade, da Svevišnji često udara najteže baš one, koje najviše voli, baš one koje je odabrao za velike stvari, udara ih teškim patnjama i nevoljama, da vidi hoće li izdržati hrabro kušnju i pokazati se vrijednim i dostojnim onoga poziva, što im ga je u svojoj premudrosti namijenio. S takvim osjećajem i uvjerenjem, s takovom filozofijom uspravnoga i herojskoga čovjeka podnosi Hrvat Golgotu današnjice, a ne s filozofijom crva, s filozofijom bića, koje nema ponosa, kičme niti vjere u svoju vrijednost i pravednost svoje stvari.

Tko danas stoji na poprištu kao neprijatelj hrvatskoga naroda i njegove države? Tko je zadao Hrvatskoj one strahovite rane, od kojih ona danas krvari? Zar to nisu oni "koji bi htjeli oduzeti seljaku njegovu zemlju, obrtniku njegovu kućicu ... i čovjeku uopće njegovu dušu? Zar to nijesu oni, koji hoće "obitelji oduzeti sveti sakramentalni značaj i zapriječiti da bude izvor života i odgajalište djece"? Zar to nijesu oni, koji žele "pokolebati prirodni zakon života u njegovim temeljima, uništiti i sam narod i državnu zajednicu"? Zar to nisu oni, koji bi htjeli "već maloj djeci zapriječiti spoznavanje Boga" i uopće pogaziti sliku Božju u ljudskoj duši? Španjolski episkopat može poslužiti kao primjer i uzor svima ostalima u pravilnoj ocjeni opasnosti, koja proizlazi od toga protivnika za nacionalnu slobodu i uljudbeni život svakog evropskog naroda i kao i za same temelje kršćanske kulture. On u borbi protiv toga protivnika nije stajao po strani niti je zauzeo neko mlako i neodređeno držanje.

U krvavoj i neumoljivoj borbi protiv satanskih protivnika danomice trnu hrvatski životi i pogibaju najbolji hrvatski sinovi. Zar sve te njihove žrtve ne zaslužuju ni jedne jedine riječi hvale i priznanja? Zar ljudi koji danomice u borbi protiv bezdušnog i zmijskog protivnika dolaze u smrtnu opasnost, ljudi za čiji život danomice dršću njihovi najdraži, njihove žene, majke, sestre i nejaka dječica, zar ti junaci i patnici, ti borci i mučenici koji svojom krvlju brane svetu i pravednu stvar svoga naroda, ne zaslužuju ništa drugo, već da im čovjek koji živi izvan svake opasnosti, baš zahvaljujući njihovim mukama i patnjama upućuje riječi prijekora i umjesto hvale i zahvalnosti o njima govore isto ono što i o onima koji hladno i proračunano pustoše i harače hrvatsku zemlju, da bi pripremili konačnu katastrofu hrvatske nacionalne slobode.

Hrvati su pretežnim svojim dijelom katolički narod. Oni su uvijek dobri bili sinovi katoličke Crkve i žele to i nadalje ostati. U katoličkom svećeniku gledali su oni slugu Božjega koji imade svoj krug uzvišenih zadataka, zadataka

koji nisu od ovoga svijeta. Za ovosvjetske zadatke Hrvati su imali svoje svjetovne vođe a imaju ih i danas. Ne bi bilo ni malo zgodno da ljudi, koji ovosvjetske probleme ne znaju i ne osjećaju, koji se u krutosti ovoga svijeta ne mogu snaći, koji su lišeni svakog političkog instinkta i svake sposobnosti poniranja u suštinu ove sadašnje sudbonosne borbe, ne bi bilo zgodno da takvi ljudi - makar i nesvijesno - šire političku zabunu i defetizam, među borcima, koji svojim životima brane ne samo temelje Hrvatske države nego i crkvu katoličku od protivnika, koji bi nemilosrdno zakrenuo vratom katoličkoj crkvenoj organizaciji onoga časa kada tih boraca više ne bi bilo, ili kada bi u borbi podlegli. Nije potrebno posebno isticati da bi istu sudbinu doživjele i sve ostale zakonom priznate i zaštićene vjeroizpovijesti.

Među svim političkim pogreškama najveća je sjeći granu, na kojoj sjediš. Bog je svakom staležu odredio njegov krug zadataka; i zato je najbolje, da svaki ostane kod onoga zašto je zvan i pozvan. To važi u potpunoj mjeri i za onog visokog crkvenog dostojanstvenika, koji je nedavno u svome govoru prešao granice svoga poziva i počeo se uplitati u stvari za koje nije poznat. Onaj, koji smisao političke borbe ne razumije, onaj koji nema shvaćanja za političke vrijednosti niti ih znade ocijeniti i vagnuti, uvijek će najbolje učiniti ako se od političke sfere drži daleko; te stvari neka prepusti pozvanijima, onima, kojima je Bog odredio da u ovoj borbi stoje na čelu naroda kao njegovi politički i vojnički vođe i na svojim leđima nose odgovornost za narodnu sudbinu. Tako će najbolje koristiti i Crkvi katoličkoj i hrvatskom narodu, koji se nikakvim makinacijama ne će dati odvrgnuti sa puta časti i ponosa, a osobito ne nakon primjera što mu ga je pružio zapadni susjed. Lako je idući rubom pasti u ponor sramote i bezčašća ali je vrlo težko iz njega opet izaći. Narod može sretno voditi samo onaj, koji predjel, kojim put vodi dobro poznaje, jer se često njime kretao i njime saživio, a nikako onaj, koji je u tom predjelu stranac. Taj tu ne može voditi nego sam treba vodiča.

dr. Julije Makanac
Ministar narodne prosvjete

Hrvatski narod, Zagreb, 7. studenog 1943, 1-2
HDA, OP POLITEO, str. 74-75

6.10. *Izvješća Hrvatske izvještajne službe o vijestima radio postaja u Londonu i New Yorku tijekom srpnja 1943. Te su radio postaje u svojim emisijama navodile dijelove iz propovijedi nadbiskupa Stepinca u kojima on osuđuje ustaški režim.*

Krugovalne vijesti II.
Zagreb, 7. srpnja 1943.

London na srpsko-hrvatskom jeziku u 13,15 sati:

"Vatikanski radio juče je dao izvadke iz dvie nedavne propoviedi, koje je održao zagrebački nadbiskup dr. Stepinac. U svojim propoviedima zagrebački nadbiskup strogo je i oštro osudio proganjanje Jevreja i drugih narodnosti, koje su vršene prema ranijim nacističkim terorističkim mjerama kao i prema Nürnberškom zakonu. Vatikanski radio javlja, da je zagrebački nadbiskup rekao u svojoj propovijedi slijedeće: Svaki narod i svaka rasa na zemlji imaju prava na život i postupak koji je dostojan čovjeka. Ako je Bog dao ovo pravo ljudima nijedna vlast na svijetu ne može im ga oduzeti, stoga je katolička Crkva uviek osuđivala svaku nepravdu i nasilje, koje je vršeno u ime socijalnih, rasnih i nacionalnih načela. Nitko nema pravo ubijati iz vlastitog hira i da škodi drugim članovima rase. Vatikanski radio rekao je 14. ožujka kada je tzv. Nezavisna Država Hrvatska naredila da se sa svim Jevrejima postupa prema Nürnberškom zakonu, da je tom prilikom Stepinac izjavio, zločincu, kojemu je dokazan zločin mora suditi državni sud. Ali nitko nema pravo da uništi svetost braka, koji je priznala Sv. Matera Crkva. Bračna zajednica ima pravo koje nikakova svjetovna vlast ne može oduzeti, ili ograničiti."

London na srbsko-hrvatskom jeziku u 22,15 sati:
"Na moralnom polju dobila je Osovina težak udarac od najviše moralne i duhovne snage katoličke crkve preko radia Vatikan. Taj udarac bio je upravljen protiv nacizma i protiv satelita kao što je Pavelić, koji moraju imitirati sve što im se naredi.

U sriedu radio Vatikan objavio je dielove propoviedi zagrebačkog nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca, koji je ustao protiv denuncijacije Jevreja. Nadbiskup je održao tu propovijed 4. III. pošto je ustaška vlada bila odredila da se na sve Jevreje u nezavisnoj primiene njemački Nürnberški zakoni. Prije toga nadbiskup se izjasnio i protiv pretjeranosti teorije u rasi, zbog koje je ustaška vlada naredila konfiskovanje imovine i nošenja naročitih znakova. Vatikanski radio opisao je nadbiskupa kao odlučnog borca za moralna prava i slobodu. Nadbiskup je rekao u svojoj propoviedi ovo:

Prošle nedjelje imao sam prilike da vidim suze i čujem uzdisaje ozbiljnih ljudi i bezpomoćnih žena koji su stajali pred opasnošću, da im domovi budu razrušeni samo zato što nisu stajali u skladu sa teorijom nacizma. I nadbiskup Stepinac dodao je: Crkva ne može pred takvim događajima ostati mirna, jer se ovim postupcima vrieđaju temeljna čovječanska prava. On je nastavio: Svaki čovjek ma kakve rase bio nosi biljeg Boga bez razlike da li je studirao na europskom sveučilištu/univerzitetu ili lovi u afričkoj džungli. Svaki ima pravo na tjelesni i duševni život, na brak, na vjerski odgoj i upotrebu materijalnih dobara. Zakoni zajednice ne mogu toga spriječiti, jer svako riješenje ljudskih prava samo može imati rđave posljedice.

Ranije je nadbiskup Stepinac rekao: Bog je dao čovjeku izvjestna prava i nema sile u svijetu, koja to može oduzeti. Zato crkva ustaje protiv svih nasilja izvršenih protiv prava ljudskih bića.

Ovako je govorio najviši prelat u Hrvatskoj protiv ustaških vlasti, koje imitiraju nacističke zločine. Tome ne treba dodati komentara."

New York na srbsko-hrvatskom jeziku u 23,30 sati:
"U nadopuni govora, koji je zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac održao 14. III. piše se:

Nitko nema prava da uništava intelektualne klase da bi pomogao radničkoj klasi. Tako se ne mogu proganjati ni Židovi, ni cigani samo zato jer ih netko smatra nižom rasom. Ako se tobožnje teorije o rasi neoprezno primjenjuju nestat će svake sigurnosti sa zemlje.

Pitamo same ustaše da li imaju neki odgovor, koji bi pobio Vatikan i koji bi opovrgao istinu koju propovieda Krist o bratstvu među ljudima i među narodima."

New York na srbsko-hrvatskom jeziku u 22.30 sati:
"Daje se poznata izjava nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca protiv proganjanja Jevreja.

Ova izjava zabilježena je u izdanju londonske krugovalne postaje Glasa Amerike."

HDA, OP POLITEO, str. 76

6.11. *Dopis Glavnog ravnateljstva za promidžbu Ministarstva narodne prosvjete NDH broj VT 251/43 od 29. studenog 1943. upućen predsjedniku vlade Nikoli Mandiću, o odjecima propovijedi nadbiskupa Stepinca u inozemstvu.*

Podpisanom je čast saobćiti, da neprijateljske krugovalne postaje u posljednje vrijeme izkorišćuju poznatu propovijed nadbiskupa dra Alojzija Stepinca na način, koji njima najbolje odgovara.

Tako je na dan 28. o. mj. londonska krugovalna postaja u rasporedu na "srbsko-hrvatskom" jeziku u 13,15 sati objavila slijedeće:

"U Jugoslaviji Niemci pojačavaju proganjanja u cilju, da slome duh Srba, Hrvata i Slovenaca, koji se bore za svoje oslobođenje.

Prema izvještajima iz Züricha, najnovije žrtve Niemaca su 23 kaluđera, koje su Niemci uhapsili u Dalmaciji. Ovi kaluđeri spomenuli su u crkvama nedavno održanu propovijed zagrebačkog nadbiskupa. Kaluđeri su rekli, da

je propovijed zagrebačkog nadbiskupa u duhu katoličke crkve. Uhapšenje kaluđera izazvalo je veliki gnjev naroda. Njihova sudbina nije poznata, a očekuju se još gore vijesti.

U izvještajima se javlja, da je jugoslavenska kvislinška štampa objavila, da je nadbiskup rekao sliedeće: Katolička crkva priznaje sve rase i narodnosti kao Božju tvorevinu i svi su oni jednaki pred crkvom. Quislinzi kažu, da je nadbiskup pokušao, da opravda partizansku borbu i da je predstavio bombardiranje Njemačke kao božansku odmazdu."

Za Dom Spremni!

Pročelnik
Odjela za tisak i slikopis:
Mijo Tolj, (v. r.)

HDA, OP POLITEO, str. 77

6.12. *Odgovor državnog tajnika Svete Stolice kardinala Maglionea, broj 3773/43 od 17. lipnja 1943., na izvješće koje je nadbiskup Stepinac podnio Svetoj Stolici u svibnju 1943. U tom izvješću nadbiskup opisuje svoju djelatnost u korist Srba i Židova u Hrvatskoj i potpuno je drugačije od kopije navodnog izvješća nađenog u arhivi Ministarstva vanjskih poslova NDH predočenog na sudu kao dokaz optužbe protiv nadbiskupa.*[58]

Eccellenza Reverendissima,

Ho preso conoscenza con molto interesse dell' ampia documentazione rimessami da Vostra Eccellenza Reverendissima circa l'opera che Ella ha svolto a favore dei serbi e degli ebrei in Croazia.

Nel ringraziar La vivamente, La prego di continuare a tenere informata la Santa Sede al riguardo, aggiungendo, se possibile, qualche notizia anche circa l' opera degli altri Vescovi croati.

Profitto della circostanza per raffermarmi con sensi di distinta e sincera stima

di Vostra Eccellenza Reverendissima
Servitore
L. Card. Maglione

HDA, OP POLITEO, str. 78

[58] Kopija tog izvješća nalazi se medu dokaznim materijalom optužnice, Vrhovni sud NRH stup 6/1946, str. 808-823.

6.13. *Potvrda Nadbiskupskog duhovnog stola broj 6180-46 od 3. listopada 1946. o stilu pismenih izvješća nadbiskupa Stepinca upućenih Svetoj Stolici. Sva su njegova izvješća pisana latinskim jezikom u kurijalnom stilu, za razliku od talijanske kopije navodnog izvješća iz arhive Ministarstva vanjskih poslova NDH.*

NADBISKUPSKI DUHOVNI STOL U ZAGREBU
Broj: 6180/46

Ovime se svjedoči, da se dopisi za Rimsku Svetu Stolicu šalju od ove duhovne oblasti i sa strane preuzvišenog g. nadbiskupa redovito latinskim jezikom sastavljeni.

Oblik tih podnesaka je redovito ovakav:

No ...

Beatissime Pater!

Aloisius Stepinac, Archiepiscopus Zagrebiensis ad pedes Sanctatis Vostrae humillime provolutus, ea quae sequuntur exponit:

Slijedi sadržaj, predmet. ...
Završetak je ovaj:
Et Deus etc. ...

Aloisius Stepinac
Archiepiscopus Zagrabiensis

To sve u prevodu na naš jezik znači:

Broj ...

Presveti Oče!

Alojzije Stepinac, zagrebački nadbiskup, prostrt do nogu Vaše Svetosti ponizno, razlaže ovo što slijedi:

Slijedi sadržaj, predmet. ...
A završetak je ovaj:
A Bog itd. ...

Alojzije Stepinac
zagrebački nadbiskup

U Zagrebu dne 3. listopada 1946.

Za nadbiskupsku kancelariju:
(potpis nečitak)

HDA, OP POLITEO, str. 79

6.14. *Pismo monsignora Svetozara Ritiga nadbiskupu Stepincu 19. prosinca 1942. u kojem priznaje nadbiskupu teški i mučenički rad, žrtvu cijelom narodu i kleru, karitativnu pomoć poljskim bjeguncima i gladnoj siročadi pasivnih krajeva, te mu želi i dalje ustrajnost u tome radu.*

Preuzvišeni Gospodine!

Molim primite i moje najodanije čestitke svetim i uzvišenim blagdanima sa žarkom molitvom, neka bi Božić, jedini Spasitelj svijeta, podijelio Vašoj Preuzvišenosti nebeske karizme mudrosti i jakosti da srećno savladate strahovite teškoće i kušnje, kakve naša časna nadbiskupija nije cijeloga svoga dugotrajnog vijeka nikada prolazila. Svi dižemo ruke k Nebesima u zajednici s Vama, da ne smalakšete pod teretom svoga visokoga ali i mučeničkog poziva i da srećno izvedete lađu naše nadbiskupije i cijele katoličke crkve u Hrvatskoj između virova i grebena Scylle i Karibde. Vaša velika vjera u Božju providnost i Vaša molitva i žrtva cijelom narodu i kleru je jamstvo, da ćemo sretno proći strahovitu pogibiju. Božić nam je i ime Isusovo kao u stara vremena lozinka i spas!

Čitamo da ste sa svih strana iz pasivnih krajeva primili zahvalnica za plemenitu inicijativu karitativne pomoći za gladnu i bijednu siročad. Na zadovoljstvo i utjehu mogu i ja iz ovih krajeva javiti Vašoj Preuzvišenosti, kako ste i ovdješnjim poljačkim bjeguncima olakšali gorku borbu za očuvanje gologa života, jer oni još više stradavaju nego i domaća sirotinja, koja još nađe mrvicu hrane i od rodbine i nješto zarade, a ovi jadnici nemaju nikoga nego gore nad sobom nebo visoko i pomoć od Sv. Oca preko senjskog biskupa.

Molim Vaš pastirski blagoslov za sebe i svoj rad u Kristu najodaniji

Hrvatsko Selce 19. XII. 1942.

Svetozar Ritig[59]

HDA, OP POLITEO, str. 80

6.15. *Intervencije nadbiskupa Stepinca protiv nasilja njemačkih vojnika u mjestima Odra, Kravarsko i Pušća 1944. godine.*

6.15.1. *Pisma nadbiskupa Stepinca upućena njemačkom opunomoćenom generalu Gleise von Horstenau 3. i 11. siječnja 1944. o događajima koje su izazvali njemački vojnici u župi Kravarsko.*

Zagreb, den 3. Jenner 1944.

Exzellenz,

---

[59] Mons. Svetozar Ritig, predsjednik Komisije za vjerske poslove Narodne vlade Hrvatske, za vrijeme sudskog procesa nadbiskupu Stepincu nalazio se u Parizu.

Ich beehre mich, folgende Bitte an sie richten:

Vor ungefähr 8 Tagen wurde der Pfarrverweser aus Kravarsko (bei Velika Gorica), H. Franjo Genc, mit 20 Männer aus derselben Ortschaft von Angehörigen der deutschen Wermacht verhaftet und weggefürt. Augenblicklich befinden sich alle in Sisak, in der Haft der deutschen Feldpolizei.

Was den Kaplan Genc angeht, so kann ich versichern, dass er einer des besten unter meinen jüngern Geistlichen ist. Auch über die mit ihm verhafteten Bauern habe ich günstige Informationen bekommen.

Ich bitte Euerre exzellenz vielmals, Schritte unternehmen zu wollen, um die obengenannten möglichst bald in die Freicheit zu setzen, besonders aber den Pfarrverweser Genc, da jetzt die Pfarrei Kravarsko eben in der Weichnachtszeit, wo es besonders viel seelsorgliche Arbeit gibt, den einzigen Seelsorger enbehrt.

Mit den Ausdruck meiner vorzüglichen Hochschatzung

Eurer Exzellenz ergebener

Dr. Aloysius Stepinac (m. p.)
Erzbischof von Zagreb

P. S ! In diesem Augenblick erfuhr ich, dass auch der Theologe Ivan Premenić, aus Priesterseminar in Zagreb, von deutscher Wermacht aus Ortscahft Vrbovo (Bezierk Velika Gorica) vor paar Tagen abgeführt wurde. Bis jetzt ist mir sein Aufenthalt nicht bekannt.

Na hrvatskom:

Exzellenz!

Čast mi je obratiti se na Vas, Exzellenz, u slijedećoj stvari:

Prije 8 dana odveden je iz župe Kravarsko kraj Velike Gorice tamošnji kapelan velečasni g. Franjo Genc sa ostalih 20 seljaka, koje je našla tamo njemačka vojska.

Prema podacima, koje sam dobio, odvedeni ljudi su vrijedni i pošteni građani, a za svećenika Franju Genc jamčim, da je jedan od mojih najboljih svećenika.

Svi zajedno nalaze se u zatvoru u Sisku, nad kojim zatvorom imade vlast njemačka Feldpolicija.

Molim Vas, Preuzvišenosti, da sa svoje strane uznastojite, da ovi, a naročito svećenik Franjo Genc bude što prije pušten, jer je župa kroz ovo čitavo vrijeme bez svećenika.

Primite Preuzvišenosti i ovom zgodom moje duboko poštovanje.

Exzellenz!

Im Bezug auf das Gespäch von gestern abends, beehre ich mich die beigelegte Liste von den Kosaken fortegefürten Gläubigen der Pfarrei Kravarsko Ihnen zuzuschicken, mit der Leute nach Hause entlassen werden.

Dies ist um so notwendiger, da von der Seite der Kosaken auch Vergewaltigung der Frauen verübt wurden und ein alter Bauer der die Ehre siener Enkelin schützen wollte von der Kosaken ermordet wurde. Die Leute sind ganz verzweifelt!

Ich bitte Eure Exzellenz den Ausdruck meiner vorzüglichen Verehrung entgegenzunehmen!

Zagreb, am 11. Jänner 1944.[60]

Dr. Aloysius Stepinac (m. p.)
Erzbischof von Zagreb

HDA, OP POLITEO, str. 83-84

6.15.2. *Dopis Mladena Lorkovića, ministra unutarnjih poslova, od 7. veljače 1944. i odgovor nadbiskupa Stepinca 11. veljače u vezi nasilnih događanja u župi Odra.*

Vaša Preuzvišenosti,

Savezno sa Vašim dopisom od 23. siečnja o. g. žalim, da mi nije bilo moguće odgovoriti Vam prije, ali sam želio sakupiti najprije sve podatke.

Cieli predmet saobćio sam njemačkom opunomoćenom generalu u Hrvatskoj Glaise von Horstenau kao i njemačkom poslaniku g. Siegfriedu vitezu Kascheu. Njemački general bio je već o predmetu sa Vaše strane obaviešten.

Istodobno dao sam nalog našem častniku za vezu kod kozačke divizije, g. Krčeliću da stvar izpita, te sam slobodan u prilogu priposlati Vam priepis njegovog izvještaja.

Ovom prilikom mogu naglasiti, da je Hrvatska vlada opetovano preko njemačkih nadležnih mjesta zatražila uklanjanje kozačke divizije sa područja Nezavisne Države Hrvatske, te se je opravdano nadati, da će tom traženju biti udovoljeno.

---

[60] Na kraju pisma je zabilješka Nadbiskupovog tajnika Šalića "Pismo predao zajedno sa popisom odvedenih župljana u Njemačku osobno - dne 11. I. 1944."

Izvolite, Preuzvišenosti, i ovom prilikom primiti izraze mog najdubljeg poštovanja.

Za Dom Spremni!

dr. Mladen Lorković (v. r.)

Gospodine Ministre!

Čast mi je, gospodine ministre, ovime potvrditi primitak obadva Vaša pisma: kako onoga glede dozvole pristupa svećeniku u zatvor na Savskoj cesti, tako i ovoga u vezi sa događajima u župi Odra i najbližoj okolici.

I ako prvotni izvještaj o događaju u župi Odra, koji je po svoj prilici pisan u velikoj žurbi i strahu pred kozačkim vojnicima, ne odgovara točnosti glede broja vojnika, koji su silovali jednu žensku osobu, to se sama činjenica, da se to ipak dogodilo, ne može opovrći, jer ponovni izvještaj to nepobitno dokazuje. Dakako, da je ime ostalo za sada u tajnosti od straha glede možebitnih progona. A tih silovanja bilo je više.

Pred nekoliko dana, gospodine ministre, i sam sam bio lično svjedok takovog jednog događaja na mome imanju u Brezovici, gdje je jedan kozački vojnik uhvatio jednu ženu, počeo je vući i na proteste radnika i zidara na gradnji tamošnjega samostana, opalio nekoliko hitaca u zrak hoteći prisutne zastrašiti. Nakon toga uredovao je tamošnji njemački zapovijedajući častnik i bio bi ga ustrielio na mjestu, da je uspio izvršiti silovanje. Veseli me međutim Vaša obaviest, da će ova divizija Čerkeza otići iz Hrvatske.

Izvolite, gospodine ministre, i ovom prilikom primiti moje duboko poštovanje.

Zagreb, dne 11. II. 1944.

dr. Alojzije Stepinac
Nadbiskup zagrebački

HDA, OP POLITEO, str. 81-82

6.15.3. *Službena zabilješka nadbiskupovog tajnika Lackovića o događajima u Pušći.*

NADBISKUPSKI DUHOVNI STOL U ZAGREBU

U selu Hruševici, obćini Pušća u Hrvatskom Zagorju, zbio se dne 23. težak slučaj:

Pripadnici Crne legije provalili su u selo, mnogi od njih u pijanom stanju, iztjerali su sve stanovnike iz nekih 80 kuća, koje su zatim zapalili. Nekoliko

ljudi strieljali su na licu mjesta i opljačkali, dok su preko 50 mužkaraca otjerali u Zagreb u zatvor u Runjaninovu ulicu.

Među njima se nalaze poimence:

Stjepan Horvat rođ. 1909. sa sinom Nikolom rođ. 1929.

Stjepan Perički rođ. 1877. čiji se sin kao Ustaša bori, a unuk kao ustaški vojničar pao u borbi.

Žene i djeca unesrećenih obitelji mole, da se svi puste kućama.

Ako se imade za koga dokaza za kakovu krivnju, neka se iste zadrži.

Dne 29. XII. 1944. Preuzvišeni Ordinarij govorio s njim. Obećano puštanje na slobodu imenovanih.

Stjepan Lacković

HDA, OP POLITEO, str. 85

6.16. *Dopis župnika u Pušći, fra Evgenija Petrekovića, upućen 14. siječnja 1945. Nadbiskupskom duhovnom stolu, te zabilješka o uspješnom zauzimanju nadbiskupa povodom vojničkog nasilja u Hruševcima.*

Prečasnoj kancelariji Nadbiskupskog duhovnog stola u Zagrebu

Na 23. decembra 1944. ranom zorom ušlo je oko 200-250 vojnika u moj filijal Hruševec i tamo su popalili oko 40-45 stanova i oko 20-25 nastanbi, odveli 200-300 komada rogate marve, mnogo konja, teladi, gusaka, purana, odojčadi, debelih svinja; 13 osoba su postrijeljali, 3 osobe su sažgane; povrh toga je počinjeno nekoliko jezovitih djela; a oko 60-70 mojih župljana što starih a što mlađih je odvedeno najprije u Savski Marof a onda u Zagreb (Savska cesta, Đorđićeva ulica i druguda).

Tri osobe, koje su sažgane jesu: Nikola Stanišak, Josip Šklebec, Imbro Đurinski;

Odvedeni su ovi do 70 god. stari i do 15 godina:

1.Dragutin Janković
2. Mijo Đurinski
3. Nikola Kuhada
4. Nikola Đurinski
5. Dragutin Pirički
6. Stjepan Pirički
7. Ivan i Juraj Šklebec
8. Imbro Juretić
9. Rudolf Cvetko, otac 4 djece
10. Antun Orgulan
11. Stjepan Orgulan
12. Josip Orgulan

13. Imbro Filković
14. Josip Filković
15. Filip Filković
16. Juraš Vlašić
17. Janković Juraj
18. Kuhada Imbro i Ivan
19. Antun Crnoga
20. Nikola Filković
21. Dragutin Stanišak
22. Josip Stanišak
23. Juraj Stanišak
24. Pavao Stanišak
25. Juraj Stanišak
26. Dragutin Stanišak
27. Stjepan Stanišak st.
28. Stjepan Stanišak ml.
29. Antun Stanišak
30. Ivan Stanišak; brat Nike

Osim ovih, koji mi sada dolaze na um, imade ih još oko 20 kojih mi imena ne dolaze u pamet, ali se oni svi nalaze u pritvoru, a kod kuće im jauču ili djeca ili žena ili stara majka ili otac ili koji mili i dragi.

Za sve ovdje navedene i nenavedene svoje župljane iz Hruševca uljudno molim, da bi se koji od preuzvišene gospode zauzeo kod nadležnih vlasti, pa da dođu na popaljena garišta i da si što isprosjače dok je hora.

Ja momentalno ne mogu u Zagreb jer nemam propusnice; nu skorim ću doći da dadnem i daljnje obavijesti koje se sada ne mogu ocrtavati. Sufficit diei miseria sua.

U punoj nadi da će i mojih župljana i mojoj želji biti udovoljeno, bilježim se u poštovanju svojim Višima.

U Pušći 14. januara 1945.

Fra Evgenije Petreković
župnik

Seljaci iz Hruševca

Nakon mnogog zauzimanja konačno dne 26. I. 1945. slučaj riešen na Županskom redarstvu, Zagreb, Đorđićeva 2 ovako:

1. Najveći dio sposobnih mužkaraca biti će smjesta upućen u vojsku;
2. Oko 20 osoba biti će odmah pušteno, u koliko već nisu neki pušteni;
3. 7 osoba ostaje još na redarstvu, dok se ne odredi, hoće li biti pušteni ili će biti upućeni u vojsku.

Zagreb, 26. I. 1945.

Stjepan Lacković

HDA, OP POLITEO, str. 86